

Ivana Vrcić

OSNOVE PRAVA ZA PODUZETNIKE I MENADŽERE

PRIRUČNIK

VERN

Biblioteka
Priručnici

Ivana Vrcić

IMPRESUM

Biblioteka Priručnici

Nakladnik:

Grupa VERN d.o.o.,
Palmotićevo 82A

Za nakladnika:

Branko Štefanović

Urednik:

Tomislav Štuka

Recenzenti:

dr. sc. Eduard Kunštek
dr. sc. Gabrijela Mihelčić

Lektura:

Vicko Krampus

Grafičko oblikovanje:

Kristina Slunjski Rajak

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem

ISBN

978-953-8101-09-0

OSNOVE PRAVA ZA PODUZETNIKE I MENADŽERE

PRIRUČNIK

SADRŽAJ:

1. UVOD	11
2. USTROJSTVO DRŽAVNE VLASTI	13
2.1. Zakonodavna vlast	13
2.2. Zakonodavni postupak	16
2.3. Ustavno uređenje	19
2.3.1. Ustavni sud Republike Hrvatske	20
2.3.2. Ustavna tužba	21
2.4. Izvršna vlast	22
2.4.1. Državna uprava	23
2.5. Predsjednik Republike Hrvatske	26
2.6. Sudbena vlast	27
2.6.1. Postupci pred sudom	30
2.6.2. Alternativno rješavanje sporova	33
2.7. Ostala pravosudna tijela i samostalne službe u pravosuđu	36
2.7.1. Državno odvjetništvo	36
2.7.2. Odvjetništvo	37
2.7.3. Javnobilježnička služba	39
3. PRAVNI SUSTAV	43
3.1. Pravo i pravna norma	43
3.2. Pravni izvori	44
3.3. Pravni odnos	45
3.4. Subjekti pravnog odnosa	46
3.5. Pravna i poslovna sposobnost	46
3.5.1. Pravna i poslovna sposobnost fizičke osobe	46
3.5.2. Pravna i poslovna sposobnost pravne osobe	47
3.6. Deliktna sposobnost	48

4. STVARNO PRAVO	49	6. OVRHA	77
4.1. Posjed	49	6.1. Pokretanje postupka	77
4.1.1. Kvaliteta posjeda	50	6.2. Ovršne i vjerodostojne isprave	78
4.1.2. Stjecanje posjeda	51	6.3. Predmet ovrhe	79
4.1.3. Prestanak posjeda	51	6.4. Sredstva ovrhe	79
4.1.4. Zaštita posjeda	51	6.5. Ograničenje sredstava i predmeta ovrhe	80
4.2. Pravo vlasništva	53	6.6. Ovrha na temelju vjerodostojne isprave	81
4.2.1. Stjecanje prava vlasništva	54	6.7. Ovrha na temelju ovršne isprave	82
4.2.2. Zaštita i prestanak prava vlasništva	55	6.8. Provedba ovrhe	83
4.3. Založno pravo	56	6.8.1. Izvansudska ovrha	83
4.3.1. Oblici založnog prava	56	6.9. Izravna naplata novčane tražbine	84
4.4. Pravo služnosti	57	6.10. Pravni lijekovi u ovršnom postupku	84
4.5. Pravo stvarnih tereta	57	6.10.1. Pravni lijek protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave	84
4.6. Pravo građenja	57	6.10.2. Pravni lijek protiv rješenja o ovrsi na temelju ovršne isprave	85
4.7. Sustav registriranja nekretnina	58	6.11. Troškovi postupka	86
4.7.1. Katastar nekretnina	58	7. RADNO PRAVO	87
4.7.2. Zemljišne knjige	61	7.1. Sudionici radnih odnosa	87
5. NASLJEDNO PRAVO	65	7.2. Prava i obveze sudionika radnih odnosa	87
5.1. Pravni temelj nasljeđivanja	66	7.3. Obilježja radnog odnosa	88
5.2. Zakonsko nasljeđivanje	67	7.4. Uvjeti za zasnivanje radnog odnosa	89
5.2.1. Zakonski nasljedni redovi	67	7.4.1. Podaci koji se ne smiju tražiti	89
5.3. Nužni nasljednici	70	7.5. Ugovor o radu	90
5.4. Oporučno nasljeđivanje	70	7.6. Agencija za privremeno zapošljavanje	91
5.4.1. Valjanost oporuke	71	7.7. Oblik ugovora o radu	91
5.4.2. Opoziv oporuke	71	7.8. Sadržaj ugovora o radu	91
5.4.3. Oblici oporuke	71	7.9. Probni rad	92
5.4.4. Svjedoci oporuke	73	7.10. Ugovor o radu pripravnika	92
5.4.5. Predaja oporuke na čuvanje	74	7.11. Zapošljavanje stranaca	93
5.4.6. Hrvatski upisnik oporuka	74	7.12. Radno vrijeme	94
5.4.7. Nasljednička izjava	74	7.12.1. Prekovremeni rad	95
5.4.8. Odricanje od nasljedstva	75	7.12.2. Preraspodjela radnog vremena	95
5.4.9. Ostavinski postupak	75	7.12.3. Noćni rad	95

7.13. Odmori i dopusti	96	9. KAZNENO PRAVO U GOSPODARSTVU	123
7.13.1. Odmori	96	9.1. Načela kaznenog prava	123
7.13.2. Dopusti	97	9.2. Kazneni postupak	124
7.14. Plaće	98	9.2.1. Istraga	125
7.15. Prestanak ugovora o radu	99	9.2.2. Suđenje	126
7.15.1. Otkaz ugovora o radu	100	9.2.3. Žalbeni postupak	127
7.16. Otpremnina	102	9.3. Kaznenopravne sankcije	129
7.17. Sudska zaštita prava iz radnog odnosa	103	9.4. Kaznena djela protiv gospodarstva	130
7.18. Sudjelovanje radnika u odlučivanju	103	9.4.1. Kaznena djela vezana uz gospodarsko poslovanje	131
7.19. Pravilnici o radu i evidencija o zaposlenim radnicima	104	9.4.2. Kaznena djela vezana uz stečaj	135
7.19.1. Pravilnik o radu	104	9.4.3. Kaznena djela vezana uz poreze i carine	136
7.19.2. Evidencija o radnicima zaposlenim kod poslodavca	104	9.4.4. Kaznena djela iz Zakona o trgovačkim društvima	136
7.20. Kolektivni ugovor	105	10. PRAVNI SUSTAV EUROPSKE UNIJE	139
7.21. Sindikati i udruge poslodavaca	105	10.1. Nastanak i razvoj Europske unije	139
7.22. Zaštita radnika	105	10.1.1. Proširenja Europske unije	140
7.23. Odnos ugovora o radu i ugovora o djelu	105	10.2. Ciljevi i vrijednosti Europske unije	141
7.24. Menadžerski ugovor	106	10.3. Ovlaсти Europske unije	142
8. UPRAVNO PRAVO	109	10.4. Institucije Europske unije	143
8.1. Upravni postupak	109	10.4.1. Europski parlament	144
8.1.1. Načela upravnog postupka	110	10.4.2. Europsko vijeće	144
8.2. Stranke u upravnom postupku	111	10.4.3. Vijeće Europske unije	145
8.3. Službena osoba u upravnom postupku	112	10.4.4. Europska komisija	145
8.4. Tijek upravnog postupka	112	10.4.5. Sud Europske unije	146
8.4.1. Pokretanje upravnog postupka	112	10.4.6. Europska središnja banka	146
8.4.2. Postupak rješavanja upravne stvari	113	10.4.7. Revizorski sud	147
8.4.3. Rješavanje upravne stvari	115	10.5. Pravo Europske unije	147
8.4.4. Pravni lijek	116	10.5.1. Izvori prava Europske unije	148
8.4.5. Izvršenje	117		
8.5. Upravni ugovor	118		
8.6. Zaštita od postupanja javnopravnih tijela i postupanja pružatelja javnih usluga	118		
8.7. Zaštita od postupanja pružatelja javnih usluga	118		
8.8. Izdavanje potvrda	119		
8.9. Troškovi postupka	120		
8.10. Upravni spor	120		

LITERATURA

1. UVOD

Država i pravo predmet su proučavanja mnogih pravnih stručnjaka kroz prošlost do danas. Njihova povezanost temelji se na zajedničkom cilju omogućivanja života ljudi u društvenoj zajednici. Zbog toga se može reći da su država i pravo funkcionalno povezani. Država kroz sustav pravnih pravila omogućuje nužan i potreban red kako bi ljudi unutar određene zajednice mogli funkcionirati.

Mnogi su teoretičari pokušali objasniti pojam države, tako da postoje brojne definicije ovog pojma, ovisno o tome s kojeg aspekta ga pokušavamo opisati. Općenito govoreći, **državu možemo definirati kao organiziranu društvenu zajednicu utemeljenu na pravnom poretku.**

Državu čini nekoliko bitnih elemenata:

- teritorij
- stanovništvo
- vlast i
- pravo.¹

Teritorij je određen geografski prostor omeđen granicama na kojem se prostire nadležnost jedne države. Državni teritorij obuhvaća kopno, prokope i područje ispod kopna, vode, more te zračni prostor iznad tih područja.

Stanovništvo čine svi ljudi koji obitavaju na prostoru jedne države i koji su dužni poštivati njezine pravne norme. Uz državljane određene države, stanovništvo čine i strani državljani, osobe bez državljanstva te osobe s dvojnim državljanstvom.

Vlast u Republici Hrvatskoj proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana. Narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika u Hrvatski sabor i neposrednim odlučivanjem.²

Bitno obilježje državne vlasti je **suverenitet**. **Unutarnji suverenitet** predstavlja najvišu vlast prema vlastitim državljanima i drugim osobama koje obitavaju na državnom području, a **vanjski suverenitet** nezavisnost i ravnopravnost prema drugim državama i subjektima u međunarodnim odnosima.

Suverenitet Republike Hrvatske prostire se nad njezinim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutrašnjim morskim vodama, teritorijalnim morem te zračnim prostorom iznad tih područja. Suverenitet Republike Hrvatske neotuđiv je, nedjeljiv i neprenosiv.³

Prema odredbama Ustava Republike Hrvatske, Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država.

¹ Perić, B., Država i pravni sustav, Informator, 2009., str. 112. - 124.

² Čl. 1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14; u nastavku USRH

³ Čl. 2. USRH

Dakle, prema državnom uređenju Republika Hrvatska je **jedinstvena država**. Jedinstvenost i nedjeljivost podrazumijevaju postojanje jedinstvene vlasti na cijelom državnom teritoriju. Prema političkom uređenju Republika Hrvatska je **demokratska država**. Demokratski sustav temelj je svake moderne države u kojoj je nositelj vlasti narod koji ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika u parlament, što je određuje kao **parlamentarnu republiku**. Određenje Republike Hrvatske kao **socijalne države** označava skrb za socijalnu dobrobit njezinih građana.

Funkcioniranje države temelji se na njezinom pravnom poretku. Država putem svoga zakonodavnog tijela donosi pravne norme (pravila). **Pravo predstavlja skup svih pravnih pravila jedne države.**

2. USTROJSTVO DRŽAVNE VLASTI

Djelovanje državne vlasti utemeljeno je i ograničeno pravnim pravilima. Državu u kojoj se vlast temelji na poštivanju pravnih pravila (ustava, međunarodnih ugovora, zakona i podzakonskih propisa) od strane građana i nositelja državne vlasti čije poštivanje nadzire neovisno pravosuđe, možemo nazvati pravna država.

U Republici Hrvatskoj državna je vlast ustrojena na načelu **trodiobe vlasti** na:

- zakonodavnu
- izvršnu i
- sudbenu.

Nositelj zakonodavne vlasti je Hrvatski sabor, izvršne vlasti Vlada Republike Hrvatske, a sudbena vlast ostvaruje se kroz sustav sudova.

2.1. ZAKONODAVNA VLAST

Nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj je **Hrvatski sabor**.⁴ Sabor je predstavničko tijelo građana koje ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika.⁵

Zastupnike u Hrvatski sabor imaju pravo birati svi hrvatski državljani s navršenih 18 godina života na temelju općeg i jednakoga biračkog prava, neposredno tajnim glasovanjem. Mandat zastupnika traje četiri godine. Unutarnje ustrojstvo i način rada Hrvatskog sabora određen je Poslovníkom.⁶

Hrvatski sabor redovito zasjeda dva puta godišnje, između 15. siječnja i 15. srpnja te između 15. rujna i 15. prosinca. Izvanredno, Sabor zasjeda na zahtjev predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika. Predsjednik Hrvatskoga sabora može, uz prethodno pribavljeno mišljenje klubova zastupnika parlamentarnih stranaka, sazvati Sabor na izvanredno zasjedanje.

⁴ <http://www.sabor.hr>

⁵ Trenutni saziv Sabora ima po 14 zastupnika iz 10 izbornih jedinica, zastupnike manjina i zastupnike dijaspore, ukupno 151 zastupnika.

⁶ Poslovník Hrvatskog sabora, Narodne novine broj: 81/13, 113/16, 69/17, 29/18, 53/2017. nastavku Poslovníka

Hrvatski sabor ima sljedeće ovlasti:

- odlučuje o donošenju i promjeni Ustava
- donosi zakone
- donosi državni proračun
- odlučuje o ratu i miru
- donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora
- donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane Republike Hrvatske
- odlučuje o promjeni granica Republike Hrvatske
- raspisuje referendum
- obavlja izbore, imenovanja i razrješenja u skladu s Ustavom i zakonom
- nadzire rad Vlade Republike Hrvatske
- daje amnestiju za kaznena djela
- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.⁷

Na temelju ustavnih odredbi, Predsjednik Republike Hrvatske raspisuje izbore za zastupnike u Hrvatski sabor i saziva ga na prvo zasjedanje koje se održava najkasnije 20 dana nakon provedenih izbora. Hrvatski sabor konstituira se izborom predsjednika na prvoj sjednici na kojoj je nazočna većina zastupnika.

Rad je Hrvatskog sabora javan. Sjeverna galerija u Velikoj vijećnici rezervirana je za građane koji žele pratiti rasprave na saborskim sjednicama.

Zastupnici u Hrvatskom Saboru **nemaju obvezujući mandat** pa ih birači, stranke ili klubovi⁸ ne mogu smijeniti prije isteka mandata. To znači da zastupnici glasuju slobodno, neovisno o uputama birača ili stranke čiji su članovi. Ako određeni zastupnik prestane biti član stranke, to nema utjecaja na njegov mandat.

Kako bi se osigurao neovisan rad Hrvatskoga sabora, zastupnici imaju **imunitet neodgovornosti i nepovredivosti**. Zastupnik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Hrvatskom saboru (**imunitet neodgovornosti**). Zastupnik ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja Hrvatskoga sabora, osim ako je zatečen da vrši kažnjivo djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina (**imunitet nepovredivosti**).⁹

⁷ Čl. 81. USRH

⁸ Klub zastupnika u Saboru odlukom može osnovati:
– politička stranka koja ima najmanje tri zastupnika
– dvije ili više političkih stranaka koje imaju zajedno najmanje tri zastupnika
– najmanje tri nezavisna zastupnika
– političke stranke i nezavisni zastupnici ako zajedno imaju najmanje tri zastupnika
– zastupnici iz reda nacionalnih manjina, čl. 29. Poslovnika

⁹ Čl. 76. USRH

Zastupnik ima prava i dužnosti:

- sudjelovati na sjednicama Sabora i na njima raspravljati i glasovati
- podnositi prijedloge i postavljati pitanja
- postavljati pitanja predsjedniku Vlade i članovima Vlade
- sudjelovati na sjednicama radnih tijela i na njima raspravljati, a u radnim tijelima kojih je član i glasovati
- na stalna novčana primanja i druga prava sukladno zakonu.¹⁰

Zastupnici mogu postavljati **zastupnička pitanja Vladi i pojedinom članu Vlade** o ostvarivanju njezinih ustavnih prava i dužnosti, a posebice o stanju u pojedinim područjima društvenog života te o izvršavanju zakona i drugih akata Sabora, odnosno o radu ministarstava i drugih tijela državne uprave te organizacija koje imaju javne ovlasti. Zastupnička pitanja mogu se postavljati usmeno i u pisanom obliku. Zastupnik je dužan navesti kome upućuje zastupničko pitanje. Usmena pitanja Vladi, odnosno pojedinom članu Vlade, zastupnici mogu postavljati na sjednicama za vrijeme Aktualnog prijedpodneva koje se održava na početku svake sjednice Sabora prije prelaska na prvu točku dnevnog reda.

Interpelacijom se na sjednici Sabora otvara rasprava o radu Vlade u cjelini ili o pojedinim odlukama Vlade ili ministarstva, ako one odstupaju od općeg stajališta Vlade ili ministarstva u provođenju zakona ili utvrđene politike. Interpelaciju može podnijeti **najmanje desetina zastupnika**.

Interpelacija se podnosi u pisanom obliku, u kojem treba biti jasno postavljeno i obrazloženo pitanje koje treba razmatrati. Potpisuju je svi zastupnici koji su je pokrenuli. O podnesenoj interpelaciji Sabor provodi raspravu. Rasprava završava utvrđivanjem stajališta o pitanju koje je pokrenuto interpelacijom i zaključcima postavljenim u interpelaciji. Nakon utvrđivanja stajališta o interpelaciji Sabor može postaviti pitanje odgovornosti Vlade ili pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinom njezinu članu ili Vladi u cjelini.

Hrvatski sabor može se raspustiti radi raspisivanja prijevremenih izbora, ako to odluči većina svih zastupnika. Predsjednik Republike, pod određenim uvjetima, može raspustiti Hrvatski sabor ako se Vladi izglasa nepovjerenje ili ako se ne donese državni proračun u roku od tri mjeseca nakon što je predložen.

¹⁰ Čl. 14. Poslovnika

2.2. ZAKONODAVNI POSTUPAK

Pravo predlaganja zakona ima:

- svaki zastupnik
- klubovi zastupnika
- radna tijela Hrvatskog sabora te
- Vlada Republike Hrvatske.¹¹

Građani ne mogu izravno predlagati zakone, ali mogu pokrenuti inicijativu za donošenje nekog zakona tako da se organiziraju i obrate zastupniku svoje izborne jedinice.

Zakonodavni postupak bit će prikazan pojednostavljeno prema tijeku.

Postupak donošenja zakona pokreće se dostavom **prijedloga zakona** predsjedniku Hrvatskog sabora koji ga upućuje predsjednicima svih radnih tijela, zastupnicima i predsjedniku Vlade ako Vlada nije predlagatelj. Rasprava o prijedlogu zakona provodi se u pravilu u **dva čitanja**. Prvo čitanje obuhvaća opću raspravu o prijedlogu zakona. Nakon toga, predlagatelj je dužan podnijeti konačni prijedlog zakona. Rasprava o konačnom prijedlogu zakona smatra se drugim čitanjem. Ako je na konačni prijedlog zakona podnesen veći broj **amandmana** (prijedlozi zastupnika koji mijenjaju ili dopunjuju zakon), provodi se **treće čitanje**. Nakon toga slijedi **glasovanje**.

Iznimno, zakon se može donijeti **po hitnom postupku** kada to zahtijevaju osobito opravdani razlozi, koji u prijedlogu moraju biti posebno obrazloženi. Sabor može odlučiti o donošenju takvog zakona nakon samo jednog čitanja jer se u hitnom postupku objedinjuje prvo i drugo čitanje zakona.

Organskim zakonima uređuju se prava nacionalnih manjina te razrađuju Ustavom Republike Hrvatske utvrđena ljudska prava i temeljne slobode, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela te ustrojstvo i djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave.¹²

Predsjednik Republike Hrvatske proglašava zakon u roku od osam dana od kada je izglasan u Hrvatskom saboru (**promulgacija**).

Prije nego što stupe na snagu, zakoni i drugi propisi državnih tijela **objavljaju se u Narodnim novinama**, službenom glasilu Republike Hrvatske.

Zakon stupa na snagu najranije osmi dan od dana njegove objave. Vrijeme od objavljivanja do stupanja zakona na snagu služi za upoznavanje s njegovim sadržajem. Međutim, taj rok zbog osobito opravdanih razloga može biti kraći ili duži.

Zakoni i drugi propisi državnih tijela i tijela koja imaju javne ovlasti ne mogu imati povratno (retroaktivno) djelovanje. **Zabrana retroaktivnog djelovanja propisa** znači da se propisi ne mogu primjenjivati na slučajeve koji su nastali prije njihova stupanja na snagu. Samo pojedine odredbe zakona iz posebno opravdanih razloga mogu imati povratno djelovanje.

¹¹ Čl. 85. USRH

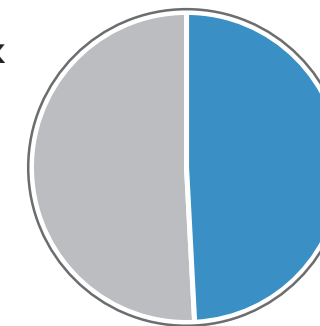
¹² Čl. 83. USRH

Glasovanje na sjednici u pravilu je javno, a provodi se elektroničkim glasovanjem ili dizanjem ruke.

Da bi Sabor mogao donositi zakone i odluke, potrebno je da na sjednici Sabora bude nazočna većina zastupnika (natpolovični kvorum).

HRVATSKI SABOR - UKUPNO 151 ZASTUPNIK

■ Natpolovični kvorum 50% + 1 glas = 76 zastupnika

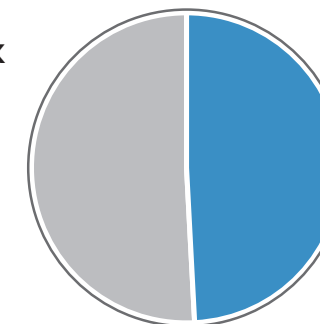

Zakone i druge akte Sabor u pravilu donosi većinom glasova, ako je na sjednici Sabora nazočna većina zastupnika. Dakle, potrebna je prisutnost 76 zastupnika, od kojih 39 mora glasati za donošenje zakona.

Većinom glasova svih zastupnika (apsolutna većina) Sabor odlučuje npr. o državnom proračunu, povjerenju Vladi, organskim zakonima, Poslovniku Sabora.

HRVATSKI SABOR - UKUPNO 151 ZASTUPNIK

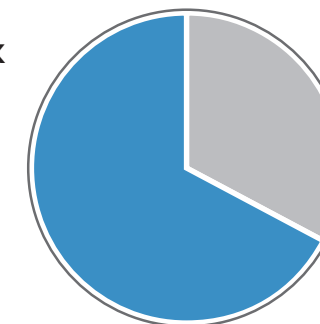
■ 76 zastupnika

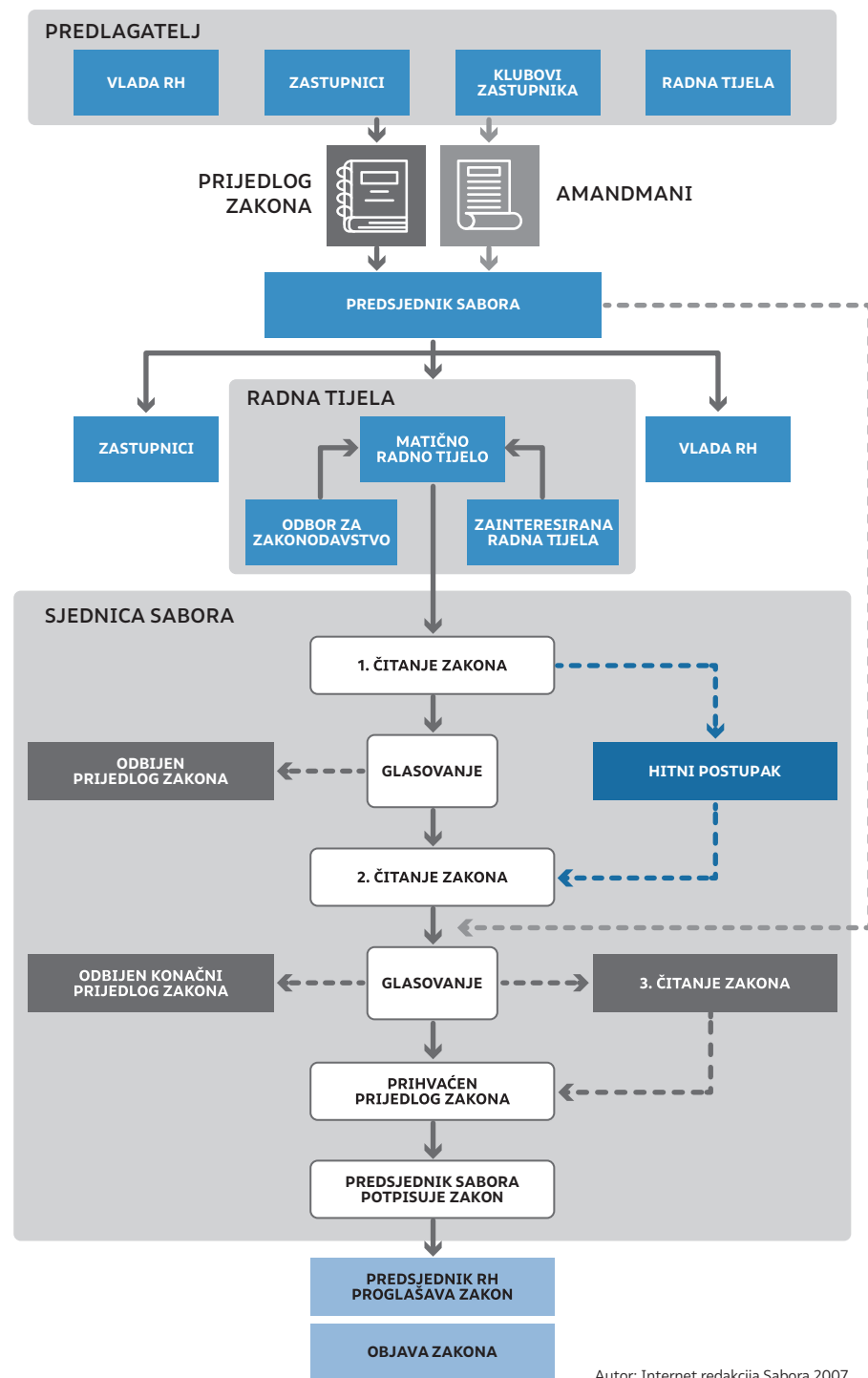
Dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika Sabor, između ostalog, odlučuje o donošenju i promjeni Ustava te o organskim zakonima kojima se uređuju prava nacionalnih manjina.

HRVATSKI SABOR - UKUPNO 151 ZASTUPNIK

■ 101 zastupnik

Dijagram zakonodavnog postupka:¹³

Autor: Internet redakcija Sabora 2007.

2.3. USTAVNO UREĐENJE

Ustav je temeljni i najviši pravni akt neke države.¹⁴ Sadrži opća načela koja predstavljaju temelj pravnog sustava. Ustavom se utvrđuju načela društvenog, gospodarskog i političkog uređenja, određuje ustrojstvo državne vlasti, prava i dužnosti građana.

Uloga Ustava u modernim demokratskim sustavima sastoji se između ostalog u:

- promicanju i zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda
- ograničavanju nositelja državne vlasti
- ostvarenju vladavine prava.¹⁵

Ustav Republike Hrvatske donesen je 22. prosinca 1990. zbog čega se popularno naziva i Božićni Ustav.

Sadrži 152 članka strukturiranih u deset poglavlja:

- Izvorišne osnove
- Temeljne odredbe
- Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda
- Ustrojstvo državne vlasti
- Ustavni sud Republike Hrvatske
- Mjesna, lokalna područna (regionalna) samouprava
- Međunarodni odnosi
- Europska unija
- Promjena Ustava i
- Završne odredbe.

Ustav donosi i o njegovoj promjeni odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika. Pravo predlaganja promjene Ustava ima najmanje jedna petina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Najviše vrednote ustavnog poretka su: sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav.¹⁶

Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. U doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda pojedine slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. O tome odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a ako se Sabor ne može sastati, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, Predsjednik Republike.¹⁷

¹⁴ Smerdel, B., Ustavno uređenje europske Hrvatske, Narodne novine d.d., Zagreb, lipanj 2013., str. 3.

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ Čl. 3. USRH

¹⁷ Čl. 16. i 17. USRH

¹³ Preuzeto s www.sabor.hr

Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Niti u slučaju neposredne opasnosti za opstanak države, ne može se ograničiti primjena odredbi Ustava o pravu na život, zabrani mučenja, surovog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, o pravnoj određenosti kažnjivih djela i kazni te o slobodi misli, savjesti i vjeroispovijesti.

Zbog potrebe prilagodbe nastalim promjenama, Ustav Republike Hrvatske do danas je pet puta mijenjan i dopunjavan.

Prva promjena Ustava zbila se **1997.** te je između ostalih sadržavala izmjenu kojom se zabranjuje pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskog državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

Ustavna promjena iz **2000.** odnosila se na promjenu sustava državne vlasti, polupredsjednički sustav zamijenjen je parlamentarnim sustavom.

Promjenom iz **2001.** ukinuta je dvodomnost Hrvatskog sabora ukidanjem Županijskog doma Sabora.

U Ustav je **2010.** dodano posebno poglavlje Europska unija kojim je utvrđena pravna osnova članstva Hrvatske u Europskoj uniji i sudjelovanje u institucijama EU-a.

Posljednjom promjenom iz **2013.** u Ustav je dodana definicija braka kao životne zajednice žene i muškarca.

2.3.1. USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Ustavni sud Republike Hrvatske najviše je ustavno tijelo Republike Hrvatske koje jamči poštivanje i primjenu Ustava Republike Hrvatske. Ustavni sud je neovisan o svim tijelima državne vlasti, **ne spada u sudbenu vlast** ni u jednu drugu granu državne vlasti.

Ustavni sud Republike Hrvatske čini trinaest sudaca koje bira Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova ukupnog broja zastupnika iz reda istaknutih pravnika, osobito sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti, na način i u postupku propisanim ustavnim zakonom. Mandat suca Ustavnog suda traje osam godina, a produžuje se do stupanja na dužnost novog suca u slučaju da do njegova isteka novi sudac nije izabran ili nije stupio na dužnost, a iznimno najdulje do šest mjeseci.¹⁸

Postupak kandidiranja sudaca Ustavnog suda i predlaganja za izbor Hrvatskom saboru provodi odbor Hrvatskoga sabora, nadležan za Ustav.

¹⁸ Čl. 122. USRH

Ustavni sud Republike Hrvatske bira predsjednika suda na vrijeme od četiri godine.

Suci Ustavnog suda Republike Hrvatske ne mogu obavljati nijednu drugu javnu ni profesionalnu dužnost. Imaju imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom saboru.

Jedna od važnih zadaća Ustavnog suda je **zaštita načela ustavnosti i zakonitosti**. Prema tom načelu u Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi s Ustavom i zakonom. Zakoni i ostali propisi moraju biti doneseni od nadležnih tijela u za to predviđenom postupku.

Ustavni sud odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom te utvrđuje jesu li oni neustavni, hoće li ukinuti određeni zakon ili pojedine njegove odredbe.

Ustavni sud odlučuje o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom te u skladu s tim može ukinuti ili poništiti drugi propis ili pojedine njegove odredbe, ako utvrdi da su neustavne ili nezakonite.

2.3.2. USTAVNA TUŽBA

Ustavna je tužba posebno sredstvo ustavnosudske zaštite koja se podnosi Ustavnom sudu Republike Hrvatske radi zaštite pojedinačnih ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i prava na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu, zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske.¹⁹

Ustavni sud **odlučuje o ustavnim tužbama** protiv pojedinačnih odluka državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima.

Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, odnosno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu. U ustavnoj tužbi mora biti točno navedeno i obrazloženo koje je ustavno pravo povrijeđeno.²⁰

Ustavna se tužba **može podnijeti tek nakon što je iscrpljen dopušten pravni put u roku od 30 dana**, računajući od dana primitka odluke. Ustavnom tužbom osporava se pojedinačna sudska odluka (pravomoćna presuda ili pravomoćno rješenje suda) protiv koje više ne postoji sredstvo pravne zaštite, odnosno koja predstavlja odluku u posljednjem stupnju sudskog postupka. U stvarima u kojima je dopušten upravni spor, odnosno revizija u parničnom ili izvanparničnom postupku, pravni put je iscrpljen nakon što je odlučeno i o tim pravnim sredstvima.

¹⁹ <https://www.usud.hr/hr/ustavne-tuzbe-upute>

²⁰ Čl. 62. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine broj: 99/99, 29/02, 49/02

2.4. IZVRŠNA VLAST

Izvršnu vlast u Republici Hrvatskoj obavlja Vlada Republike Hrvatske. U obavljanju izvršne vlasti Vlada određuje, usmjerava i usklađuje provedbu politika i programa te u tu svrhu predlaže i donosi strategije, daje smjernice te poduzima druge mjere potrebne za uređenje odnosa iz područja svoje nadležnosti.²¹

Vladu Republike Hrvatske čine predsjednik, jedan ili više potpredsjednika i ministri. Predsjednik Vlade predstavlja Vladu, saziva sjednice i predsjedava im, upravlja radom Vlade i potpisuje akte koje ona donosi.

Članove Vlade predlaže osoba kojoj je Predsjednik Republike Hrvatske povjerio mandat za sastav Vlade. Mandatar je osoba koja na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Hrvatskom saboru uživa povjerenje većine svih zastupnika. Vlada stupa na dužnost kada joj povjerenje izgleda većina svih zastupnika u Hrvatskom saboru.

Vlada zasjeda i donosi odluke na sjednicama. Vlada može zasjedati ako je sjednici nazočna većina članova Vlade. Sjednice Vlade su javne, ali Vlada može odlučiti i da će se sjednica, odnosno rasprava o pojedinim točkama dnevnog reda održati bez nazočnosti javnosti.

Vlada u pravilu donosi odluke natpolovičnom većinom glasova svih članova Vlade, a u slučaju da su glasovi podijeljeni, odlučuje glas predsjednika Vlade.²²

U svom radu Vlada donosi uredbе za izvršenje zakona te za preuzimanje i provedbu pravno obvezujućih akata Europske unije, odluke, rješenja i zaključke.

Ovlasti i dužnosti Vlade Republike Hrvatske:

- predlaže zakone i druge akte Hrvatskom saboru
- predlaže državni proračun i završni račun
- provodi zakone i druge odluke Hrvatskoga sabora
- donosi uredbе za izvršenje zakona
- vodi vanjsku i unutarnju politiku
- usmjerava i nadzire rad državne uprave
- brine o gospodarskom razvitku zemlje
- usmjerava djelovanje i razvitak javnih službi
- obavlja druge poslove određene Ustavom i zakonom.²³

Vlada je odgovorna Hrvatskom saboru. Predsjednik i članovi Vlade zajednički su odgovorni za odluke koje donosi Vlada, a osobno su odgovorni za svoje područje rada.²⁴

²¹ Čl. 1. Zakona o Vladi Republike Hrvatske, Narodne novine broj: 150/11, 119/14, 93/16, 116/18, (ZSDU)

²² Čl. 13. st. 2. ZVRH

²³ Čl. 110. USRH

²⁴ Čl. 112. USRH

Na prijedlog najmanje jedne petine zastupnika u Hrvatskom saboru može se pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinomu njezinom članu ili Vladi u cjelini. Glasovanje o povjerenju Vladi može zahtijevati i njezin predsjednik. Članovi Vlade imaju imunitet neodgovornosti i nepovredivosti.

2.4.1. DRŽAVNA UPRAVA

Državna uprava dio je sustava **javne uprave** koji obuhvaća državnu upravu, lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu te pravne osobe s javnim ovlastima, radi ostvarivanja općih interesa i zadovoljavanja javnih potreba.

Svrha sustava državne uprave je zakonito, svrhovito, djelotvorno i učinkovito obavljanje poslova državne uprave. Sustav državne uprave usmjerava i nadzire Vlada Republike Hrvatske.²⁵

Ustrojstvo i poslovi državne uprave i način njihovog obavljanja uređuju se Zakonom o sustavu državne uprave.²⁶

Poslove državne uprave obavljaju **tijela državne uprave:**

- ministarstva i
- državne upravne organizacije.²⁷

Ministarstva se ustrojavaju za obavljanje poslova državne uprave u pravilu u više upravnih područja. U sastavu ministarstva ustrojavaju se upravne organizacije u pravilu kao uprave, zavodi i inspektorati.

Državne upravne organizacije ustrojavaju se za obavljanje poslova državne uprave i drugih poslova čije obavljanje zahtijeva osobitu samostalnost u radu ili primjenu posebnih uvjeta i načina rada ili je nužno za provedbu pravno obvezujućih akata Europske unije. Ustrojavaju se u pravilu kao središnji državni uredi, državne uprave i državni zavodi.²⁸

Tijelima državne uprave upravljaju državni dužnosnici. Državni dužnosnici u tijelima državne uprave su ministar, državni tajnik, državni tajnik središnjeg državnog ureda, glavni ravnatelj, glavni državni inspektor te druge osobe sukladno posebnom zakonu.

²⁵ Čl. 2. Zakona o sustavu državne uprave, Narodne novine br. 66/19, (ZSDU)

²⁶ Vidi *supra* bilj. 23.

²⁷ Čl. 4. ZSDU

²⁸ Državne upravne organizacije su: Središnji državni ured za šport, Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, Središnji državni ured za središnju javnu nabavu, Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatska vatrogasna zajednica, Državni inspektorat, Državna geodetska uprava, Državni hidrometeorološki zavod, Državni zavod za intelektualno vlasništvo, Državni zavod za mjeriteljstvo, Državni zavod za statistiku

Poslovi državne uprave su:

- provedba državne politike
- neposredna provedba zakona
- inspekcijski nadzor
- upravni nadzor te
- drugi upravni i stručni poslovi.²⁹

Provedba državne politike obuhvaća sljedeće poslove državne uprave:

- izradu nacrtu prijedloga zakona, prijedloga uredbi i prijedloga drugih akata Vlade
- izradu nacrtu strateških i planskih dokumenata
- praćenje učinkovitosti provedbe zakona, uredbi i drugih akata Vlade
- zastupanje Republike Hrvatske u tijelima Europske unije i međunarodnih organizacija i
- europske poslove i ostvarivanje međunarodne suradnje sukladno posebnom zakonu.³⁰

Neposredna provedba zakona i drugih propisa te izravno primjenjivih propisa Europske unije obuhvaća sljedeće poslove:

- rješavanje u upravnim stvarima
- vođenje propisanih očevidnika i drugih službenih evidencija te
- izdavanje potvrda i drugih javnih isprava o činjenicama o kojima se vode propisani očevidnici i druge službene evidencije.³¹

Inspekcijski nadzor obuhvaća nadzorne postupke kojima se provodi izravan uvid u opće i pojedinačne akte, uvjete i način rada nadziranih pravnih i fizičkih osoba radi utvrđivanja činjenica te poduzimanje propisanih mjera i radnji kako bi se utvrđeno stanje i poslovanje uskladilo sa zakonom i drugim propisima.³²

Inspekcijski nadzor neposredno provode službene osobe ovlaštene sukladno posebnom zakonu, tj. inspektori.

Upravni nadzor obuhvaća nadzorne postupke, mjere i radnje kojima se osigurava zakonitost i pravilnost u obavljanju poslova državne uprave, a provodi se po službenoj dužnosti. Osobito se nadzire zakonitost općih akata, zakonitost i pravilnost rada te postupanja prema građanima i drugim strankama, kao i osposobljenost službenih osoba za neposredno obavljanje poslova državne uprave.³³

Drugi upravni i stručni poslovi državne uprave obuhvaćaju:

- prikupljanje podataka i izradu stručnih podloga, analiza i izvješća o stanju u određenom upravnom području

²⁹ Čl. 3. ZSDU

³⁰ Čl. 17. ZSDU

³¹ Čl. 19. ZSDU

³² Čl. 21. ZSDU

³³ Čl. 28. ZSDU

- provedbu mjera za unaprjeđenje utvrđenog stanja u određenom upravnom području
- pružanje pravne i stručne pomoći
- davanje mišljenja pravnim i fizičkim osobama o odgovarajućoj primjeni zakona i drugih propisa
- ostvarivanje stručne suradnje.³⁴

Poslove državne uprave u tijelima državne uprave obavljaju državni službenici, a pomoćne i tehničke poslove namještenici.

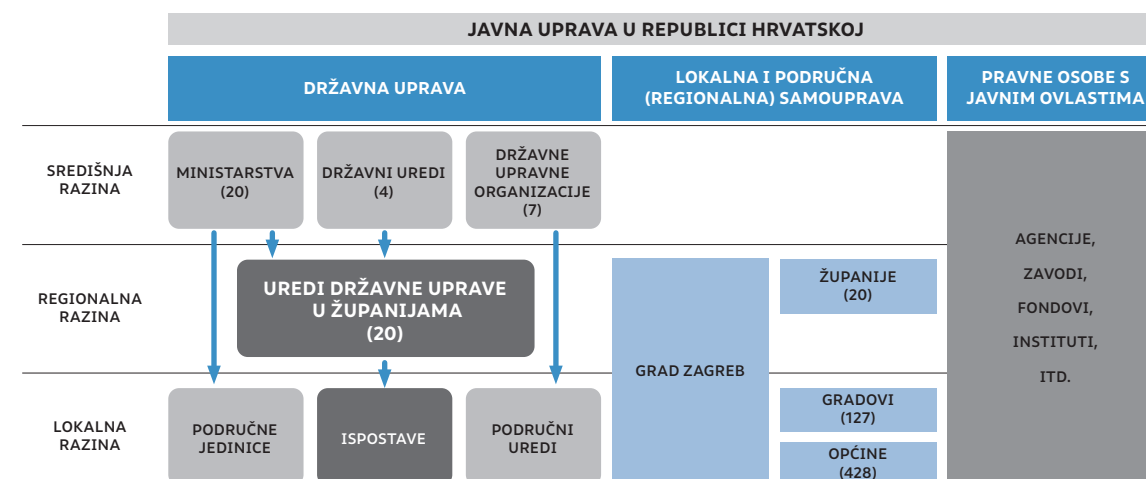
Sredstva za rad tijela državne uprave osiguravaju se državnim proračunom.

Pojedini poslovi državne uprave mogu se zakonom **povjeriti jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave** ili pravnim osobama s javnim ovlastima. To mogu biti poslovi neposredne provedbe zakona u prvom stupnju i drugi upravni i stručni poslovi. Za obavljanje povjerenih poslova državne uprave ustrojavaju se upravni odjeli i službe (upravna tijela) jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi, a jedinice područne (regionalne) samouprave su županije. Grad Zagreb posebna je i jedinstvena, teritorijalna i upravna cjelina.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave **ustrojavaju se radi obavljanja poslova lokalnog i regionalnog značaja** kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana kao što su uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, briga o djeci, socijalna skrb, primarna zdravstvena zaštita, odgoj i osnovno obrazovanje, kultura, tjelesna kultura i sport, zaštita potrošača, zaštita i unaprjeđenja prirodnog okoliša, protupožarna i civilna zaštita, promet, održavanje javnih cesta, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola.

Grafički prikaz javne uprave:³⁵

³⁴ Čl. 31. ZSDU

³⁵ Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_06_70_1329.html

2.5. PREDSDJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE

Ovlasti i dužnosti Predsjednika Republike Hrvatske utvrđene su Ustavom Republike Hrvatske, a temelje se na izravnom političkom mandatu dobivenom od naroda na neposrednim izborima.

Predsjednik Republike bira se na temelju općeg i jednakoga biračkog prava tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina. Bira se većinom svih birača koji su glasovali. Ako ni jedan od kandidata ne dobije takvu većinu, izbori se ponavljaju nakon 14 dana. Na ponovljenim izborima pravo da budu birani imaju dva kandidata koja su u prvom glasovanju dobili najviše glasova. Nitko ne može biti biran više od dva puta za Predsjednika Republike.³⁶

Ovlasti i dužnosti Predsjednika Republike:

- predstavlja i zastupa Republiku Hrvatsku u zemlji i inozemstvu
- brine se za redovito i usklađeno djelovanje i stabilnost državne vlasti
- odgovara za obranu neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske
- vrhovni je zapovjednik oružanih snaga Republike Hrvatske
- raspisuje referendum u skladu s Ustavom
- raspisuje izbore za Hrvatski sabor i saziva ga na prvo zasjedanje
- povjerava mandat za sastavljanje Vlade osobi koja, na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Hrvatskom saboru i obavljenih konzultacija, uživa povjerenje većine svih zastupnika
- daje pomilovanja
- dodjeljuje odlikovanja i priznanja određena zakonom
- objavljuje rat i zaključuje mir na temelju odluke Hrvatskog sabora
- obavlja druge dužnosti određene Ustavom.

Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske surađuju u oblikovanju i provođenju vanjske politike. Predsjedniku u obavljanju dužnosti pomažu savjetodavna tijela čije članove imenuje i razrješuje Predsjednik Republike. U slučaju spriječenosti zamjenjuje ga predsjednik Hrvatskog sabora.

Predsjednik Republike ne može obavljati nijednu drugu javnu ili profesionalnu dužnost. Nakon izbora podnosi ostavku na članstvo u političkoj stranci, o čemu obavještava Hrvatski sabor.

Predsjednik Republike odgovoran je za povredu Ustava koju počinu u obavljanju svojih dužnosti. Postupak za utvrđivanje posebne odgovornosti Predsjednika Republike može pokrenuti Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika. O odgovornosti Predsjednika Republike odlučuje Ustavni sud Republike Hrvatske dvotrećinskom većinom svih sudaca.³⁷

Predsjednik Republike ima imunitet nepovredivosti što znači da ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda. Može biti pritvoren bez odobrenja Ustavnog suda samo ako je zatečen da čini kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina, o čemu je državno tijelo koje ga je pritvorilo dužno odmah obavijestiti predsjednika Ustavnog suda.³⁸

³⁶ Čl. 95. USRH

³⁷ Čl. 105. USRH

³⁸ Čl. 105.a USRH

2.6. SUDBENA VLAST

Sudbenu vlast u Republici Hrvatskoj obavljaju sudovi. Oni su dio pravosudnog sustava. Pravosudni sustav, između ostalih čine sudovi, Ministarstvo pravosuđa, državno odvjetništvo, javno bilježništvo i odvjetništvo.

Sudbena vlast samostalna je i neovisna.³⁹ Sudovi štite Ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonima utvrđeni pravni poredak Republike Hrvatske te osiguravaju jedinstvenu primjenu prava, ravnopravnost i jednakost svih pred zakonom.

Sudovi sude na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih pravnih izvora koji su dio pravnog poretka Republike Hrvatske.⁴⁰ Zabranjen je svaki oblik utjecaja na donošenje sudske odluke, posebno svaki oblik prisile prema sucima, zlouporaba javnih ovlasti i osobnog utjecaja te korištenje medija i javnih istupanja na način suprotan načelima demokratskog društva, a koje ima za svrhu utjecaj na tijek i ishod sudskih postupaka.

Nepristranost u suđenju osigurava se i institutom izuzeća putem kojeg se od rada u konkretnom predmetu isključuje sudac zbog postojanja određenih okolnosti koje dovode u sumnju njegovu objektivnost u suđenju. Razlozi primjerice mogu biti krvno ili tazbinsko srodstvo sa strankama u postupku, skrbnički ili usvojiteljski odnos, sudjelovanje u postupku pred nižim sudom ili drugim tijelom i ostali zakonom propisani razlozi te postojanje drugih okolnosti koje dovode u sumnju sučevu nepristranost.

Sudske rasprave su javne, a javnost se može iznimno isključiti iz cijele ili dijela rasprave radi zaštite interesa morala, javnog reda i državne sigurnosti, a osobito ako se sudi maloljetnicima, radi zaštite privatnog života stranaka ili u bračnim sporovima i slično. Presude se izriču javno u ime Republike Hrvatske.⁴¹

Suce u Republici Hrvatskoj imenuje i razrješuje, te o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučuje Državno sudbeno vijeće, samostalno i neovisno tijelo. Vijeće ima jedanaest članova, a čine ga sedam sudaca, dva sveučilišna profesora pravnih znanosti i dva saborska zastupnika od kojih je jedan iz redova oporbe.

Sudačka dužnost je stalna. Sudac ne smije biti član političke stranke niti se baviti političkom djelatnošću ili obavljati drugu službu ili posao koji bi mogli utjecati na njegovu samostalnost, nepristranost ili neovisnost ili kojom bi se umanjio njegov društveni ugled. Sudac se mora ponašati tako da čuva svoj ugled i ugled sudbene vlasti te ne dovede u pitanje svoju nepristranost i neovisnost u suđenju i samostalnost sudbene vlasti.

³⁹ Čl. 115. USRH

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ Čl. 117. USRH

Suci imaju imunitet što znači da ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudske odluke, osim ako se radi o kršenju zakona od strane suca koje se kvalificira kao kazneno djelo. Sudac ne može u postupku pokrenutom zbog kaznenog djela, učinjenog u obavljanju sudačke dužnosti biti pritvoren niti mu može biti određen istražni zatvor bez odobrenja Državnog sudbenog vijeća. Iznimno, sudac može biti pritvoren ili mu može biti određen istražni zatvor bez odobrenja Državnog sudbenog vijeća ako je zatečen u činjenju kaznenog djela počinjenog u obavljanju sudačke dužnosti za koje je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od pet godina.

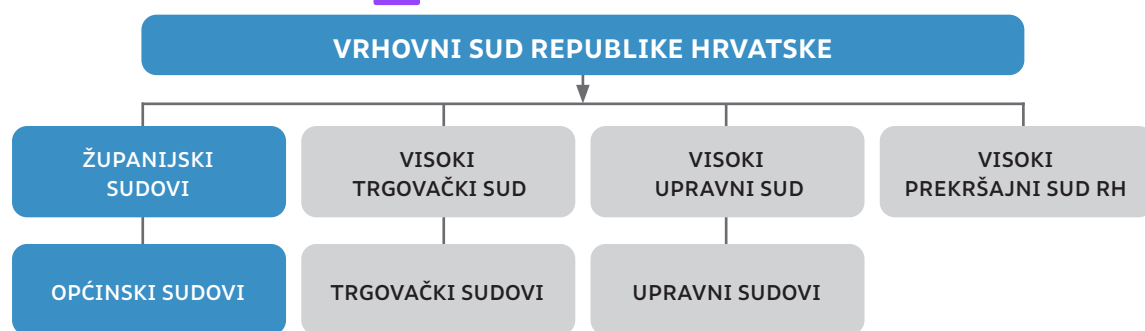
U Republici Hrvatskoj sudbenu vlast obavljaju **redovni i specijalizirani sudovi** te Vrhovni sud Republike Hrvatske. Redovni sudovi su općinski i županijski sudovi. Specijalizirani sudovi su trgovački, upravni, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Visoki upravni sud Republike Hrvatske i Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske. Djelokrug i nadležnost sudova određena je Zakonom o sudovima (ZS).⁴²

Najviši sud u Republici Hrvatskoj je Vrhovni sud Republike Hrvatske koji u okviru svoga djelokruga i nadležnosti:

- osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni
- odlučuje o redovnim pravnim lijekovima kad je to propisano posebnim zakonom
- odlučuje o izvanrednim pravnim lijekovima protiv pravomoćnih odluka sudova u Republici Hrvatskoj
- rješava o sukobu nadležnosti kada je to propisano posebnim zakonom
- razmatra aktualna pitanja sudske prakse te predlaže područja za stručno usavršavanje sudaca, sudskih savjetnika i sudačkih vježbenika.⁴³

Hijerarhijski sudove možemo podijeliti na prvostupanjske i drugostupanjske (vidi prikaz dolje). Pred prvostupanjskim sudovima pokreću se postupci radi rješavanja nekog pravnog pitanja. Drugostupanjski sudovi u pravilu odlučuju o pravnim lijekovima izjavljenim protiv odluka prvostupanjskih sudova.

Grafički prikaz sustava sudova:

⁴² Čl. 14. Zakona o sudovima, Narodne novine broj: 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19; u nastavku ZS

⁴³ Čl. 20. ZS

Prema stvarnoj nadležnosti kojom se određuje u kojoj vrsti predmeta su određeni sudovi dužni postupati, prvostupanjski i drugostupanjski sudovi rješavaju u sljedećim predmetima:

Općinski sudovi rješavaju u svim predmetima koji nisu stavljeni u djelokrug nekoga drugog suda ili javnog bilježnika. Rješavaju parnične, izvanparnične i ovršne predmete, ostavinske predmete, zemljišnoknjižne predmete i vode zemljišne knjige, rješavaju kaznene i prekršajne predmete, rješavaju o priznanju i ovrši stranih odluka, obavljaju poslove međunarodne pravne pomoći i poslove pravosudne suradnje s državama članicama Europske unije.⁴⁴

U građanskim predmetima sude u sporovima o uzdržavanju, o postojanju ili nepostojanju braka, o poništenju braka ili razvodu braka, o stvarnim i osobnim služnostima, zbog smetanja posjeda, sporovima iz najamnih, zakupnih i stambenih odnosa te radnih odnosa, sporova za ispravak informacije i naknadu štete nastalu objavljivanjem informacija te o ostalim građanskopravnim zahtjevima, koji nisu u djelokrugu trgovačkog suda.

Općinski sudovi sude i u prekršajnim postupcima te kaznenim postupcima za kaznena djela za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do dvanaest godina, ako zakonom nije drugačije propisano.

Županijski sudovi rješavaju o žalbama protiv odluka općinskih sudova, rješavaju predmete u prvom stupnju za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora preko dvanaest godina ili dugotrajni zatvor, provode istražni i javnobilježnički stegovni postupak i odlučuju o tim prijestupima u prvom stupnju, odlučuju o žalbama protiv odluka u stegovnim postupcima zbog neurednosti u obavljanju poslova javnih bilježnika, obavljaju poslove međunarodne pravne pomoći u postupcima iz svoje nadležnosti i poslove međunarodne pravosudne suradnje s državama članicama Europske unije, provode izvršenje strane kaznene odluke.⁴⁵

ZS je predvidio i djelovanje Visokog kaznenog suda koji još nije započeo s radom, a u čijoj nadležnosti je odlučivanje u drugom stupnju o žalbama protiv odluka županijskih sudova u kaznenim predmetima.⁴⁶

Trgovački sudovi odlučuju u parničnim⁴⁷ i izvanparničnim stvarima kada je to propisano posebnim zakonom, postupaju u registarskim stvarima i vode sudske registre, odlučuju o prijedlozima u svezi s osnivanjem, radom i prestankom trgovačkog društva, odlučuju o prijedlozima za otvaranje stečajnog postupka i provode predstečajne i stečajne postupke, odlučuju o upisima u upisnik brodova i jahti, ograničenju odgovornosti brodar, prigovorima protiv konačne diobene osnove za likvidaciju zajedničke havarije, provode postupak priznanja inozemnih sudskih odluka, kao i arbitražnih odluka u trgovačkim sporovima, provode osiguranje dokaza za postupke za koje su inače nadležni, određuju

⁴⁴ Čl. 18. ZS

⁴⁵ Čl. 19. ZS

⁴⁶ Čl. 26.a ZS

⁴⁷ Vrlo pojednostavljeno govoreći moglo bi se reći da trgovački sudovi u parničnom postupku u prvom stupnju sude u trgovačkim sporovima, tj. u sporovima između pravnih osoba te između pravnih osoba i obrtnika, ako se radi o sporu u vezi s njihovom djelatnošću.

mjere osiguranja u postupcima i povodom postupaka u kojima su inače nadležni, obavljaju poslove međunarodne pravne pomoći u izvođenju dokaza u trgovačkim stvarima.⁴⁸

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske odlučuje o žalbama protiv odluka trgovačkih sudova donesenih u prvom stupnju, o sukobu mjesne nadležnosti i delegaciji nadležnosti između trgovačkih sudova te obavlja druge poslove određene zakonom.⁴⁹

Upravni sudovi odlučuju o tužbama protiv pojedinačnih odluka javnopravnih tijela i tužbama protiv postupanja javnopravnih tijela, o tužbama zbog propuštanja donošenja pojedinačne odluke ili postupanja javnopravnog tijela u zakonom propisanom roku, o tužbama protiv upravnih ugovora i izvršavanja upravnih ugovora i u drugim zakonom propisanim slučajevima.⁵⁰

Visoki upravni sud Republike Hrvatske odlučuje o žalbama protiv presuda upravnih sudova i rješenja protiv kojih je dopuštena žalba, odlučuje o zakonitosti općih akata, o sukobu nadležnosti između upravnih sudova i u drugim zakonom propisanim slučajevima.⁵¹

Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske odlučuje o redovnim pravnim lijekovima protiv odluka prvostupajskih sudova u prekršajnim predmetima i odluka javnopravnih tijela koja vode prvostupajski prekršajni postupak kada je to propisano posebnim zakonom, rješava sukob nadležnosti između prvostupajskih sudova u prekršajnim predmetima, odlučuje o izvanrednim pravnim lijekovima protiv pravomoćnih odluka o prekršaju kada je to propisano posebnim zakonom, odlučuje o žalbama u predmetima međunarodne pravosudne suradnje s državama članicama Europske unije iz prekršajne nadležnosti, provodi nadzor nad urednim obavljanjem poslova sudaca koji rade na prekršajnim predmetima i obavlja druge poslove određene zakonom.⁵²

2.6.1. POSTUPCI PRED SUDOM

Sudski postupci nisu jedinstveni jer ovise o naravi prava i obveza građana i pravnih osoba o kojima se odlučuje. Razlikujemo nekoliko sudskih postupaka:⁵³

- građanski
- prekršajni
- kazneni i
- upravni.

U građanskom postupku razlikuju se dvije vrste postupaka, parnični i izvanparnični postupak.

⁴⁸ Čl. 21. ZS

⁴⁹ Čl. 24. ZS

⁵⁰ Čl. 22. ZS

⁵¹ Čl. 25. ZS

⁵² Čl. 26. ZS

⁵³ Postoje i posebni stegovni postupci koje vode stegovni sudovi koji nisu dio sudbene vlasti.

Parnični postupak⁵⁴ skup je pravnih pravila kojima se regulira ostvarenje pravne zaštite u građanskopravnim odnosima (imovinskim, radnim, obiteljskim i dr.). On je osnovni i redovni put zaštite povrijeđenih građanskih prava. Parnične postupke provode i odlučuju u građansko pravnim stvarima općinski, županijski i trgovački sudovi te Visoki trgovački sud Republike Hrvatske i Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Izvanparnični postupak nesporan je postupak u kojem sudjeluju stranke čiji interesi nisu suprotstavljeni ili se međusobno ne isključuju. U izvanparničnom postupku primjenjuju se različita pravila, ovisno o tome rješavaju li se statusna pitanja (npr. upis u sudski registar, ograničenje poslovne sposobnost) ili imovinska i druga pitanja (npr. razvrgnuće suvlasničke zajednice, uređenje međa, ostavinski postupci). Karakterizira ga, između ostalog, veća elastičnost, smanjena formalnost i mogućnost postupanja samo s jednom strankom, a rasprava se u pravilu ne mora održati.

O ostalim postupcima govori se u sljedećim poglavljima.

2.6.1.1. Tijek parničnog postupka

Parnični postupak pokreće se podnošenjem tužbe sudu.

Tužba mora sadržavati:

- određeni zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja
- činjenice na kojima tužitelj temelji zahtjev
- dokaze kojima se utvrđuju te činjenice
- oznaku suda
- ime, prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika ako ih imaju
- osobni identifikacijski broj stranke koja podnosi podnesak
- predmet spora i
- potpis podnositelja.⁵⁵

Parnične stranke su tužitelj i tuženik. Tužitelj je osoba koja od suda traži pravnu zaštitu, a tuženik je osoba protiv koje se traži ostvarenje tužbenog zahtjeva.

Parnični postupak možemo pojednostavljeno prikazati prema tijeku:

- podnošenje tužbe
- pripremanje glavne rasprave
- glavna rasprava
- donošenje odluke.

⁵⁴ Parnični postupak uređen je Zakonom o parničnom postupku, Narodne pravne br: 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, u nastavku: ZPP

⁵⁵ Čl. 186. ZPP

U pripremnom dijelu postupka sud prethodno ispituje tužbu, dostavlja tužbu tuženiku na odgovor, održava pripremno ročište i zakazuje glavnu raspravu.

Glavna rasprava središnji je dio postupka u kojem sud na temelju neposrednog kontradiktornog raspravljanja donosi odluku o tužbenom zahtjevu, uzimajući u obzir sve navode stranaka, izvedene dokaze i ostale činjenice utvrđene tijekom postupka.

U parničnom postupku sud odlučuje samo u granicama zahtjeva koji su stavljani u postupku. Sukladno **raspravnom načelu** koje prevladava u parničnom postupku, stranke su dužne iznijeti činjenice i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

O tužbenom zahtjevu sud donosi odluku u obliku presude, a u postupku zbog smetanja posjeda u obliku rješenja.

Protiv odluke donesene u prvom stupnju nezadovoljne stranke mogu podnijeti žalbu u roku od petnaest dana od dana dostave prijepisa presude. U mjeničnim, čekovnim i radnim sporovima taj rok iznosi osam dana. Žalba je redovan pravni lijek o kojem odlučuje drugostupanjski sud. Pravovremeno podnesena žalba sprječava da presuda postane pravomoćna u dijelu koji se pobija žalbom.

Žalba treba sadržavati:

- oznaku presude protiv koje se podnosi
- određenu izjavu o tome da se presuda pobija u cijelosti ili u nekom dijelu
- razloge zbog kojih se podnosi i
- potpis podnositelja.⁵⁶

Presuda postaje pravomoćna kada se protiv nje više ne može izjaviti žalba. To se događa u slučajima kada:

- u žalbenom roku ni jedna strana u sporu nije podnijela žalbu ili su se stranke odrekle prava na žalbu, odnosno odustale od podnesene žalbe
- drugostupanjski sud po izjavljenoj žalbi donese presudu kojom potvrđuje prvostupanjsku odluku ili je preinačuje, odnosno ako donese odluku kojom žalbu odbacuje kao nepravovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu.

Protiv pravomoćne odluke suda stranke mogu podnositi izvanredne pravne lijekove, reviziju ili prijedlog za ponavljanje postupka.

Revizija se podnosi protiv drugostupanjske odluke pod uvjetima propisanim Zakonom o parničnom postupku (ZPP), a o njoj odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Ako su ostvareni zakonom propisani uvjeti, stranke mogu zatražiti ponavljanje postupka. Prijedlog se podnosi sudu koji je odlučivao u prvom stupnju.

⁵⁶ Čl. 350. ZPP

2.6.1.2. Zastupanje stranaka

Stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba.⁵⁷ Stranka koja je potpuno poslovno sposobna može sama obavljati radnje u postupku (parnična sposobnost).⁵⁸ Radnje u postupku mogu poduzimati same stranke ili njihovi zastupnici.

Zastupnici su osobe koje u ime i za račun stranke poduzimaju procesne radnje u parnici. Razlikujemo nekoliko vrsta zastupnika:

- zakonski zastupnici
- zastupnici po zakonu i
- punomoćnici.

Zakonski zastupnici poslovno su sposobne osobe⁵⁹ koje su zakonom ovlaštene poduzimati pred sudom procesne radnje u ime i za račun stranaka koje nemaju odgovarajuću poslovnu sposobnost (npr. roditelji za svoju djecu) ili su zbog drugih razloga u nemogućnosti same štiti svoje interese u parnici (privremeni zastupnik). Primjerice, sud će postaviti privremenog zastupnika tuženiku ako postoje suprotni interesi tuženika i njegova zakonskog zastupnika.

Zastupnici po zakonu ovlaštene su za zastupanje trgovačkih društava. Ovlaštenje imaju osobe koje su za pojedini oblik trgovačkih društava određene zakonom. Na temelju zakonskog ovlaštenja trgovačka društva osnivačkim aktima (statutom, društvenim ugovorom, izjavom o osnivanju) poimence određuju osobe ovlaštene za zastupanje.

Punomoćnici su osobe koje u ime i za račun stranke poduzimaju procesne radnje u granicama dobivenih ovlaštenja u punomoći. Punomoćnik mora imati potpunu poslovnu sposobnost.

Punomoć je jednostrana izjava stranke kojom ovlašćuje opunomoćenog da u njezino ime i za njezin račun poduzima određene radnje s učinkom kao da ih poduzima sama stranka. U parničnom postupku pružanjem se pravne pomoći i poduzimanjem pravnih radnji u svojstvu punomoćnika mogu baviti samo odvjetnici.⁶⁰

2.6.2. ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPOROVA

Alternativno rješavanje sporova dobrovoljno je izvansudsko rješavanje spornih odnosa među strankama. Stranke svoje sporne odnose mogu izvan sudskog postupka riješiti putem mirenja ili arbitraže.

Prednost alternativnog rješavanja sporova svakako je u brzini i učinkovitosti postupanja, neformalnijem i fleksibilnijem postupku od onog pred sudom.

⁵⁷ Čl. 77. s. 1. ZPP

⁵⁸ Čl. 79. s. 1. ZPP

⁵⁹ Vidi *infra* 3.5.1.

⁶⁰ Vidi *infra* 2.7.2.

2.6.2.1. Mirenje

Mirenje ili medijacija postupak je u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć nepristrane osobe, jednog ili više izmiritelja, koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlaštenja da im nametnu obvezujuće rješenje.⁶¹

Izmiritelj je osoba koja na temelju sporazuma stranaka provodi postupak mirenja⁶² i pomaže strankama pronaći zajedničko rješenje spora, prihvatljivo za obje strane. Imenovanje izmiritelja obavlja se prema pravilima o kojima su se stranke sporazumjele. Stranke sporazumno određuju hoće li mirenje provoditi jedan ili više izmiritelja i tko će biti imenovan za izmiritelja.

Mirenje se može provesti u sudu, instituciji za mirenje ili izvan njih. Može se provesti neovisno o tome vodi li se o spornom odnosu sudski, arbitražni ili drugi postupak.

Mirenje pred sudom dobrovoljan je, neformalan i besplatan postupak koji se može provesti u svim fazama postupka, prije započetog postupka, u tijeku postupka, i tijekom žalbenog postupka pred općinskim, županijskim, trgovačkim i Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske.

Postupak provode suci toga suda koji su prošli obuku za mirenje i koji ne vode parnični predmet između stranaka koje sudjeluju u mirenju. Postupak se provodi na zajedničkim sastancima stranaka i izmiritelja u posebnim prostorijama za mirenje. Ako stranke ne postignu nagodbu, nastavlja se započeti sudski postupak.

Mirenje izvan suda provode centri za mirenje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, Hrvatskoj obrtničkoj komori, Hrvatskoj udruzi za mirenje, Hrvatskoj udruzi poslodavaca i drugi.

Postupak mirenja počinje prihvatom prijedloga za provođenje postupka mirenja od strane kojoj je upućen prijedlog ili zajedničkim prijedlogom stranaka. Mirenje se provodi na način o kojem su se stranke sporazumjele. Izmiritelj se u postupku mirenja može sastajati sa svakom od stranaka odvojeno, može sudjelovati u sastavljanju nagodbe i predlagati njezin sadržaj.

Stranke tijekom postupka mogu odustati od postupka mirenja. U slučaju kada stranke ne mogu postići nagodbu, izmiritelj može odlučiti da se postupak mirenja obustavlja zbog toga što daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje spora više nije svrhovito.

Uspješan postupak mirenja završava **nagodbom**. Nagodba sklopljena u postupku mirenja obvezuje stranke koje su ju sklopile. **Nagodba je ovršna isprava** ako je u njoj utvrđena obveza na činidbu o kojoj se stranke mogu nagoditi te ako sadrži izjavu obvezanika o neposrednom dopuštenju ovrhe (klauzulu ovršnosti).⁶³

Troškovi postupka mirenja pred sudom besplatni su za stranke, dok se troškovi postupka mirenja izvan suda naplaćuju prema cjeniku **centara za mirenje**.

⁶¹ Čl. 3. Zakona o mirenju, Narodne novine broj: 18/11; (ZM)

⁶² *Ibidem*.

⁶³ Čl. 13. ZM

2.6.2.2. Arbitraža

Arbitraža ili izbrano suđenje način je rješavanja spora izvan suda pred arbitražnim, nedržavnim sudom koji svoja ovlaštenja za suđenje crpi iz sporazuma stranaka.⁶⁴

Arbitražni (izbrani) sud je nedržavno tijelo koje čini jedan ili više arbitara koji su imenovani na temelju sporazuma stranaka.

Stranke sporazumno ugovaraju arbitražno rješavanje sporova. Ugovor o arbitraži je ugovor kojim stranke podvrgavaju arbitraži sve ili određene sporove koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog pravnog odnosa, ugovornog ili izvanugovornog. Taj se ugovor može sklopiti u obliku arbitražne klauzule u nekom ugovoru ili u obliku posebnog ugovora.⁶⁵

Stranke mogu ugovoriti **domaću arbitražu** čije je mjesto na području Republike Hrvatske za rješavanje sporova o pravima kojima mogu slobodno raspolagati.

U sporovima s međunarodnim obilježjem⁶⁶ stranke mogu ugovoriti **međunarodnu arbitražu** čije je mjesto izvan područja Republike Hrvatske, osim ako je posebnim zakonom propisano da takav spor može rješavati samo sud u Republici Hrvatskoj.

Stranke se mogu sporazumjeti o tome da svoj spor iznesu pred arbitražni sud i povjere mu donošenje odluke o sporu, bez obzira na to organizira li njegovo djelovanje arbitražna ustanova ili ne.

Institucionalna arbitraža je arbitraža gdje arbitražni sud djeluje u okviru postojeće ustanove koja ima svoja pravila i tijela te pruža strankama pomoć oko izbora arbitara (lista arbitara) i vođenja postupka (prostor, administrativna i tehnička pomoć).⁶⁷

Ad hoc arbitražu osnivaju stranke same bez pomoći arbitražnih ustanova, utvrđuju pravila arbitražnog postupka i imenuju arbitre. U pravilu se osniva radi donošenja odluke u određenom sporu nakon čega prestaje postojati.

Stranke se mogu sporazumjeti o postupku imenovanja arbitara. Ako nema takvog sporazuma stranaka kada arbitražu provode tri arbitra, svaka stranka imenovat će jednoga, a dva tako imenovana arbitra imenovat će trećega, koji će biti predsjednik arbitražnog vijeća. Kada arbitražu provodi arbitar pojedinac, stranke se, također, mogu sporazumjeti o tome tko će to biti, a ako sporazum izostane imenovat će ga ovlaštenik za imenovanje sukladno zakonu.

⁶⁴ Čl. 2. Zakona o arbitraži, Narodne novine broj: 88/01; (ZA)

⁶⁵ Čl. 6. ZA

⁶⁶ »Spor s međunarodnim obilježjem« je spor u kojem je barem jedna od stranaka fizička osoba s prebivalištem ili uobičajenim boravištem u inozemstvu, odnosno pravna osoba koja je osnovana po stranom pravu; čl. 2. st. 7. ZA

⁶⁷ Npr. Stalno arbitražno sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori

Osnovna obilježja arbitražnog suđenja su:

- brzina postupanja
- stranke same biraju arbitre
- stranke biraju mjerodavno pravo
- postupak je nejavan i izvan državnih tijela.

Arbitražna odluka suda – **pravorijek** ima prema strankama snagu pravomoćne sudske presude, osim ako su se stranke izričito sporazumjele da se pravorijek može pobijati.⁶⁸

2.7. OSTALA PRAVOSUDNA TIJELA I SAMOSTALNE SLUŽBE U PRAVOSUĐU

Osim sudova, dio pravosudnog sustava su i pravosudna tijela poput državnog odvjetništva te samostalnih službi odvjetništva i javnog bilježništva. Svi sudionici pravosudnog sustava s Ministarstvom pravosuđa, čine pravosuđe Republike Hrvatske.

2.7.1. DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO

Državno odvjetništvo samostalno je i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih djela i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava Republike Hrvatske i zakona.⁶⁹

Svoje ovlasti obavlja na osnovi Ustava, međunarodnih ugovora koji su dio pravnog poretka Republike Hrvatske, pravne stečevine Europske unije, zakona i drugih izvora prava.⁷⁰

Unutar Državnog odvjetništva državnoodvjetničke poslove obavljaju:

- općinska državna odvjetništva
- županijska državna odvjetništva i
- Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, kao posebno državno odvjetništvo.

Sva navedena državna odvjetništva dio su državnog odvjetništva kao samostalnog i neovisnog pravosudnog tijela. Općinska državna odvjetništva zastupaju Republiku Hrvatsku pred općinskim sudovima i javnopravnim tijelima.

Podređena su županijskim državnim odvjetništvima koja zastupaju Republiku Hrvatsku pred županijskim, trgovačkim i upravnim sudovima, a s posebnim državnim odvjetništvima podređena su Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske.

⁶⁸ Čl. 31. ZA

⁶⁹ Čl. 3. Zakona o državnom odvjetništvu, Narodne novine br. 67/18 (ZDO)

⁷⁰ *Ibidem*.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustanovljeno je za cijelo područje Republike Hrvatske. Ono poduzima pravne radnje radi zaštite zakonitosti i Ustava Republike Hrvatske. Državno odvjetništvo postupa u kaznenim, prekršajnim, građanskim i upravnim predmetima.

Na čelu Državnog odvjetništva je Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske.⁷¹ On je odgovoran za rad cjelokupnog državnog odvjetništva, upravlja državnim odvjetništvom i zastupa državno odvjetništvo.

Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske dužan je do 30. travnja tekuće godine podnijeti Hrvatskom saboru izvješće za prethodnu godinu:

- o radu na kaznenim i prekršajnim predmetima
- o predmetima u vezi sa zaštitom imovinskih interesa Republike Hrvatske
- o predmetima u vezi sa zaštitom Ustava Republike Hrvatske i zakona
- o organizaciji, materijalnim i financijskim uvjetima za rad državnog odvjetništva te stanju i opterećenosti ljudskih potencijala državnog odvjetništva.⁷²

U državnim odvjetništvima postoji kazneni odjel za kaznene predmete i građansko-upravni odjel za građanske i upravne predmete, a po potrebi i istražni odsjek unutar kaznenog odjela.

U kaznenim predmetima državni odvjetnik postupa protiv počinitelja kaznenih djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili po prijedlogu. U istražnom odsjeku provode se dokazne radnje za koje postoji opasnost od odgode i druge dokazne radnje tijekom istrage.

U građanskim i upravnim predmetima državni odvjetnik zastupa Republiku Hrvatsku u svim postupcima koji se vode radi zaštite imovine Republike Hrvatske i njezinih imovinskih prava i interesa pred sudovima, upravnim i drugim tijelima.

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta posebno je državno odvjetništvo koje je ustanovljeno za područje Republike Hrvatske i ima sjedište u Zagrebu. Nadležno je za progon korupcije i organiziranog kriminaliteta na području cijele države.

2.7.2. ODVJETNIŠTVO

Odvjetništvo je neovisna i samostalna služba koja osigurava pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa.⁷³

Odvjetnici smiju pružati sve oblike pravne pomoći, a osobito:

- davati pravne savjete
- sastavljati isprave (ugovore, oporuke, izjave i dr.)
- sastavljati tužbe, žalbe, prijedloge, zahtjeve, molbe, izvanredne pravne lijekove i druge podneske
- zastupati stranke.⁷⁴

⁷¹ Čl. 21. ZDO

⁷² Čl. 72. ZDO

⁷³ Čl. 1. Zakona o odvjetništvu, Narodne novine br. 9/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/10 (ZO)

⁷⁴ Čl. 3. ZO

Odvjetničku djelatnost mogu obavljati samostalno, u zajedničkom odvjetničkom uredu ili u odvjetničkom društvu. Odvjetnici u Republici Hrvatskoj obvezno se udružuju u Hrvatsku odvjetničku komoru.

Pravnu pomoć u Republici Hrvatskoj ovlaštene su pružati samo odvjetnici, izuzev profesora i docenata pravnih predmeta na sveučilištima u Republici Hrvatskoj koji smiju za nagradu davati pravne savjete i mišljenja, ali ne i pružati druge oblike pravne pomoći (sastavljanje ugovora, oporuka, izjava, tužbi, žalbi, prijedloga, zahtjeva, molbi, izvanrednih pravnih lijekova i drugih podnesaka).

Pružanje pravne pomoći od drugih osoba koje na to nisu ovlaštene uz naplatu, predstavlja kazneno djelo nadripisarstva.⁷⁵

Odvjetnici su svoju djelatnost dužni obavljati savjesno, te u okviru pružanja pravne pomoći poduzimati sve što može koristiti stranci koja ih je ovlasila. Sve ono što je odvjetnik saznao u zastupanju stranke ili što mu je stranka povjerila, dužan je čuvati kao odvjetničku tajnu. Odvjetničku tajnu dužne su čuvati i druge osobe koje rade ili su radile u odvjetničkom uredu. U zastupanju stranke i poduzimanju pravnih radnji, odvjetnika može zamijeniti drugi odvjetnik ili odvjetnički vježbenik koji je zaposlen u njegovom uredu ili uredu koji ga zamjenjuje.

Odvjetnik je dužan osigurati se od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećima obavljanjem svoje djelatnosti.⁷⁶ U takvim slučajevima nastala šteta podmiruje se iz tog obveznog osiguranja.

Odvjetnik je u pravilu dužan pružiti pravnu pomoć svakoj stranci koja mu se obrati. Pružanje pravne pomoći može uskratiti samo zbog zakonom propisanih razloga primjerice ako je zastupao protivnu stranu, ako je već radio u istoj pravnoj stvari kao sudac, državni odvjetnik ili službena osoba.⁷⁷

Za svoj rad odvjetnici imaju pravo na nagradu i naknadu troškova prema tarifi koju utvrđuje Hrvatska odvjetnička komora uz suglasnost ministra pravosuđa.⁷⁸ U imovinskopравnim stvarima odvjetnicima je dopušteno ugovarati nagradu razmjerno uspjehu u postupku. Takav ugovor o pružanju pravne pomoći mora biti zaključen u pisanom obliku.

Socijalno i ekonomski ugroženim kategorijama građana osigurana je besplatna pravna pomoć radi ostvarivanja pravne zaštite i pristupa sudu i upravnim tijelima. Uvjeti, korisnici i način ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć regulirani su zakonom. Predviđeni pružatelji besplatne pravne pomoći su upravna tijela, ovlaštene udruge, pravne klinike i odvjetnici.⁷⁹

⁷⁵ Čl. 313. Kaznenog zakona, Narodne novine broj: 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/18 (Z)

⁷⁶ Čl. 44. ZO

⁷⁷ Čl. 9. ZO

⁷⁸ Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Narodne novine broj: 148/09, 103/14, 118/14, 107/15

⁷⁹ Čl. 6. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine broj: 143/13, 98/19

2.7.3. JAVNOBILJEŽNIČKA SLUŽBA

Javno bilježništvo je javna služba koju kao samostalnu i neovisnu djelatnost obavljaju javni bilježnici. U hrvatski pravni sustav javnobilježnička služba ponovno je uvedena 1993.

Način rada, ustrojstvo i djelokrug javnobilježničke službe te uvjeti za imenovanje i prestanak službe, propisani su Zakonom o javnom bilježništvu.⁸⁰

Javnobilježnička mjesta, njihovo službeno sjedište i područje, određuje Ministarstvo pravosuđa, vodeći pri tom računa da na području svakog zakonom određenog suda bude najmanje jedan javni bilježnik.⁸¹ Broj javnobilježničkih mjesta je ograničen, što znači da je njihov broj točno određen, a utvrđuje ga Ministarstvo pravosuđa na temelju zakonom određenih kriterija kao što su broj registriranih pravnih osoba, potreba za javnobilježničkim uslugama, razvijenost gospodarskog i pravnog prometa, povjereni poslovi (ostavine) i ovrhe, te drugih zakonom propisanih kriterija.

Javni bilježnik (notar) diplomirani je pravnik s položenim pravosudnim i javnobilježničkim ispitom i potrebnim iskustvom, osoba je javnog povjerenja, samostalan i neovisan nositelj službe.

Javni bilježnik nepristrani je povjerenik stranaka koji nije ovlašten zastupati stranke poput odvjetnika, osim u nespornim stvarima pred sudovima i drugim javnim tijelima ako su te stvari u neposrednoj vezi s njegovom ispravom. Povjerenik je svih stranaka radi pomoći strankama u uređenju njihovih pravnih odnosa. Javni bilježnik djeluje u interesu pravne sigurnosti radi izbjegavanja skupih i dugotrajnih sporova. Ne smije odbiti poduzimanje službenih radnji bez opravdanih razloga. U obavljanju poslova dužan je čuvati javnobilježničku tajnu.

Javni bilježnici na području Republike Hrvatske obvezatno se udružuju u Hrvatsku javnobilježničku komoru.⁸²

Rad javnih bilježnika nadzire Ministarstvo pravosuđa i Hrvatska javnobilježnička komora.

Javnobilježnička služba sastoji se u:

- službenom sastavljanju i izdavanju javnih isprava o pravnim poslovima
- izjavama i činjenicama na kojima se utemeljuju prava
- službenom ovjeravanju privatnih isprava
- primanju na čuvanje isprava, novca i predmeta od vrijednosti radi predaje drugim osobama ili nadležnim tijelima
- obavljanju postupaka po nalogu sudova ili drugih javnih tijela.⁸³

Javnobilježničke isprave imaju snagu javnih isprava.

⁸⁰ Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine broj: 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16 (ZJB)

⁸¹ Čl. 16. ZJB

⁸² <http://www.hjk.hr>

⁸³ Čl. 2. ZJB

Javne isprave su isprave koje u okviru svojih ovlasti izdaju državna ili druga ovlaštena tijela u propisanom obliku. U pogledu njihove dokazne snage smatra se istinitim ono što se u ispravi utvrđuje ili potvrđuje. Njihova dokazna snaga jača je od dokazne snage privatnih isprava, jer se unaprijed, samom činjenicom da se radi o javnim ispravama, njihov sadržaj smatra istinitim, sve dok se ne dokaže protivno. Dopusšteno je dokazivati neistinitost njihova sadržaja u kojem slučaju osporavatelj to mora dokazati. Javne isprave su, osim javnobilježničkih isprava i druge isprave npr. izvodi iz matičnih knjiga, svjedodžbe, razna uvjerenja i slično.

Javnobilježničke isprave su:

- javnobilježnički akti
- javnobilježnički zapisnici (o obavljenim radnjama, npr. zapisnik o preuzimanju na čuvanje isprava, novca, vrijednosnih papira dragocjenosti)
- javnobilježničke potvrde (o činjenicama koje su posvjedočili, npr. potvrda da je netko živ).⁸⁴

Javnobilježnički akti su isprave o pravnim poslovima koje su sastavili javni bilježnici čiji je sadržaj strogo formalan. Nepoštivanje odredaba o njegovom sadržaju i sastavu propisanom zakonom ima za posljedicu da takav akt nema snagu javne isprave. Pravni poslovi za čiju je valjanost predviđena forma javnobilježničkog akta propisani su ZJB-om.

Pravni poslovi za koje nije propisana obvezna forma, odnosno privatne isprave o takvim pravnim poslovima mogu se potvrditi (solemnizirati) kod javnog bilježnika.

Privatne isprave su isprave o pravnim poslovima (npr. ugovori) koje su sastavile same stranke, odvjetnici ili netko treći ili su ih izradile stranke ispunjavanjem gotovih obrazaca.

Solemnizacija je postupak potvrde privatne isprave u kojem će javni bilježnik ispitati odgovara li privatna isprava propisanoj formi javnobilježničke isprave i propisanom sadržaju javnobilježničkog akta te objasniti strankama smisao i posljedice pravnog posla koji sklapaju. Ako isprava udovoljava navedenim zahtjevima, javni bilježnik će potvrditi privatnu ispravu. **Tako potvrđena (solemnizirana) isprava ima snagu javne isprave.** Najčešće će privatna isprava biti ugovor o nekom pravnom poslu koji su stranke donijele na potvrdu.⁸⁵

Ovjerom (legalizacijom) potpisa, javni bilježnik potvrđuje da je stranka u njegovoj nazočnosti svojeručno potpisala pismeno ili stavila svoj rukoznak na privatnoj ispravi. Pri tom javni bilježnik ne ispituje ni sadržaj ni formu privatne isprave, već samo potvrđuje činjenicu da je stranka potpisala ispravu, odnosno da je potpis koji se već nalazi na pismenu, pred njim priznala kao svoj.⁸⁶

Identitet stranaka javni bilježnik će utvrditi pomoću važeće osobne iskaznice ili putovnice stranaka, a ako istovjetnost nije moguće utvrditi pomoću navedenih isprava (npr. stranke nemaju važeće isprave), njihovu istovjetnost posvjedočit će dva punoljetna svjedoka ili drugi javni bilježnik.⁸⁷

⁸⁴ Čl. 3. ZJB

⁸⁵ Čl. 59. ZJB

⁸⁶ Čl. 77. ZJB

⁸⁷ Čl. 60. i 61. ZJB

U okviru djelokruga svoje službe, javni bilježnici obavljaju sve poslove u vezi sastavljanja akata potrebnih za osnivanje trgovačkih društava i njihove statusne promjene. Također, obavljaju i poslove koji su im povjereni zakonom, ovlaštene su donositi rješenja o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave te provoditi ostavinske postupke i donositi rješenja o nasljeđivanju.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Objasnite pojam i osobine države.
2. Što je suverenitet?
3. Objasnite načelo trodiobe vlasti.
4. Koje su osnovne značajke Hrvatskog sabora?
5. Koje su ovlasti Hrvatskog sabora?
6. Objasnite pojmove imunitet neodgovornosti i imunitet nepovredivosti.
7. Što je Ustav i tko ga donosi?
8. Koja je nadležnost i zadaća Ustavnog suda?
9. Što je ustavna tužba?
10. Koje su osnovne značajke Vlade RH?
11. Koje su ovlasti Vlade RH?
12. Što je državna uprava i koje poslove obavlja?
13. Koja tijela obavljaju poslove državne uprave?
14. Kako se bira predsjednik RH?
15. Nabrojite ovlasti i dužnosti predsjednika RH.
16. Nabrojite vrste sudova u RH i koja je njihova nadležnost?
17. Navedite i objasnite alternativne načine rješavanja sporova.
18. Što je Državno odvjetništvo i koja je njegova funkcija?
19. Koje oblike pravne pomoći pružaju odvjetnici?
20. Koje poslove obavljaju javni bilježnici?
21. Objasnite razliku između javnobilježničkog akta, solemnizacije i ovjere potpisa.

3. PRAVNI SUSTAV

3.1. PRAVO I PRAVNA NORMA

Odnosi među ljudima u društvenoj zajednici vrlo su složeni i obiluju raznim oblicima ponašanja. Čovjek svakodnevno stupa u razne društvene odnose, a na njegovo ponašanje utječu razna pravila, od onih koja su postavljena moralnim načelima ili običajima (npr. pravila lijepog ponašanja, razni svadbeni običaji, čestitanje rođendana i sl.), čije nepoštivanje ne podliježe sankcijama, do onih koja su regulirana pravnim pravilima i čije se poštivanje osigurava upravo primjenom sankcija.

Društvene odnose koji su neophodni i važni za građane i društvenu zajednicu u kojoj žive nužno je i opravdano urediti pa ih država uređuje donošenjem pravnih normi. Pravna norma nastaje tek onda kada se određeni društveni odnos opiše pravnim pravilom. Društveni odnos prelazi u pravni odnos tako da se njegov sadržaj i struktura odrede pravnim pravilima. Pravnim pravilima opisuje se određeno ponašanje, određuje pravilo ponašanja i propisuju posljedice protiv onih koji povrijede opisano pravilo.

Pravna norma (pravno pravilo) obvezno je pravilo ponašanja koje donosi zakonodavno tijelo, a čija se primjena osigurava predviđenim sankcijama. Pravna norma je najmanji dio pravnog sustava.⁸⁸

Pravne norme prema obvezatnosti njihove primjene možemo podijeliti na prisilne i dispozitivne pravne norme.

Prisilnim pravnim normama strogo se određuje pravilo ponašanja koje su subjekti dužni bezuvjetno poštivati. Svako ponašanje koje nije u skladu s prisilnom pravnom normom podliježe sankciji. Stranke svojom ugovornom voljom ne mogu odstupiti od prisilnih normi.

Dispozitivne pravne norme sadrže pravilo ponašanja, ali pravnim subjektima ostavljaju mogućnost uređenja svojih odnosa na drugačiji način.

Skup pravnih normi koji uređuju istu vrstu društvenog odnosa nazivamo **pravnim institutom**.⁸⁹ Tako je npr. institut prava vlasništva određen velikim brojem srodnih pravnih normi koje uređuju vlasničke odnose.

Više pravnih instituta koji reguliraju niz srodnih društvenih odnosa čine **pravnu granu**.⁹⁰ Tako npr. nasljedno pravo čini niz pravnih instituta kao što su zakonsko nasljeđivanje, oporučno nasljeđivanje, nužno nasljedno pravo i sl.

⁸⁸ Perić, B., op. cit., (bilj. 1), str. 143.

⁸⁹ Ibidemem, str. 144.

⁹⁰ Ibidemem, str. 145.

Sva pravna pravila koja se primjenjuju u određenoj državi nazivamo **pravom, odnosno pravnim sustavom te države**. Pravna pravila donose se kako bi se regulirali društveni odnosi, stoga se ona prilagođavaju i oblikuju prema društvenim promjenama. To ponekad zahtijeva njihove odgovarajuće izmjene i dopune. Sva važeća pravna pravila u određenoj državi čine **pozitivno pravo** te države.

Svi su subjekti dužni poštivati pravna pravila primjenom jednog od temeljnih pravnih načela „**nepoznavanje prava šteti**“ prema kojem se nitko ne može ispričati da nije znao da je nešto zakonom zabranjeno ili regulirano. **Nepoznavanje pravnih pravila ne oslobađa odgovornosti**.

3.2. PRAVNI IZVORI

Svi oblici u kojima se pojavljuju pravna pravila (norme) predstavljaju pravne izvore. Prema njihovu nastanku možemo ih podijeliti na one koje stvara zakonodavna vlast i one koje stvaraju sami subjekti. Pravna pravila koja stvaraju sami subjekti nazivaju se autonomnim izvorima prava. To su npr. razni akti trgovačkih društava, akti ustanova, kolektivni ugovori, pravilnici o radu i sl.

Pravne izvore općenito možemo podijeliti na:

- propise
- pravne običaje
- sudsku praksu i
- pravnu znanost.

Propise prema pravnoj snazi, odnosno kriteriju nadređenosti (hijerarhiji) dijelimo na:

- Ustav Republike Hrvatske
- međunarodne ugovore
- zakone i
- podzakonske akte.

Ustav Republike Hrvatske hijerarhijski je najviši pravni akt na temelju kojega se donose ostali propisi.

Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.⁹¹

Sklapanje međunarodnih ugovora, u skladu s Ustavom, zakonom i pravilima međunarodnog prava, u nadležnosti je Hrvatskoga sabora, Predsjednika Republike i Vlade Republike Hrvatske, ovisno o naravi i sadržaju međunarodnog ugovora.⁹²

Zakone u Republici Hrvatskoj donosi zakonodavno tijelo, odnosno Hrvatski sabor, a podzakonske akte najčešće donose tijela izvršne vlasti.

⁹¹ Čl. 134. USRH

⁹² Čl. 132. USRH

Podzakonski propisi su po pravnoj snazi ispod zakona pa njihove odredbe moraju biti u skladu s Ustavom i zakonima. To su primjerice pravilnici, uredbe, odluke.

Pravni običaji su pravila ponašanja koja su se oblikovala dugotrajnim ponavljanjem istog načina ponašanja, pa se zbog dugotrajnosti takvog postupanja smatraju obveznim pravilima. Pravni običaji ne smiju biti suprotni Ustavu, prisilnim propisima ili moralu društva.

Sudska praksa u hrvatskom pravnom sustavu neizravan je izvor prava. Objavljivanjem sudskih odluka ujednačava se sudska praksa i zauzimaju isti pravni stavovi o određenom pravnom pitanju. Međutim, sudsku odluku (presudu) nije moguće donijeti pozivajući se na neku raniju već donijetu odluku ni pravno shvaćanje zauzeto u toj odluci. Stoga je sudska praksa samo neizravan izvor prava, za razliku od anglosaksonskog pravnog sustava u kojem sudska odluka ima karakter presedana.

Pravna znanost, također je u hrvatskom pravnom sustavu samo neizravan izvor prava. Riječ je o znanstvenim radovima pravnih stručnjaka koji svakako doprinose razvoju pravne znanosti, ali se sudska odluka ne može utemeljiti na određenom znanstvenom radu. Sudovi svoje odluke donose isključivo na temelju Ustava i zakona, dok znanstveni i stručni radovi, komentari i obrazloženja zakonskih tekstova mogu utjecati na donošenje sudske odluke samo posredno, snagom svoje uvjerljivosti.

3.3. PRAVNI ODNOS

Pravni odnos svaki je društveni odnos koji je uređen pravnim pravilima. Kao što je već navedeno, određene društvene odnose država smatra izuzetno važnima, dajući im prednost pred drugima, pa takve društvene odnose uređuje pravnim pravilima.

Pretpostavka nastanka svakog pravnog odnosa su određene činjenice. Dakle, nastanak pravnog odnosa uvjetovan je činjenicama koje se moraju dogoditi kako bi došlo do pravnog odnosa. Činjenice koje su bitne za nastanak, promjenu ili prestanak pravnog odnosa nazivamo **pravnim činjenicama**.

Pravne činjenice mogu biti:

- 1) prirodni događaji koji nastaju bez obzira na volju čovjeka (smrt, prirodne pojave, protek vremena) i
- 2) ljudske radnje koje nastaju isključivo ljudskom voljom:
 - a) dopuštene – pravni poslovi (sklapanje ugovora) i
 - b) nedopuštene – protupravne (delikti - namjerno oštećenje tuđe stvari).⁹³

⁹³ Vedriš M., Klarić P., Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009., str. 25.- 26.

3.4. SUBJEKTI PRAVNOG ODNOSA

Subjekti pravnog odnosa su **fizičke i pravne osobe**.

Fizička osoba je svaki živ čovjek. Fizička osoba postaje rođenjem, a prestaje smrću ili proglašenjem nestale osobe umrlom.

Pravna osoba društvena je tvorevina kojoj je pravni poredak priznao svojstvo pravnog subjekta. Da bi društvena tvorevina postala pravna osoba, potrebno je da je pravni poredak pod određenim pretpostavkama prizna kao pravnu osobu.

3.5. PRAVNA I POSLOVNA SPOSOBNOST

Svaki **pravni subjekt, fizička i pravna osoba, sposobna je biti nositelj** prava i obveza. Svojstvo bivanja nositeljem prava i obveza nazivamo **pravnom sposobnošću**.⁹⁴

Poslovna sposobnost je sposobnost vlastitim očitovanjem volje stvarati pravne učinke.⁹⁵

3.5.1. PRAVNA I POSLOVNA SPOSOBNOST FIZIČKE OSOBE

Svaka fizička osoba stječe **pravnu sposobnost rođenjem, a gubi je smrću**, odnosno **proglašenjem nestale osobe umrlom**. Pravnu sposobnost je nemoguće ograničiti i oduzeti jer svaki živ čovjek (fizička osoba) sposoban je biti nositeljem prava i obveza.

Poslovnu sposobnost fizička osoba stječe **punoljetnošću s navršenih 18 godina života ili sklapanjem braka prije punoljetnosti s navršenih 16 godina**.⁹⁶

Tako je npr. maloljetno dijete sposobno naslijediti (biti nositeljem prava i obveza), ali će nasljedstvom moći samostalno raspolagati tek kad postane punoljetno (stvarati pravne učinke vlastitim očitovanjem volje).

Za razliku od pravne sposobnosti, poslovna sposobnost se može ograničiti. Poslovna sposobnost podrazumijeva stvaranje pravnih učinaka vlastitim očitovanjem volje, pa zbog pravne zaštite pravni sustav postavljanja određena **ograničenja** u odnosu na određene kategorije, npr. djecu, duševno bolesne osobe i sl.

⁹⁴ Čl. 17. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine broj: 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/16, 116/16, 117/16, 118/16, 119/16, 120/16, 121/16, 122/16, 123/16, 124/16, 125/16, 126/16, 127/16, 128/16, 129/16, 130/16, 131/16, 132/16, 133/16, 134/16, 135/16, 136/16, 137/16, 138/16, 139/16, 140/16, 141/16, 142/16, 143/16, 144/16, 145/16, 146/16, 147/16, 148/16, 149/16, 150/16, 151/16, 152/16, 153/16, 154/16, 155/16, 156/16, 157/16, 158/16, 159/16, 160/16, 161/16, 162/16, 163/16, 164/16, 165/16, 166/16, 167/16, 168/16, 169/16, 170/16, 171/16, 172/16, 173/16, 174/16, 175/16, 176/16, 177/16, 178/16, 179/16, 180/16, 181/16, 182/16, 183/16, 184/16, 185/16, 186/16, 187/16, 188/16, 189/16, 190/16, 191/16, 192/16, 193/16, 194/16, 195/16, 196/16, 197/16, 198/16, 199/16, 200/16, 201/16, 202/16, 203/16, 204/16, 205/16, 206/16, 207/16, 208/16, 209/16, 210/16, 211/16, 212/16, 213/16, 214/16, 215/16, 216/16, 217/16, 218/16, 219/16, 220/16, 221/16, 222/16, 223/16, 224/16, 225/16, 226/16, 227/16, 228/16, 229/16, 230/16, 231/16, 232/16, 233/16, 234/16, 235/16, 236/16, 237/16, 238/16, 239/16, 240/16, 241/16, 242/16, 243/16, 244/16, 245/16, 246/16, 247/16, 248/16, 249/16, 250/16, 251/16, 252/16, 253/16, 254/16, 255/16, 256/16, 257/16, 258/16, 259/16, 260/16, 261/16, 262/16, 263/16, 264/16, 265/16, 266/16, 267/16, 268/16, 269/16, 270/16, 271/16, 272/16, 273/16, 274/16, 275/16, 276/16, 277/16, 278/16, 279/16, 280/16, 281/16, 282/16, 283/16, 284/16, 285/16, 286/16, 287/16, 288/16, 289/16, 290/16, 291/16, 292/16, 293/16, 294/16, 295/16, 296/16, 297/16, 298/16, 299/16, 300/16, 301/16, 302/16, 303/16, 304/16, 305/16, 306/16, 307/16, 308/16, 309/16, 310/16, 311/16, 312/16, 313/16, 314/16, 315/16, 316/16, 317/16, 318/16, 319/16, 320/16, 321/16, 322/16, 323/16, 324/16, 325/16, 326/16, 327/16, 328/16, 329/16, 330/16, 331/16, 332/16, 333/16, 334/16, 335/16, 336/16, 337/16, 338/16, 339/16, 340/16, 341/16, 342/16, 343/16, 344/16, 345/16, 346/16, 347/16, 348/16, 349/16, 350/16, 351/16, 352/16, 353/16, 354/16, 355/16, 356/16, 357/16, 358/16, 359/16, 360/16, 361/16, 362/16, 363/16, 364/16, 365/16, 366/16, 367/16, 368/16, 369/16, 370/16, 371/16, 372/16, 373/16, 374/16, 375/16, 376/16, 377/16, 378/16, 379/16, 380/16, 381/16, 382/16, 383/16, 384/16, 385/16, 386/16, 387/16, 388/16, 389/16, 390/16, 391/16, 392/16, 393/16, 394/16, 395/16, 396/16, 397/16, 398/16, 399/16, 400/16, 401/16, 402/16, 403/16, 404/16, 405/16, 406/16, 407/16, 408/16, 409/16, 410/16, 411/16, 412/16, 413/16, 414/16, 415/16, 416/16, 417/16, 418/16, 419/16, 420/16, 421/16, 422/16, 423/16, 424/16, 425/16, 426/16, 427/16, 428/16, 429/16, 430/16, 431/16, 432/16, 433/16, 434/16, 435/16, 436/16, 437/16, 438/16, 439/16, 440/16, 441/16, 442/16, 443/16, 444/16, 445/16, 446/16, 447/16, 448/16, 449/16, 450/16, 451/16, 452/16, 453/16, 454/16, 455/16, 456/16, 457/16, 458/16, 459/16, 460/16, 461/16, 462/16, 463/16, 464/16, 465/16, 466/16, 467/16, 468/16, 469/16, 470/16, 471/16, 472/16, 473/16, 474/16, 475/16, 476/16, 477/16, 478/16, 479/16, 480/16, 481/16, 482/16, 483/16, 484/16, 485/16, 486/16, 487/16, 488/16, 489/16, 490/16, 491/16, 492/16, 493/16, 494/16, 495/16, 496/16, 497/16, 498/16, 499/16, 500/16, 501/16, 502/16, 503/16, 504/16, 505/16, 506/16, 507/16, 508/16, 509/16, 510/16, 511/16, 512/16, 513/16, 514/16, 515/16, 516/16, 517/16, 518/16, 519/16, 520/16, 521/16, 522/16, 523/16, 524/16, 525/16, 526/16, 527/16, 528/16, 529/16, 530/16, 531/16, 532/16, 533/16, 534/16, 535/16, 536/16, 537/16, 538/16, 539/16, 540/16, 541/16, 542/16, 543/16, 544/16, 545/16, 546/16, 547/16, 548/16, 549/16, 550/16, 551/16, 552/16, 553/16, 554/16, 555/16, 556/16, 557/16, 558/16, 559/16, 560/16, 561/16, 562/16, 563/16, 564/16, 565/16, 566/16, 567/16, 568/16, 569/16, 570/16, 571/16, 572/16, 573/16, 574/16, 575/16, 576/16, 577/16, 578/16, 579/16, 580/16, 581/16, 582/16, 583/16, 584/16, 585/16, 586/16, 587/16, 588/16, 589/16, 590/16, 591/16, 592/16, 593/16, 594/16, 595/16, 596/16, 597/16, 598/16, 599/16, 600/16, 601/16, 602/16, 603/16, 604/16, 605/16, 606/16, 607/16, 608/16, 609/16, 610/16, 611/16, 612/16, 613/16, 614/16, 615/16, 616/16, 617/16, 618/16, 619/16, 620/16, 621/16, 622/16, 623/16, 624/16, 625/16, 626/16, 627/16, 628/16, 629/16, 630/16, 631/16, 632/16, 633/16, 634/16, 635/16, 636/16, 637/16, 638/16, 639/16, 640/16, 641/16, 642/16, 643/16, 644/16, 645/16, 646/16, 647/16, 648/16, 649/16, 650/16, 651/16, 652/16, 653/16, 654/16, 655/16, 656/16, 657/16, 658/16, 659/16, 660/16, 661/16, 662/16, 663/16, 664/16, 665/16, 666/16, 667/16, 668/16, 669/16, 670/16, 671/16, 672/16, 673/16, 674/16, 675/16, 676/16, 677/16, 678/16, 679/16, 680/16, 681/16, 682/16, 683/16, 684/16, 685/16, 686/16, 687/16, 688/16, 689/16, 690/16, 691/16, 692/16, 693/16, 694/16, 695/16, 696/16, 697/16, 698/16, 699/16, 700/16, 701/16, 702/16, 703/16, 704/16, 705/16, 706/16, 707/16, 708/16, 709/16, 710/16, 711/16, 712/16, 713/16, 714/16, 715/16, 716/16, 717/16, 718/16, 719/16, 720/16, 721/16, 722/16, 723/16, 724/16, 725/16, 726/16, 727/16, 728/16, 729/16, 730/16, 731/16, 732/16, 733/16, 734/16, 735/16, 736/16, 737/16, 738/16, 739/16, 740/16, 741/16, 742/16, 743/16, 744/16, 745/16, 746/16, 747/16, 748/16, 749/16, 750/16, 751/16, 752/16, 753/16, 754/16, 755/16, 756/16, 757/16, 758/16, 759/16, 760/16, 761/16, 762/16, 763/16, 764/16, 765/16, 766/16, 767/16, 768/16, 769/16, 770/16, 771/16, 772/16, 773/16, 774/16, 775/16, 776/16, 777/16, 778/16, 779/16, 780/16, 781/16, 782/16, 783/16, 784/16, 785/16, 786/16, 787/16, 788/16, 789/16, 790/16, 791/16, 792/16, 793/16, 794/16, 795/16, 796/16, 797/16, 798/16, 799/16, 800/16, 801/16, 802/16, 803/16, 804/16, 805/16, 806/16, 807/16, 808/16, 809/16, 810/16, 811/16, 812/16, 813/16, 814/16, 815/16, 816/16, 817/16, 818/16, 819/16, 820/16, 821/16, 822/16, 823/16, 824/16, 825/16, 826/16, 827/16, 828/16, 829/16, 830/16, 831/16, 832/16, 833/16, 834/16, 835/16, 836/16, 837/16, 838/16, 839/16, 840/16, 841/16, 842/16, 843/16, 844/16, 845/16, 846/16, 847/16, 848/16, 849/16, 850/16, 851/16, 852/16, 853/16, 854/16, 855/16, 856/16, 857/16, 858/16, 859/16, 860/16, 861/16, 862/16, 863/16, 864/16, 865/16, 866/16, 867/16, 868/16, 869/16, 870/16, 871/16, 872/16, 873/16, 874/16, 875/16, 876/16, 877/16, 878/16, 879/16, 880/16, 881/16, 882/16, 883/16, 884/16, 885/16, 886/16, 887/16, 888/16, 889/16, 890/16, 891/16, 892/16, 893/16, 894/16, 895/16, 896/16, 897/16, 898/16, 899/16, 900/16, 901/16, 902/16, 903/16, 904/16, 905/16, 906/16, 907/16, 908/16, 909/16, 910/16, 911/16, 912/16, 913/16, 914/16, 915/16, 916/16, 917/16, 918/16, 919/16, 920/16, 921/16, 922/16, 923/16, 924/16, 925/16, 926/16, 927/16, 928/16, 929/16, 930/16, 931/16, 932/16, 933/16, 934/16, 935/16, 936/16, 937/16, 938/16, 939/16, 940/16, 941/16, 942/16, 943/16, 944/16, 945/16, 946/16, 947/16, 948/16, 949/16, 950/16, 951/16, 952/16, 953/16, 954/16, 955/16, 956/16, 957/16, 958/16, 959/16, 960/16, 961/16, 962/16, 963/16, 964/16, 965/16, 966/16, 967/16, 968/16, 969/16, 970/16, 971/16, 972/16, 973/16, 974/16, 975/16, 976/16, 977/16, 978/16, 979/16, 980/16, 981/16, 982/16, 983/16, 984/16, 985/16, 986/16, 987/16, 988/16, 989/16, 990/16, 991/16, 992/16, 993/16, 994/16, 995/16, 996/16, 997/16, 998/16, 999/16, 1000/16, 1001/16, 1002/16, 1003/16, 1004/16, 1005/16, 1006/16, 1007/16, 1008/16, 1009/16, 1010/16, 1011/16, 1012/16, 1013/16, 1014/16, 1015/16, 1016/16, 1017/16, 1018/16, 1019/16, 1020/16, 1021/16, 1022/16, 1023/16, 1024/16, 1025/16, 1026/16, 1027/16, 1028/16, 1029/16, 1030/16, 1031/16, 1032/16, 1033/16, 1034/16, 1035/16, 1036/16, 1037/16, 1038/16, 1039/16, 1040/16, 1041/16, 1042/16, 1043/16, 1044/16, 1045/16, 1046/16, 1047/16, 1048/16, 1049/16, 1050/16, 1051/16, 1052/16, 1053/16, 1054/16, 1055/16, 1056/16, 1057/16, 1058/16, 1059/16, 1060/16, 1061/16, 1062/16, 1063/16, 1064/16, 1065/16, 1066/16, 1067/16, 1068/16, 1069/16, 1070/16, 1071/16, 1072/16, 1073/16, 1074/16, 1075/16, 1076/16, 1077/16, 1078/16, 1079/16, 1080/16, 1081/16, 1082/16, 1083/16, 1084/16, 1085/16, 1086/16, 1087/16, 1088/16, 1089/16, 1090/16, 1091/16, 1092/16, 1093/16, 1094/16, 1095/16, 1096/16, 1097/16, 1098/16, 1099/16, 1100/16, 1101/16, 1102/16, 1103/16, 1104/16, 1105/16, 1106/16, 1107/16, 1108/16, 1109/16, 1110/16, 1111/16, 1112/16, 1113/16, 1114/16, 1115/16, 1116/16, 1117/16, 1118/16, 1119/16, 1120/16, 1121/16, 1122/16, 1123/16, 1124/16, 1125/16, 1126/16, 1127/16, 1128/16, 1129/16, 1130/16, 1131/16, 1132/16, 1133/16, 1134/16, 1135/16, 1136/16, 1137/16, 1138/16, 1139/16, 1140/16, 1141/16, 1142/16, 1143/16, 1144/16, 1145/16, 1146/16, 1147/16, 1148/16, 1149/16, 1150/16, 1151/16, 1152/16, 1153/16, 1154/16, 1155/16, 1156/16, 1157/16, 1158/16, 1159/16, 1160/16, 1161/16, 1162/16, 1163/16, 1164/16, 1165/16, 1166/16, 1167/16, 1168/16, 1169/16, 1170/16, 1171/16, 1172/16, 1173/16, 1174/16, 1175/16, 1176/16, 1177/16, 1178/16, 1179/16, 1180/16, 1181/16, 1182/16, 1183/16, 1184/16, 1185/16, 1186/16, 1187/16, 1188/16, 1189/16, 1190/16, 1191/16, 1192/16, 1193/16, 1194/16, 1195/16, 1196/16, 1197/16, 1198/16, 1199/16, 1200/16, 1201/16, 1202/16, 1203/16, 1204/16, 1205/16, 1206/16, 1207/16, 1208/16, 1209/16, 1210/16, 1211/16, 1212/16, 1213/16, 1214/16, 1215/16, 1216/16, 1217/16, 1218/16, 1219/16, 1220/16, 1221/16, 1222/16, 1223/16, 1224/16, 1225/16, 1226/16, 1227/16, 1228/16, 1229/16, 1230/16, 1231/16, 1232/16, 1233/16, 1234/16, 1235/16, 1236/16, 1237/16, 1238/16, 1239/16, 1240/16, 1241/16, 1242/16, 1243/16, 1244/16, 1245/16, 1246/16, 1247/16, 1248/16, 1249/16, 1250/16, 1251/16, 1252/16, 1253/16, 1254/16, 1255/16, 1256/16, 1257/16, 1258/16, 1259/16, 1260/16, 1261/16, 1262/16, 1263/16, 1264/16, 1265/16, 1266/16, 1267/16, 1268/16, 1269/16, 1270/16, 1271/16, 1272/16, 1273/16, 1274/16, 1275/16, 1276/16, 1277/16, 1278/16, 1279/16, 1280/16, 1281/16, 1282/16, 1283/16, 1284/16, 1285/16, 1286/16, 1287/16, 1288/16, 1289/16, 1290/16, 1291/16, 1292/16, 1293/16, 1294/16, 1295/16, 1296/16, 1297/16, 1298/16, 1299/16, 1300/16, 1301/16, 1302/16, 1303/16, 1304/16, 1305/16, 1306/16, 1307/16, 1308/16, 1309/16, 1310/16, 1311/16, 1312/16, 1313/16, 1314/16, 1315/16, 1316/16, 1317/16, 1318/16, 1319/16, 1320/16, 1321/16, 1322/16, 1323/16, 1324/16, 1325/16, 1326/16, 1327/16, 1328/16, 1329/16, 1330/16, 1331/16, 1332/16, 1333/16, 1334/16, 1335/16, 1336/16, 1337/16, 1338/16, 1339/16, 1340/16, 1341/16, 1342/16, 1343/16, 1344/16, 1345/16, 1346/16, 1347/16, 1348/16, 1349/16, 1350/16, 1351/16, 1352/16, 1353/16, 1354/16, 1355/16, 1356/16, 1357/16, 1358/16, 1359/16, 1360/16, 1361/16, 1362/16, 1363/16, 1364/16, 1365/16, 1366/16, 1367/16, 1368/16, 1369/16, 1370/16, 1371/16, 1372/16, 1373/16, 1374/16, 1375/16, 1376/16, 1377/16, 1378/16, 1379/16, 1380/16, 1381/16, 1382/16, 1383/16, 1384/16, 1385/16, 1386/16, 1387/16, 1388/16, 1389/16, 1390/16, 1391/16, 1392/16, 1393/16, 1394/16, 1395/16, 1396/16, 1397/16, 1398/16, 1399/16, 1400/16, 1401/16, 1402/16, 1403/16, 1404/16, 1405/16, 1406/16, 1407/16, 1408/16, 1409/16, 1410/16, 1411/16, 1412/16, 1413/16, 1414/16, 1415/16, 1416/16, 1417/16, 1418/16, 1419/16, 1420/16, 1421/16, 1422/16, 1423/16, 1424/16, 1425/16, 1426/16, 1427/16, 1428/16, 1429/16, 1430/16, 1431/16, 1432/16, 1433/16, 1434/16, 1435/16, 1436/16, 1437/16, 1438/16, 1439/16, 1440/16, 1441/16, 1442/16, 1443/16, 1444/16, 1445/16, 1446/16, 1447/16, 1448/16, 1449

Osim toga, da bi pravna osoba mogla sudjelovati u pravnom prometu kao nositelj prava i obveza, neophodno je da tim pravima i obvezama može slobodno raspolagati i proizvoditi pravne učinke, dakle, da ima i poslovnu sposobnost.

Pravna osoba poslovnu sposobnost stječe u istom trenutku kada i pravnu sposobnost, danom svojeg nastanka. Poslovna sposobnost pravne osobe ne može se ograničiti kao kod fizičke osobe.

Pravnu i poslovnu sposobnost pravna osoba gubi prestankom. Pravna osoba može prestati odlukom članova, ostvarenjem cilja zbog kojeg je osnovana, temeljem propisa ili odlukom državne vlasti.

3.6. DELIKTNA SPOSOBNOST

Deliktna sposobnost je sposobnost **da se bude** odgovoran za svoje protupravne radnje. Fizička osoba stječe je s 14 godina.¹⁰¹ Pravna osoba, također, ima deliktну sposobnost. Priznanjem poslovne sposobnosti, pravna osoba stječe i deliktну sposobnost.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Što je pravo?
2. Što je pravna norma?
3. Koja je razlika između prisilnih i dispozitivnih pravnih normi?
4. Objasnite i navedite pravne izvore u Republici Hrvatskoj.
5. Što je pravni odnos?
6. Koja je razlika između fizičke i pravne osobe?
7. Objasnite pojam pravne sposobnosti.
8. Objasnite pojam poslovne sposobnosti.
9. Što je deliktна sposobnost?

¹⁰¹ Maloljetnik s navršениh četrnaest godina života odgovara prema općim pravilima o odgovornosti za štetu; čl. 1051. st. 3. ZOO

4. STVARNO PRAVO

U svakodnevnom životu čovjeka, osobito u ekonomskom smislu, vrlo su važni društveni odnosi koji nastaju povodom iskorištavanja stvari. Zbog njihove važnosti te imovinske odnose bitno je pravno regulirati. Oni su regulirani normama stvarnog prava.

Stvarno pravo je skup pravnih pravila kojima se uređuju odnosi među ljudima koji nastaju s obzirom na stvari.

Vrste i broj stvarnih prava određen je Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.¹⁰² Postoje samo ona stvarna prava koja su određena zakonom, a to su pravo vlasništva, pravo služnosti, pravo stvarnog tereta, pravo građenja i založno pravo.

Objekt stvarnog prava uvijek je određena stvar.

Stvari su materijalni dijelovi prirode različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu.¹⁰³

Najčešće ih dijelimo na **pokretne i nekretnine**.

Pokretne su stvari koje se **moгу** premjestiti s jednoga mjesta na drugo, a da im se ne povrijedi bit (supstanca).¹⁰⁴

Nekretnine su stvari koje se **ne mogu** premjestiti s jednoga mjesta na drugo, a da im se ne povrijedi bit (supstanca). To su čestice zemljine površine, sa svime što je sa zemljištem trajno spojeno na površini ili ispod nje.¹⁰⁵

4.1. POSJED

Između čovjeka i stvari može postojati određeni odnos koji istodobno ne predstavlja stvarno pravo niti pretpostavku za njegov nastanak. Takav faktični odnos između čovjeka i stvari je posjed.

Posjed je faktična vlast nad određenom stvari. To je odnos između čovjeka i stvari koji predstavlja faktično stanje kojem pravo pruža pravnu zaštitu. Kada više osoba posjeduje istu stvar oni su suposjednici.¹⁰⁶

Svaki fizički odnos čovjeka i stvari ne predstavlja uvijek posjed u pravnom smislu. Npr. netko zabunom stavi svoju stvar u tuđu torbu, a da ta osoba to ne zna. Između te osobe i stvari nastat će mehanički odnos jer ona uopće nije svjesna tog odnosa.

¹⁰² Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine (91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 17/17)

¹⁰³ Čl. 2. st. 2. ZV

¹⁰⁴ Čl. 2. st. 4. ZV

¹⁰⁵ Čl. 2. st. 3. ZV

¹⁰⁶ Čl. 10. ZV

Osnovna razlika između posjeda i vlasništva je u tome što posjed nije pravo nego činjenica, a vlasništvo je stvarno pravo.

Posjednik je fizička ili pravna osoba koja ima faktičnu vlast glede neke stvari.

4.1.1. KVALITETA POSJEDA

S obzirom na kvalitetu posjed može biti:

- zakonit i nezakonit;

Posjed je zakonit ako posjednik ima valjani pravni temelj toga posjedovanja.¹⁰⁷ Valjani pravni temelj predstavlja neki pravni posao ili odluka tijela državne vlasti. Npr. posjednik je stekao pravo na posjed temeljem pravnog posla ugovora o najmu.

Nezakonit posjed nema valjani pravni temelj posjedovanja. Npr. posjed kradljivca na ukradenoj stvari je nezakonit posjed.

- istinit i neistinit;

Posjed je istinit ako je pribavljen na zakonom dopušten način. Neistinit je posjed koji je pribavljen silom, potajno ili prijevarom i zlouporabom povjerenja.¹⁰⁸

Svaki istinit posjed je i **miran posjed**, a neistinit posjed postaje miran nakon što proteknu rokovi za posjedovnu zaštitu.

- pošten i nepošten;

Posjed je pošten ako posjednik nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da mu ne pripada pravo na posjed, ali poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu pravo na taj posjed ne pripada.¹⁰⁹ Npr. netko tko kupi ukradenu stvar bez znanja da je stvar ukradena i bez razloga da posumnja u to da je stvar ukradena pošten je posjednik.

Nepošten posjed je posjed za kojeg je posjednik znao ili morao znati da mu ne pripada pravo na posjed. Npr. kupac koji kupi stvar za koju zna da je ukradena.

Posjed se smatra poštenim, osim ako se dokaže suprotno.

Posjed koji je istovremeno zakonit, istinit i pošten je kvalificirani posjed.

¹⁰⁷ Čl. 18. st. 1. ZV

¹⁰⁸ Čl. 18. st. 2. ZV

¹⁰⁹ Čl. 18. st. 3. ZV

4.1.2. STJECANJE POSJEDA

Posjed je stečen kada stjecatelj uspostavi svoju faktičnu vlast glede stvari.

Stjecanje može biti **izvorno**, jednostranim činom kojim se uspostavlja faktična vlast nad stvari ili **izvedeno stjecanje**, kada je stjecatelju prenesena faktična vlast nad stvari (predaja stvari).¹¹⁰

4.1.3. PRESTANAK POSJEDA

Posjed traje dok traje posjednikova faktična vlast glede stvari, ali on ne prestaje, niti se prekida, ako je smetnja ili propuštanje izvršavanja posjednikove vlasti bilo po svojoj naravi samo privremeno (primjerice ako najmoprimac napusti stan radi odlaska na godišnji odmor).¹¹¹

Posjed prestaje:

- propašću stvari
- gubitkom stvari bez izgleda da će se opet naći
- kada posjednik svojom voljom napusti stvar
- kada posjedniku druga osoba oduzme stvar, a on ne ostvari posjedovnu zaštitu.¹¹²

4.1.4. ZAŠTITA POSJEDA

Bez obzira na to kakav je posjed, nitko ga nema pravo samovlasno smetati, ako i smatra da ima jače pravo na posjed. Samovlast je zabranjena.¹¹³

Posjed se štiti od smetanja, a smetanje je svako uznemiravanje ili oduzimanje posjeda.

Oblici zaštite posjeda su:

- samopomoć
- sudska zaštita.

Samopomoć je pravo na zaštitu posjeda koja se može koristiti iznimno:

- ako je to nužno jer bi sudska pomoć stigla prekasno
- ako je opasnost neposredna
- ako se za zaštitu ne primjeni sila veće jakosti nego što je primjereno okolnostima.¹¹⁴

¹¹⁰ Čl. 13. ZV

¹¹¹ Čl. 19. ZV

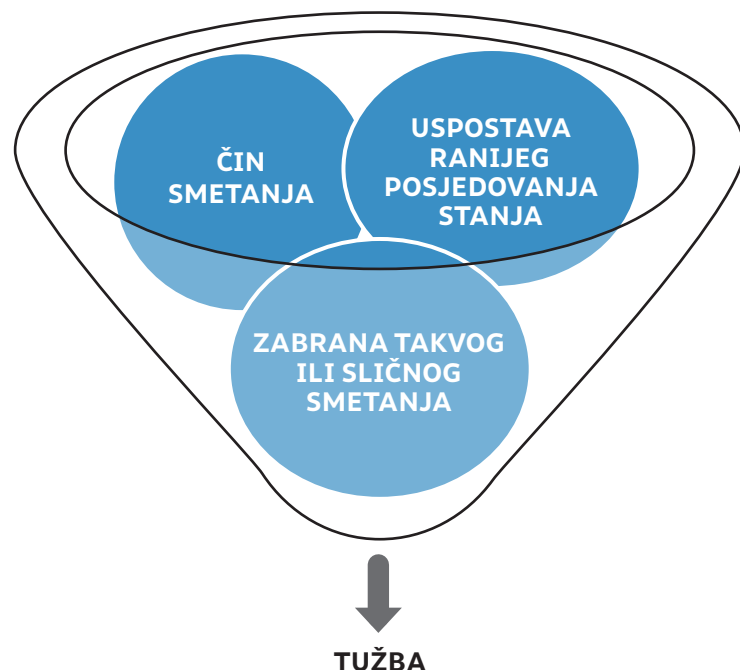
¹¹² Čl. 28. ZV

¹¹³ Čl. 20. ZV

¹¹⁴ Čl. 27. ZV

Sudska zaštita ostvaruje se posjedovnom tužbom (tužba zbog smetanja posjeda) u posjedovnoj parnici. Tužbom tužitelj zahtijeva da se utvrdi:

- čin smetanja njegova posjeda
- naredi uspostava posjedovnoga stanja kakvo je bilo u času smetanja
- zabrani takvo ili slično smetanje ubuduće.¹¹⁵

Tužitelj treba dokazati:

- da je bio posljednji mirni posjednik i
- čin smetanja.

Rok za podnošenje tužbe prestaje protekom roka od trideset dana od dana kada je smetani saznao za čin smetanja i počinitelja, a najkasnije godinu dana od dana nastaloga smetanja.¹¹⁶

Sudski postupak zbog smetanja posjeda je hitan. Sud o smetanju posjeda odlučuje rješenjem kojim štiti posjed (faktično stanje). U posjedovnoj parnici sud pruža zaštitu prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, a ne raspravlja o pravu na posjed i pravu vlasništva.¹¹⁷ Neovisno o postupku zbog smetanja posjeda, sud u vlasničkoj parnici može odlučivati o pravu vlasništva te zaštititi prava vlasništva i donijeti drugačiju presudu.

4.2. PRAVO VLASNIŠTVA

Pravo vlasništva je stvarno pravo na određenoj stvari koje ovlašćuje svoga nositelja da s tom stvari i koristima od nje čini što ga je volja te da svakoga drugoga od toga isključi, ako to nije protivno tuđim pravima ni zakonskim ograničenjima. U okviru svog prava vlasništva vlasnik ima, među ostalim, **pravo posjedovanja, uporabe, korištenja i raspolaganja svojom stvari**.¹¹⁸

Vlasništvo može biti:

1. individualno vlasništvo - nositelj vlasničkih ovlaštenja je jedna osoba (fizička ili pravna). Individualno vlasništvo izražava se kao jedno cijelo.

2. suvlasništvo - vlasništvo više osoba na jednoj stvari, računski određen razmjerom prema cijelom pravu vlasništva.¹¹⁹

Stvar je fizički nepodijeljena, a pravno je podijeljena na sadržajno jednake dijelove (idealne dijelove), kojima je veličina određena veličinom suvlasničkih dijelova. Udio pojedinog suvlasnika izražen je razlomkom npr. 1/3.

Suvlasnik smije samostalno pravno raspolagati svojim suvlasničkim dijelom po pravilima koja vrijede za vlasnikova pravna raspolaganja stvarima, ako time ne dira u tuđa prava, npr. svoj suvlasnički dio može prodati ili opteretiti založnim pravom.

3. zajedničko vlasništvo - kad na nepodijeljenoj stvari postoji vlasništvo dviju ili više osoba (zajedničara) koje sve u njemu imaju udjela, ali veličina njihovih udjela nije određena ni stvarno ni idealno, bez obzira na to što je određiva.¹²⁰

To je npr. nasljednička zajednica u času ostaviteljeve smrti prije donošenja rješenja o nasljeđivanju. U trenutku donošenja rješenja o nasljeđivanju bit će utvrđen dio svakog nasljednika pa će zajedničko vlasništvo prijeći u suvlasništvo.

4. etažno vlasništvo - vlasništvo određenog posebnog dijela nekretnine koji čini posebnu uporabnu cjelinu, neodvojivo povezano s odgovarajućim suvlasničkim dijelom nekretnine na kojem je uspostavljeno. Npr. vlasništvo stana u zgradi ili vlasništvo parkirnog mjesta, garaže. Etažni vlasnik je na zajedničkim dijelovima zgrade, hodnicima, dizalu, stubištu, suvlasnik s ostalim etažnim vlasnicima. Etažni vlasnik može slobodno raspolagati svojim etažnim vlasništvom.¹²¹

¹¹⁸ Čl. 30. ZV

¹¹⁹ Čl. 36. ZV

¹²⁰ Čl. 57. ZV

¹²¹ Čl. 66. ZV

¹¹⁵ Čl. 22. ZV

¹¹⁶ Čl. 21. st. 3. ZV

¹¹⁷ Čl. 22. st. 2. ZV

4.2.1. STJECANJE PRAVA VLASNIŠTVA

Stjecanje prava vlasništva prema načinu stjecanja možemo podijeliti na **originarno ili izvorno** i **derivativno ili izvedeno** stjecanje prava vlasništva. Za svaki od ovih načina stjecanja prava vlasništva potrebno je ispunjenje određenih zakonom predviđenih pretpostavki.

1. Originarno ili izvorno stjecanje prava vlasništva je način stjecanja vlasništva kod kojeg stjecatelj svoje pravo vlasništva **ne temelji na vlasništvu svojeg prednika**. Izvorno se vlasništvo može steći na jedan od sljedećih načina.

a) Dosjelošt

Dosjelošću se stječe pravo vlasništva posjedovanjem stvari kroz zakonom određeno vrijeme kroz kojeg posjednik mora neprekidno posjedovati stvar da bi stekao pravo vlasništva.¹²²

Samostalni posjednik čiji posjed je kvalificiran (zakonit, istinit, pošten) stječe dosjelošću u vlasništvo posjedovanjem

- pokretnine – 3 godine
- nekretnine – 10 godina.

Samostalni posjednik čiji je posjed barem pošten, stječe dosjelošću u vlasništvo posjedovanjem

- pokretnine – 10 godina
- nekretnine – 20 godina.

Za stjecanje stvari u vlasništvu Republike Hrvatske, županija, jedinica lokalne samouprave, crkve, rokovi dosjelošti su, ovisno o kvaliteti posjeda, dvostruki od navedenih.

b) Prisvojenje i nalaz

Prisvojenjem i nalazom moguće je steći pravo vlasništva **samo na pokretnim stvarima** uzimanjem u posjed napuštene pokretne stvari u namjeri da se prisvoji.

2. Derivativno ili izvedeno stjecanje prava vlasništva je način stjecanja vlasništva kod kojeg stjecatelj **svoje pravo izvodi iz prednikova prava vlasništva**.

Za derivativno stjecanje prava vlasništva potrebne su tri pretpostavke:

- vlasništvo prednika
- pravni osnov
- način stjecanja.

Za stjecanje prava vlasništva vlasništvo prednika važna je pretpostavka jer **nitko na drugoga ne može prenijeti više prava nego što ga sam ima**. Stoga, da bi prednik mogao na stjecatelja prenijeti pravo vlasništva mora i sam prethodno biti vlasnik.

Pravni osnov stjecanja vlasništva je pravni posao u kojem je došla do izražaja stranačka volja da se pravo vlasništva prenese s dosadašnjeg vlasnika na stjecatelja. To može biti npr. kupoprodajni ugovor, darovni ugovor.

Način stjecanja prava vlasništva razlikuje se radi li se o pokretninama ili nekretninama. **Kod pokretnina vlasništvo se stječe predajom stvari u posjed. Način stjecanja vlasništva na nekretninama jest upis u zemljišne knjige.**

4.2.2. ZAŠTITA I PRESTANAK PRAVA VLASNIŠTVA

Vlasništvo se štiti tužbama u parničnom postupku.

Vlasništvo prestaje:

- propašću stvari
- stavljanjem stvari izvan prometa (zakonskom odredbom po kojoj stvar više ne može biti predmetom prava vlasništva)
- tuđim stjecanjem (kada druga osoba izvorno stekne pravo vlasništva stvari)
- odreknućem
- na temelju zakona (kada se posebnim zakonom odrede pretpostavke i način prestanka).

¹²² Čl. 159. ZV

4.3. ZALOŽNO PRAVO

Založno pravo je stvarno pravo na tuđoj stvari (zalogu) koje omogućuje založnom vjerovniku da namiri svoju tražbinu iz vrijednosti zaloge ako je založni dužnik o dospelju ne ispuni.¹²³ Sudionici založnog odnosa su **založni dužnik i založni vjerovnik**. To mogu biti fizičke ili pravne osobe.

Svoju stvar ili pravo može umjesto dužnika i radi njegovog duga založiti i treća osoba, **zalogodavac**. To ne mora uvijek biti založni dužnik.

Založno pravo **ne može se odvojiti** od zaloge koji opterećuje, pa tko na bilo kojem pravnom temelju stekne zalog, stekao ga je opterećenoga založnim pravom. Svagdašnji vlasnik založene stvari (založni dužnik) dužan je trpjeti vjerovnikovo namirenje iz vrijednosti založene stvari.

Na **istoj stvari može postojati više založnih prava**. Njihov međusobni odnos određen je redom prvenstva. Ako je zalog opterećen s više založnih prava, prednost pri namirivanju ima ona tražbina koja je ispred ostalih u prvenstvenom redu. Dakle, prvo će se namirivati tražbina osigurana prethodnim založnim pravom, računajući prema trenutku nastanka založnog prava.

4.3.1. OBLICI ZALOŽNOG PRAVA

Založnim pravom mogu se opteretiti pokretne stvari, nepokretne stvari (idealni dio stvari), ili određeno imovinsko pravo, primjerice da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu.

Stoga, **oblike založnog prava** možemo podijeliti na:

- založno pravo **na stvarima**:
 - na pokretninama (**pignus**)
 - na nekretninama (**hipoteka**) i
- založno pravo **na imovinskim pravima**.

Založno pravo **na pokretnini** stječe se **predajom pokretnine u posjed založnom vjerovniku**. Npr. predaja skupocjene slike u posjed založnom vjerovniku.

Ako se radi o stjecanju založnog prava na pokretninama o kojima se vodi upisnik (brodovi, zrakoplovi), založno pravo stječe se upisom založnog prava u odgovarajući upisnik.

Založno pravo **na nekretnini** stječe se **upisom u zemljišne knjige**. Založena nekretnina ne predaje se u posjed založnom vjerovniku već ostaje u posjedu zalogodavca koji je može koristiti. Ako založni dužnik na vrijeme ne ispuni tražbinu, založni vjerovnik namirit će svoju tražbinu iz iznosa dobivenog prodajom založene nekretnine. Prodaja nekretnine provodi se prema odredbama ovršnog prava. Založni vjerovnik ne može se namiriti prijenosom založene nekretnine u svoje vlasništvo.

Založno pravo na imovinskim pravima stječe se upisom u odgovarajuće knjige ili upisnike (npr. založno pravo na poslovnom udjelu u trgovačkom društvu).

¹²³ Čl. 297. ZV

4.4. PRAVO SLUŽNOSTI

Pravo služnosti ograničeno je stvarno pravo na tuđoj stvari koje ovlašteniku dopušta sluzenje tuđom stvari u nekoj mjeri ma čija ona bila, a njezin svagdašnji vlasnik je to dužan trpjeti ili nešto propuštati.¹²⁴

Trpljenje je nesprječavanje tuđe radnje koju bi vlasnik te stvari inače imao pravo spriječiti da na njoj ne postoji pravo služnosti.

Propuštanje podrazumijeva neizvršavanje radnji koje bi vlasnik stvari inače mogao obavljati da na njoj ne postoji pravo služnosti.

Stvarne služnosti su stvarna prava uspostavljena na tuđoj nekretnini. Npr. pravo prolaza po tuđem zemljištu, pravo crpljenja vode s tuđe nekretnine.

Osobne služnosti ovlašćuju određenu osobu da se na određeni način služi tuđom stvari. To su pravo plodouživanja, pravo uporabe i pravo stanovanja.

4.5. PRAVO STVARNIH TERETA

Stvarni teret je stvarno pravo na tuđoj stvari na temelju kojeg korisniku pripada pravo na neko činjenje ili davanje koje mora učiniti vlasnik opterećenog dobra. Ono ovlašćuje korisnika da mu se na teret vrijednosti nekretnine ponavljano daju stvari ili čine radnje koje su sadržaj stvarnog tereta.¹²⁵ Npr. darovanje stana uz stvarni teret uzdržavanja plaćanjem staračkog doma koje mora davati obdarenik.

4.6. PRAVO GRAĐENJA

Pravo građenja je ograničeno stvarno pravo na nečijem zemljištu koje ovlašćuje svog nositelja da na površini tog zemljišta ili ispod nje ima vlastitu zgradu, a svagdašnji vlasnik tog zemljišta dužan je to trpjeti.¹²⁶

¹²⁴ Čl. 174. ZV

¹²⁵ Čl. 246. ZV

¹²⁶ Čl. 280. ZV

4.7. SUSTAV REGISTRIRANJA NEKRETNINA

U Republici Hrvatskoj sustav registriranja nekretnina i stvarnih prava na njima temelji se na dva registra - katastru i zemljišnoj knjizi. Najvažnija zadaća ovih registara uspostava je pravne sigurnosti u prometu nekretnina i zaštita prava upisanih u registre.

U nekim europskim državama evidencija nekretnina vodi se u jedinstvenom registru. Međutim, u nekim srednjoeuropskim državama (Austrija, Njemačka itd.) registar nekretnina, kao i u Republici Hrvatskoj, nije objedinjen.

Tako u Republici Hrvatskoj katastarsku evidenciju vode područni uredi Državne geodetske uprave (katastri), a zemljišne knjige vode zemljišnoknjižni odjeli nadležnih općinskih sudova (grunтовnice).

4.7.1. KATASTAR NEKRETNINA

Katastar nekretnina evidencija je o česticama zemljine površine i zgradama koje trajno leže na zemljinoj površini ili ispod nje te o posebnim pravnim režimima na zemljinoj površini.¹²⁷ Katastarsku evidenciju vode područni uredi Državne geodetske uprave te za Grad Zagreb, Gradski ured za katastar i geodetske poslove.

Katastar je javni registar u kojem se evidentiraju nekretnine (katastarske čestice) **prema njihovim karakteristikama i time pojedinačno opisuju**. U katastar se upisuju podaci o položaju i obliku zemljišta, površini i klasifikaciji prema kulturi zemljišta. Katastarski podaci su javni i svatko ima pravo uvida u njih. Temelj su za zemljišne knjige koje vode zemljišnoknjižni sudovi.

Katastarska čestica je osnovna prostorna jedinica katastra nekretnina koja predstavlja dio područja katastarske općine.¹²⁸ **Katastarska općina** u pravilu obuhvaća područje jednoga naseljenog mjesta s pripadajućim zemljištem (područje jednog naselja). Katastarska općina može obuhvaćati i više naselja, odnosno jedno naselje može biti podijeljeno na više katastarskih općina ako za to postoje opravdani razlozi (velika naselja).¹²⁹

Površine katastarskih čestica iskazuju se u službenoj ravninskoj kartografskoj projekciji u kvadratnim metrima.

Katastarska izmjera prikupljanje je i obradba svih potrebnih podataka kojem je svrha osnivanje katastarskih čestica, evidentiranje zgrada, posebnih pravnih režima na zemljištu i načina uporabe zemljišta te izrade katastarskog operata katastra nekretni.¹³⁰

Vrste uporabe zemljišta mogu biti sljedeće:

- poljoprivredno zemljište
- šumsko zemljište
- unutarnje vode
- površine mora
- prirodno neplodno zemljište i
- zemljište privedeno svrsi.¹³¹

4.7.1.1. Javne isprave koje izdaje katastar

Isprave u kojima su sadržani podaci državne izmjere i katastra nekretnina su sljedeće:

- izvod ili prijepis posjedovnog lista
- izvadak iz baze zemljišnih podataka
- izvod iz katastarskog plana
- izvod iz registra zgrada
- izvod iz plana infrastrukture i
- potvrde.¹³²

Izvod iz posjedovnog lista ili prijepis posjedovnog lista sadrži podatke o korisnicima katastarskih čestica i podatke o katastarskim česticama (broj, adresa, način uporabe, površina, izgrađenost).

Izvadak iz baze zemljišnih podataka (BZP) sastoji se od katastarskih podataka o nekretnini (imenu katastarske općine, broju katastarske čestice, obliku, površini, izgrađenosti i načinu uporabe) te zemljišnoknjižnih podataka o nositeljima knjižnih prava na nekretnini, pravnim činjenicama i osobnim odnosima koje vode sudovi.

Izvod iz katastarskog plana sadrži precrtanu katastarsku česticu tako da su joj vidljive granice, zgrade koje su na njoj izgrađene i broj čestice.

Katastarski uredi na zahtjev građana izdaju potvrde o određenim činjenicama na temelju podataka o kojima vode evidenciju uz naplatu propisanih upravnih pristojbi te stvarnih troškova. Uvid u katastarske podatke se može izvršiti u nadležnom katastarskom uredu za one podatke koji su u nadležnosti tog katastarskog ureda.

Sve navedene isprave koje izdaju područni uredi za katastar imaju **snagu javne isprave**.

Pregled katastarskih podataka moguće je izvršiti elektroničkim putem.¹³³ Građani mogu bez dolaska u katastarski ured zatražiti i preuzeti isprave koje izdaje katastar prijavom kroz sustav e-Građani. Međutim, sam ispis podataka s mrežne stranice ima informativni karakter i nije javna isprava.

¹²⁷ Čl. 21. Zakona o državnoj izmjeri i katastru nekretnina, Narodne novine broj: 112. ZDIKN

¹²⁸ Čl. 23. ZDIKN

¹²⁹ Čl. 29. ZDIKN

¹³⁰ Čl. 31. ZDIKN

¹³¹ Čl. 39. ZDIKN

¹³² Čl. 6. st. 3. ZDIKN

¹³³ <https://www.katastar.hr/>

Primjer prijepisa posjedovnog lista:¹³⁴

REPUBLIKA HRVATSKA
GRAD ZAGREB
GRADSKI URED ZA KATASTAR I GEODETSKE POSLOVE

Stanje na dan: 24.03.2022. 00:06

PRIJEPIS POSJEDOVNOG LISTA

Katastarska općina: TREŠNJEVKA (Mbr. 335622)
Posjedovni list: 5160

Udio	Prezime i ime odnosno tvrtka ili naziv, prebivalište odnosno sjedište upisane osobe	OIB
1/1	GRAD ZAGREB, TRG STJEPANA RADIĆA 1, 10000 ZAGREB, HRVATSKA	61817894937

Podaci o katastarskim česticama

Zgr	Dio	Broj katastarske čestice	Adresa katastarske čestice/Način uporabe katastarske čestice/Način uporabe zgrade, naziv zgrade, kućni broj zgrade	Površina/m ²	Broj D.L.	Posebni pravni režimi	Primjedba
		9/2	DESINIĆKA	39	1		
			DVORIŠTE	39			

*ostale čestice su ispuštene iz prijepisa posjedovnog lista

NAPOMENA: Ovaj prijepis posjedovnog lista nije dokaz o vlasništvu na katastarskim česticama upisanim u posjedovnom listu.

4.7.1.2. Promjene podataka u katastru zemljišta

Promjene na zemljištu **provode se** u katastru zemljišta **na temelju geodetskog elaborata** i pravomoćnog rješenja područnog ureda za katastar donesenog u upravnom postupku.

Geodetski elaborati detaljni su prikazi stanja zemljišta i promjena na zemljištu koje izrađuju ovlaštene geodetske tvrtke. Oni su osnova za promjenu podataka u katastru zemljišta.

Promjene glede nositelja prava na zemljištu (upis vlasnika i ovlaštenika u posjedovne listove) provode se na temelju rješenja zemljišnoknjižnog suda ili na temelju pravomoćnog rješenja područnog ureda za katastar donesenog u upravnome postupku.

¹³⁴ <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/index.jsp>

4.7.2. ZEMLJIŠNE KNJIGE

Zemljišne knjige javni su registri u koje se upisuju nekretnine, stvarna prava na nekretninama i druge činjenice važne za pravni promet nekretnina¹³⁵. Zemljišne knjige vode općinski sudovi, odnosno zemljišnoknjižni odjeli općinskih sudova (gruntovnice).

Građani u zemljišnoknjižnom odjelu:

- podnose prijedloge za upis određenih prava i pravnih činjenica bitnih za nekretninu
- imaju pravo uvida u sve podatke upisane u zemljišne knjige
- dobivaju izvratke, ispise i prijepise iz zemljišne knjige.

Zemljišna knjiga **je javna**. Svatko može zahtijevati uvid u zemljišnu knjigu i sve njezine dijelove i iz nje dobiti izvratke, ispise i prijepise (**načelo javnosti**).¹³⁶

Smatra se da zemljišna knjiga istinito i potpuno odražava činjenično i pravno stanje zemljišta (**načelo povjerenja u zemljišne knjige**). Stjecatelj koji je u dobroj vjeri postupao s povjerenjem u zemljišne knjige, pravno je zaštićen, ako nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da ono što je upisano nije potpuno ili da je različito od izvanknjižnoga stanja.¹³⁷

Zemljišne knjige vode se elektronički u Zajedničkom informacijskom sustavu zemljišnih knjiga i katastra (ZIS). ZIS je informacijski sustav u kojem se pohranjuju, održavaju i vode svi podaci zemljišnih knjiga i katastra. Uspostavom ZIS-a ti podaci su međusobno povezani i omogućuju na jednom mjestu uvid u vlasničku strukturu nekretnine, njezin položaj, oblik, površinu i način uporabe elektroničkim putem.¹³⁸ Usklađeni podaci zemljišne knjige i katastra vode se u Bazi zemljišnih podataka unutar ZIS-a.¹³⁹ Elektronički uvid i ispis s mrežnih stranica ima karakter informacije o stanju u zemljišnim knjigama.

4.7.2.1. Sastav zemljišne knjige

Zemljišna knjiga sastoji se od glavne knjige i zbirke isprava. Za sva zemljišta jedne katastarske općine vodi se jedna glavna knjiga.

Zbirka isprava sadrži sve isprave ili ovjerene prijepise isprava na temelju kojih je izvršen upis u glavnu knjigu (npr. ugovore, rješenja, presude).

Za svaku glavnu knjigu vode se potrebni pomoćni popisi. **Pomoćni popisi** služe za lakšu orijentaciju u glavnoj knjizi npr. popis katastarskih čestica, popis vlasnika i sl.

Glavna knjiga sastoji se od zemljišnoknjižnih uložaka.

¹³⁵ Čl. 3. Zakona o zemljišnim knjigama, Narodne novine broj: 63 (ZZK)

¹³⁶ Čl. 7. ZZK

¹³⁷ Čl. 8. ZZK

¹³⁸ <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/index.jsp>

¹³⁹ Čl. 6. ZZK

Zemljišnoknjižni uložak dio je glavne knjige koji se odnosi na jedno zemljišnoknjižno tijelo.

U zemljišnoknjižni uložak upisuju se:

1. zemljišnoknjižno tijelo i promjene na njemu
2. stvarna i druga knjižna prava i promjene glede zemljišnoknjižnoga tijela.¹⁴⁰

Zemljišnoknjižno tijelo sastoji se od jedne ili više zemljišnoknjižnih čestica koje se nalaze u istoj katastarskoj općini.

Zemljišnoknjižni uložak sadrži:

- **posjedovnicu** (popisni list, list A), u koju se upisuju svi dijelovi zemljišnoknjižnoga tijela
- **vlastovnicu** (vlasnički list, list B), koja sadrži podatke o vlasništvu
- **teretovnicu** (teretni list, list C), koja sadrži stvarna prava kojima je opterećena nekretnina ili idealni dio nekog suvlasnika.

Podaci sadržani u zemljišnoknjižnom ulošku izdaju se strankama u izvratku. **Zemljišnoknjižni izvatak je dokaz o vlasništvu ili nekom drugom pravu koje može biti predmetom upisa u zemljišnu knjigu.**

Zemljišnoknjižni izvatak na zahtjev stranke može izdavati svaki sud neovisno o mjesnoj nadležnosti za vođenje zemljišnih knjiga, javni bilježnik ili odvjetnik, kao ovlaštenu korisnik informacijskog sustava, a elektroničkim putem ga mogu ishoditi osobe koje imaju ovlaštenje za pristup putem sustava e-Građani.¹⁴¹

Oznaka "aktivna plomba" na zemljišnoknjižnom izvratku znači da je za nekretninu upisanu u tom ulošku u tijeku postupak po nekom prijedlogu koji još nije riješen.

Oznaka "broj zadnjeg dnevnika" označava broj posljednjeg predmeta koji je riješen u tom ulošku.

Elektronički izvatak prikazuje aktivno i povijesno stanje.¹⁴² Aktivno stanje odnosi se na trenutno važeće aktualne upise u zemljišnu knjigu, a povijesno stanje prikazuje ranije pravne statuse nekretnine koji su prestali važiti.

Zemljišnoknjižni izvadci, ispisi i prijepisi iz zemljišne knjige uživaju javnu vjeru i imaju dokaznu snagu javnih isprava.

¹⁴⁰ Čl. 18. ZZK

¹⁴¹ Čl. 27. ZZK

¹⁴² Ako zemljišnoknjižni izvatak sadrži oznaku „verificirani zemljišnoknjižni izvatak“ znači da se izvatak vodi isključivo u elektroničkom obliku, a ako sadrži oznaku „zemljišnoknjižni uložak je u prijepisu“ znači da točnost prijepisa nije potpuno provjerena. Tada stanje treba provjeriti u zemljišnoknjižnom sudu.

Primjer zemljišnoknjižnog izvratka:¹⁴³

REPUBLIKA HRVATSKA

Općinski građanski sud u Zagrebu
ZEMLJIŠNOKNJIŽNI ODJEL ZAGREB
Stanje na dan: 12.08.2020. 23:18

Verificirani ZK uložak

Katastarska općina: 999901, GRAD ZAGREB

Broj ZK uložka: 3

Broj zadnjeg dnevnika: Z-19227/2006
Aktivne plombe:

IZVADAK IZ ZEMLJIŠNE KNJIGE**A
Posjedovnica
PRVI ODJELJAK**

Rbr.	Broj zemljišta (kat. čestice)	Oznaka zemljišta	Površina			Primjedba
			jutro	čhv	m2	
1.	4629	KUĆA POPISNI BR. 3495, DVORIŠTE, VRT, DVIJE GOSPODARSKE ZGRADE (STRAŽARNICA) NA SAVSKOJ CESTI BR. 78		75,1	270	
		UKUPNO:		75,1	270	

**B
Vlastovnica**

Rbr.	Sadržaj upisa	Primjedba
1.	Vlasnički dio: 1/1 REPUBLIKA HRVATSKA	

**C
Teretovnica**

Rbr.	Sadržaj upisa	Iznos	Primjedba
	Tereta nema!		

4.7.2.2. Vrste upisa u zemljišnu knjigu

Knjižni ispisi su:

- uknjižba
- predbilježba i
- zabilježba.¹⁴⁴

Uknjižba (bezuovjetan, konačan upis) je upis kojim se knjižna prava steču, prenose, ograničuju ili prestaju bez posebnoga naknadnog opravdanja.

¹⁴³ <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/lrServices.jsp?action=publicLdbExtract>

¹⁴⁴ Čl. 34. ZZK

Predbilježba (uvjetan upis) je upis kojim se knjižna prava stječu, prenose, ograničuju ili prestaju samo pod uvjetom naknadnoga opravdanja i u opsegu u kojemu naknadno budu opravdana.

Zabilježba je upis kojim se čine vidljivim određeni podatci mjerodavni za raspolaganje knjižnim pravom (npr. zabilježba postojanja spora).

Pitanja za provjeru znanja:

1. Što je stvarno pravo?
2. Nabrojite vrste stvarnih prava.
3. Što je posjed?
4. Što je kvalificirani posjed?
5. Kako se štiti posjed?
6. Koji su načini prestanka posjeda?
7. Što je pravo vlasništva?
8. Nabrojite i objasnite oblike prava vlasništva.
9. Objasnite načine stjecanja prava vlasništva.
10. Što je dosjelost?
11. Koji su načini prestanka prava vlasništva?
12. Što je založno pravo?
13. Što je katastar?
14. Koje isprave izdaje katastar?
15. Što su zemljišne knjige?
16. Objasnite sastav zemljišne knjige.
17. Što je zemljišnoknjižni izvadak i od čega se sastoji?
18. Nabrojite i objasnite vrste upisa u zemljišnu knjigu.

5. NASLJEDNO PRAVO

Smrt fizičke osobe prirodni je događaj koji predstavlja pravnu činjenicu jer pravo uz nju veže određene pravne posljedice kao što su prestanak, promjena ili nastanak nekog pravnog odnosa.

U trenutku smrti fizičke osobe pojavljuje se pitanje tko je ovlašten nastaviti pravne odnose umrle osobe, odnosno tko su njezini nasljednici. Stoga se pravnim pravilima nasljednog prava uređuje tko će i pod kojim pretpostavkama stupiti u pravne odnose umrle osobe.

Nasljedno pravo je posebna pravna grana koja se bavi nasljeđivanjem, a dio je građanskog prava. Predstavlja skup pravnih pravila kojima se uređuje prijelaz imovinskih prava i obveza s ostavitelja na njegove nasljednike. Regulirano je Zakonom o nasljeđivanju (ZN).¹⁴⁵

S pozicije nasljednika, nasljedno pravo možemo definirati kao skup prava i obveza koje nasljednik stječe ostaviteljevom smrću.

Ostavitelj je umrla fizička osoba koju se nasljeđuje. Nasljeđuje se zbog smrti fizičke osobe i u trenutku njezine smrti. Zato je činjenica smrti vrlo važna u nasljednom pravu. Nasljedno pravo stječe se upravo u trenutku ostaviteljeve smrti i taj trenutak predstavlja **trenutak otvaranja nasljedstva**.

Smrt fizičke osobe dokazuje se izvodom iz matične knjige umrlih u kojem je utvrđena činjenica smrti i točan vremenski trenutak smrti. Ako to nije moguće, npr. uslijed ratnih zbivanja ili elementarnih nepogoda, smrt se dokazuje pravomoćnim rješenjem suda nakon provedenog postupka za proglašenje nestale osobe umrlom.

Pravne osobe ne mogu biti ostavitelji. Prestanak pravnih subjekata određen je posebnim propisima, a ne nasljednim pravom. Tako npr. pravna pravila trgovačkog prava reguliraju načine prestanka trgovačkih društava, primjerice likvidaciju, stečaj i ostale.

Međutim, promatramo li nasljedno pravo s aspekta poslovnih odnosa, njegov utjecaj vrlo je važan za njihov nastavak i dinamiku jer ovisi o činjenici prelaska ostaviteljevih prava i obveza na njegove nasljednike. Za pravne je odnose, primjerice, iznimno bitno tko nasljeđuje ostaviteljeve poslovne udjele u trgovačkom društvu ili na koga će se od nasljednika prenijeti ostaviteljev obrt.

Nasljednik je osoba koja je stekla pravo naslijediti ostavitelja. Nasljednik može biti fizička i pravna osoba. Fizička osoba može biti zakonski i oporučni nasljednik, a pravna osoba može naslijediti samo na temelju oporuke.

Nasljednici odgovaraju za ostaviteljeve dugove do visine vrijednosti naslijeđene imovine.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19; (ZN)

¹⁴⁶ Čl. 139. st. 3. ZN

Svaku se fizičku osobu može naslijediti, a svaka je osoba sposobna naslijediti, osim u slučajevima predviđenim zakonom kao što je nedostojnost za nasljeđivanje. **Nedostojan je naslijediti**, kako na temelju zakona, tako i na temelju oporuke:

1. onaj koji je namjerno usmrtio ostavitelja ili je to pokušao;
2. onaj koji je silom ili prijetnjom natjerao, ili prijevarom naveo ostavitelja da napravi ili opozove oporuku ili neku oporučnu odredbu ili ga je spriječio da to učini;
3. onaj koji je uništio ili sakrio ostaviteljevu oporuku s namjerom da spriječi ostvarenje ostaviteljeve posljednje volje, kao i onaj koji je krivotvorio ostaviteljevu oporuku;
4. onaj koji se teže ogriješio o obvezu uzdržavanja prema ostavitelju prema kojemu je imao zakonsku obvezu uzdržavanja, onaj koji nije htio pružiti ostavitelju nužnu pomoć koju mu je mogao pružiti bez opasnosti za vlastiti život ili ga je ostavio bez pomoći u prilikama koje su opasne za život ili zdravlje.¹⁴⁷

Ostavinu čine sva ostaviteljeva prava i obveze koje su mu pripadale u trenutku smrti i koje su podobne za nasljeđivanje. Nisu nasljediva, odnosno nepodobna su za nasljeđivanje strogo osobna prava kao npr. pravo na život, ime, biračko pravo i sl.

Ako ostavitelj nije imao zakonskih nasljednika ili su se njegovi zakonski nasljednici odrekli nasljedstva, a ostavitelj nije sastavio oporuku, ostavina će ostati bez nasljednika. Takva **ostavina bez nasljednika** koju nije naslijedio nitko od zakonskih ni oporučnih nasljednika **naziva se ošasna ostavina**. U tom slučaju ostavina se rješenjem dodjeljuje općini, odnosno gradu. Nekretnine se dodjeljuju općini, odnosno gradu na čijem se području nalaze, a pokretnine općini, odnosno gradu gdje je ostavitelj u trenutku smrti imao prebivalište.¹⁴⁸

5.1. PRAVNI TEMELJ NASLJEĐIVANJA

Pravni temelji nasljeđivanja su **zakon i oporuka**. Međutim, nasljednik može istodobno naslijediti i po oporuci i po zakonu. Osim oporuke i zakona ne postoje druge pravne osnove nasljeđivanja.

Oporučno nasljeđivanje ima prednost pred zakonskim nasljeđivanjem. Stoga će, ako je ostavitelj ostavio valjanu oporuku, doći do oporučnog nasljeđivanja. Ako ostavitelj oporukom nije rasporedio cijelu imovinu, nasljeđivat će se i na temelju oporuke i zakona.

¹⁴⁷ Čl. 125. ZN

¹⁴⁸ Čl. 20. ZN

5.2. ZAKONSKO NASLJEĐIVANJE

Ako nema oporuke, odnosno kada ostavitelj oporukom nije odredio osobe koje bi ga prema njegovoj želji trebale naslijediti, naslijedit će ga njegovi zakonski nasljednici. Zakonom je određen krug osoba koje su po određenim kriterijima bliske ostavitelju i koje predstavljaju njegove zakonske nasljednike.

Zakonski nasljednici su osobe povezane s ostaviteljem najbližim krvnim srodstvom, bračnom, izvanbračnom vezom i posvojenjem.

Do zakonskog nasljeđivanja dolazi u sljedećim slučajevima:

- a) ostavitelj nije ostavio oporuku, oporukom nije rasporedio cijelu imovinu ili ako je oporuka ništavna te ako:
- b) oporučni nasljednik umre prije ostavitelja, odrekne se nasljedstva ili je nedostojan za nasljeđivanje.

5.2.1. ZAKONSKI NASLJEDNI REDOVI

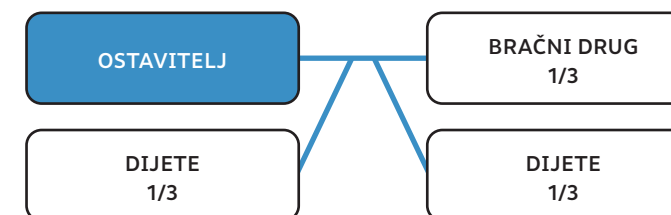
Zakonski nasljedni redovi određeni su ZN-om.¹⁴⁹ Broj nasljednih redova nije ograničen, no u praksi će izuzetno rijetko doći do nasljeđivanja nasljednika 4. nasljednog reda.

Zakonski nasljednici **raspoređeni su u zakonske nasljedne redove:**

U prvom nasljednom redu ostavitelja nasljeđuju ostaviteljev **bračni ili izvanbračni drug i ostaviteljevi potomci** (bračna i izvanbračna djeca, posvojenici).

Oni ostavinu dijele na **jednake dijelove**.

Grafički prikaz nasljeđivanja u I. nasljednom redu:

Primjer:

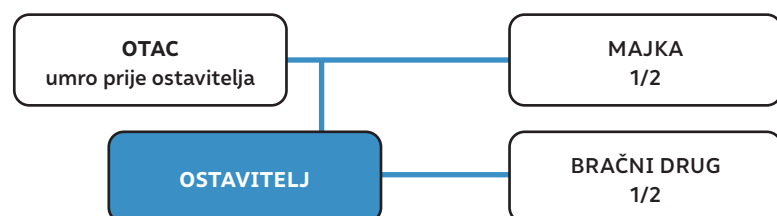
- ostavitelja su nadživjeli supruga i dvoje djece
- ostavinu nasljeđuju na jednake dijelove.

¹⁴⁹ Čl. 9. - 19. ZN

U drugom nasljednom redu ostavitelja nasljeđuju **ostaviteljevi roditelji**, i **bračni ili izvanbračni drug** pod uvjetom da ne nasljeđuje u prvom nasljednom redu, tj. kada ostavitelj ne ostavi potomke.

Ostaviteljevima roditeljima pripada 1/2 dijela ostavine, a 1/2 dijela ostavine bračnom, odnosno izvanbračnom drugu. Ako su oba roditelja umrla prije ostavitelja, bračni drug nasljeđuje cijelu ostavinu. Ako iza ostavitelja nije ostao bračni drug, ostaviteljevi roditelji nasljeđuju cijelu ostavinu na jednake dijelove. Ako je jedan roditelj umro prije ostavitelja, dio ostavine koji bi mu pripao da je nadživio ostavitelja nasljeđuje drugi roditelj.

Grafički prikaz nasljeđivanja u II. nasljednom redu:

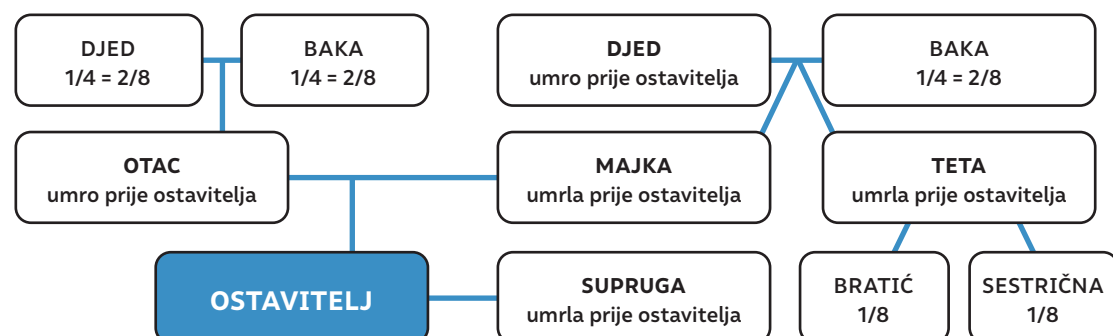
Primjer:

- ostavitelj nije ostavio potomke, a nadživjeli su ga supruga i majka
- ostavinu u 1/2 dijela nasljeđuje bračni drug, a drugu 1/2 nasljeđuje roditelj koji je nadživio ostavitelja (majka) jer joj pripada i dio onog roditelja koji je umro prije ostavitelja.

Treći nasljedni red čine ostaviteljevi **djedovi i bake**. Ostavinu nasljeđuju 1/2 ostaviteljevi djed i baka s očeve strane, a 1/2 ostaviteljevi djed i baka s majčine strane.

Do nasljeđivanja u trećem nasljednom redu doći će kada ostavitelj nije ostavio potomke, bračnog druga ni roditelje, niti su ovi ostavili nekog potomka.

Grafički prikaz nasljeđivanja u III. nasljednom redu:

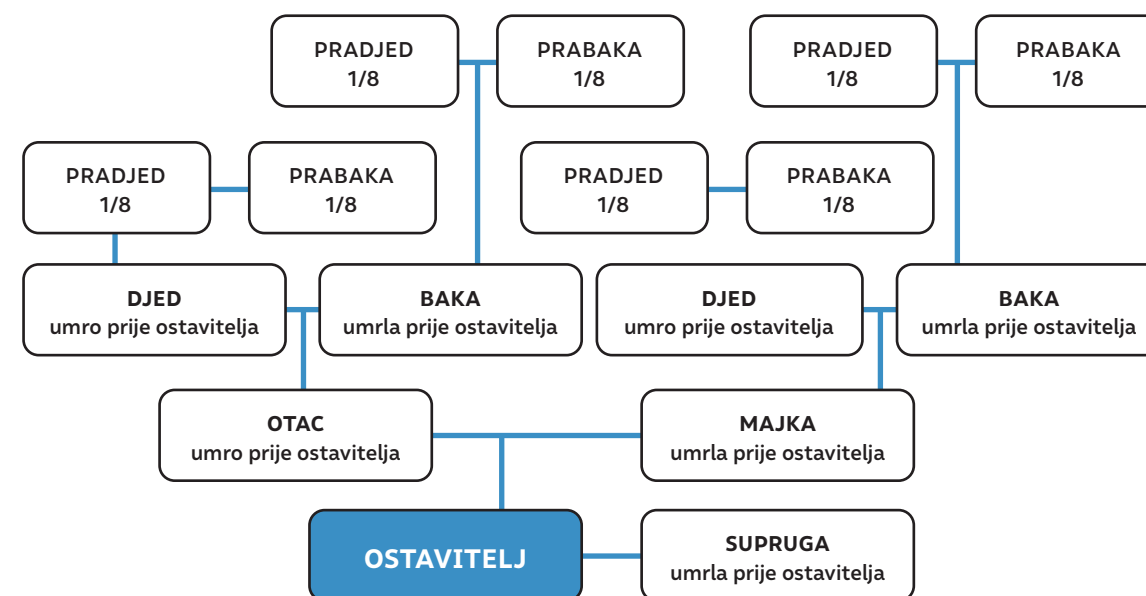

Primjer:

- ostavitelj nije ostavio potomke, a supruga je umrla prije njega
- prije ostavitelja preminuli su i ostaviteljevi roditelji i djed po majci
- ostaviteljeva majka imala je sestru koja je umrla prije ostavitelja, ali je iza nje ostalo dvoje djece, ostaviteljevi bratić i sestrična
- ostaviteljevi djed i baka po ocu nasljeđuju 1/2 ostavine, dakle svaki po 1/4
- 1/4 ostavine nasljeđuje ostaviteljeva baka po majci, a djedov dio 1/4 nasljeđuju njegovi potomci, ostaviteljevi bratić i sestrična jer je ostaviteljeva teta preminula prije ostavitelja
- bratić i sestrična nasljeđuju djedov dio 1/4 na jednake dijelove, dakle svaki po 1/8

Četvrti nasljedni red čine ostaviteljevi pradjedovi i prabake.

Grafički prikaz nasljeđivanja u IV. nasljednom redu:

U nasljednom pravu **izjednačena su bračna, izvanbračna i posvojena djeca te bračni i izvanbračni drug**. Izvanbračnom zajednicom prema nasljednom pravu smatra se zajednica života neudane žene i neoženjenog muškarca koja je trajala dulje vrijeme, a prestala je ostaviteljevom smrću, pod uvjetom da su bile ispunjene pretpostavke koje se traže za valjanost braka.

Nasljednici bližeg nasljednog reda isključuju nasljednike daljnjeg nasljednog reda. Dakle, ako postoje nasljednici bližeg nasljednog reda, na nasljeđivanje neće biti pozvani nasljednici sljedećih daljnjih nasljednih redova.

5.3. NUŽNI NASLJEDNICI

ZN-om predviđena je **sloboda oporučnog raspolaganja**, pa ostavitelj može svojom ostavinom slobodno raspolagati, no ipak uz određena ograničenja. Ta ograničenja odnose se na nužno nasljedno pravo.

Nužni nasljednici su ostaviteljevi **potomci, posvojenici i njihovi potomci te ostaviteljev bračni drug**. Njihov nužni dio iznosi 1/2 dijela ostavine koja bi svakom od njih pripala po zakonskom redu nasljeđivanja.¹⁵⁰

Ako je ostavitelj oporukom povrijedio nužni dio, na zahtjev nužnih nasljednika izvršit će se izračunavanje nužnog dijela i za taj dio umanjiti oporučna raspolaganja. U praksi će se raditi o slučajevima u kojima ostavitelj oporukom raspolaže u korist drugih osoba, izostavljajući iz nasljedstva nasljednike koji spadaju u krug nužnih nasljednika. Ako umanjenje oporučnih raspolaganja ne bi bilo dostatno za namirenje nužnog dijela, izvršit će se vraćanje darova koje je ostavitelj učinio za života koliko je potrebno da bi se dopunio nužni dio.

Pravo na nužni dio nasljedno je pravo, a dio koji pripada pojedinom nužnom nasljedniku nužni je dio. Nužni nasljednici imaju pravo potraživati nužni dio, ali nemaju obvezu ako ne žele biti nužni nasljednici.

Ostaviteljevi roditelji, posvojitelji i ostali preci mogu biti nužni nasljednici samo ako su trajno nesposobni za rad i nemaju nužnih sredstava za život, te ako su po zakonskom redu pozvani na nasljedstvo. Da bi ova kategorija nasljednika postala nužnim nasljednicima, moraju istodobno biti ostvarene sve navedene pretpostavke. Njihov nužni dio iznosi 1/3 njihovog zakonskog dijela.¹⁵¹

5.4. OPORUČNO NASLJEĐIVANJE

Oporuka je očitovanje posljednje volje kojom oporučitelj raspolaže svojom imovinom za slučaj svoje smrti.

Ostavitelj može za slučaj svoje smrti, oporukom odrediti krug osoba koje će ga naslijediti, a to mogu biti i njegovi zakonski nasljednici. U tom će slučaju doći do oporučnog nasljeđivanja.

Oporuka je strogo **osobni akt**. Ne postoji mogućnost da oporučitelj pri sastavljanju oporuke bude zastupan po zastupniku ili punomoćniku. Oporuka je izričito **formalan pravni posao**, što znači da može biti sastavljena samo u zakonom određenoj formi.

¹⁵⁰ Čl. 69. i 70. st. 3. ZN

¹⁵¹ *Ibidem.*

5.4.1. VALJANOST OPORUKE

Oporuka je valjana:

- ako ju je sastavila fizička osoba koja je **navršila 16 godina života i sposobna je za rasuđivanje**
- ako je sastavljena u **zakonom određenom obliku**
- ako **ne postoje mane oporučiteljeve volje** (prijetnja ili sila - oporučitelj je bio natjeran na sastavljanje oporuke, prijevara, zabluda - oporučitelj je bio u zabludi o činjenicama koje su utjecale na sastavljanje oporuke).¹⁵²

5.4.2. OPOZIV OPORUKE

Oporučitelj može u svako doba opozvati oporuku, u cijelosti ili djelomično.

Opoziv može biti izričit, tako da oporučitelj sastavi formalni opoziv (primjerice u tekstu nove oporuke napiše da opoziva sva prijašnja oporučna raspolaganja) ili prešutan, sastavljanjem nove oporuke koja je sadržajno drugačija od prethodne. Oporuku može opozvati i tako što je uništi.

Ostavina će se rasporediti na temelju posljednje ostaviteljeve oporuke, pod uvjetom da je formalno valjana. No, ako prijašnja oporuka nije izričito opozvana, vrijedit će one njezine odredbe koje nisu u suprotnosti s oporukom napisanom poslije.

5.4.3. OBLICI OPORUKE

Prema obliku oporuke možemo podijeliti na:

- privatne
- javne i
- oporuku u izvanrednim okolnostima.

Svatko može u redovitim okolnostima oporučiti u bilo kojem od zakonom predviđenih oblika.¹⁵³ Takve oporuke kojima se može oporučiti u svakoj prilici nazivamo redovnim oporukama. **Redovna oporuka** može biti vlastoručna oporuka, pisana oporuka pred svjedocima, javna oporuka i međunarodna oporuka.

Izvanredna oporuka je ona kojom se oporučuje u izvanrednim okolnostima - usmena oporuka.

5.4.3.1. Privatne oporuke

Privatne oporuke su vlastoručna oporuka i oporuka pisana pred svjedocima. Za njihovu pravovaljanost nije potrebna javnobilježnička ni sudska ovjera.

Vlastoručna oporuka je ona oporuka koju je oporučitelj vlastoručno napisao (svojom rukom) i potpisao.¹⁵⁴

¹⁵² Čl. 26. i 27. ZN

¹⁵³ Čl. 29. st. 2. ZN

¹⁵⁴ Čl. 30. ZN

Korisno je u oporuci naznačiti mjesto i datum, ali ako to nije učinjeno, oporuka je valjana. Nije uvjet za njezinu formalnu valjanost da nosi naziv «oporuka» ili «izjava posljednje volje», ako ispunjava dva naprijed navedena formalna uvjeta, a to su da mora biti vlastoručno napisana i potpisana.

Pisanu oporuku pred svjedocima može sastaviti oporučitelj koji **zna i može čitati i pisati**. Oporuku može sastaviti sam ostavitelj ili mu je može sastaviti netko drugi, a može biti napisana rukom ili strojem. Oporučitelj treba za takvu ispravu, bez obzira tko ju je sastavio i čime je napisana, **izjaviti pred dva istodobno prisutna svjedoka da je to njegova oporuka**, te pred njima **oporuku potpisati, nakon čega će se na samoj oporuci potpisati oba svjedoka**.¹⁵⁵

Svjedoci oporuke ne moraju znati sadržaj oporuke. Oni svjedoče činjenicu da je oporučitelj u njihovoj nazočnosti izjavio da je određena isprava njegova oporuka i da se na nju potpisao. Korisno je naznačiti njihovo svojstvo svjedoka, kao i druge okolnosti koje bi mogle koristiti lakšem pronalaganju svjedoka, ali nije formalni nedostatak za valjanost oporuke.

5.4.3.2. Javne oporuke

Javne oporuke sastavljaju se uz sudjelovanje javnih tijela, za razliku od privatnih oporuka koje nastaju bez sudjelovanja javnih tijela kao što su vlastoručna oporuka, pisana oporuka pred svjedocima i usmena oporuka.

Javnu oporuku u Republici Hrvatskoj sastavljaju:

- sudac općinskog suda
- sudski savjetnik u općinskom sudu
- javni bilježnik.

U inozemstvu:

- konzularni, odnosno diplomatsko-konzularni predstavnik Republike Hrvatske.

Svatko može valjano oporučiti u obliku javne oporuke, ali **osoba koja ne može ili ne zna čitati ili se ne može potpisati, može oporučiti samo u obliku javne oporuke**.¹⁵⁶ Te osobe mogu sastaviti javnu oporuku u općinskom sudu ili kod javnog bilježnika, a u inozemstvu u diplomatskom predstavništvu ili konzulatu.

5.4.3.3. Oporuka u izvanrednim okolnostima

Oporukom u izvanrednim okolnostima (usmenom oporukom) oporučitelj može očitovati posljednju volju usmeno pred dva istodobno nazočna svjedoka samo u izvanrednim okolnostima zbog kojih nije u stanju oporučiti ni u jednom drugom valjanom obliku.¹⁵⁷ To su okolnosti neposredne životne ugroženosti kao npr. ratna zbivanja, brodolom, elementarne nepogode i sl.

¹⁵⁵ Čl. 31. ZN

¹⁵⁶ Čl. 32. st. 1. ZN

¹⁵⁷ Čl. 37. ZN

Usmena oporuka prestaje vrijediti protekom 30 dana od prestanka izvanrednih okolnosti u kojima je sastavljena.

Svjedoci pred kojima je oporučitelj usmeno očitovao svoju posljednju volju, dužni su bez odgode napisati sadržaj oporučiteljeva očitovanja i što prije predati to sudu ili javnom bilježniku na čuvanje ili ga usmeno ponoviti pred sudom ili javnim bilježnikom iznoseći kada je, gdje i u kojim prilikama oporučitelj očitovao svoju posljednju volju.¹⁵⁸

5.4.3.4. Međunarodna oporuka

Oporučitelj koji želi sastaviti međunarodnu oporuku **treba podnijeti zahtjev** za sastavljanje oporuke ovlaštenoj osobi (sucu ili sudskom savjetniku općinskog suda, javnom bilježniku ili konzularno-diplomatskom predstavniku RH).

Oporuka treba biti sastavljena **u pisanom obliku, na bilo kojem jeziku i pismu, može biti pisana rukom ili na neki drugi način**. Bitno je da oporučitelj izjavi pred ovlaštenom osobom i u nazočnosti dva svjedoka da je to njegova oporuka i da joj zna sadržaj, ali ga nikom nije dužan otkriti.¹⁵⁹

Potrebno je da oporučitelj **oporuku potpiše, a ako je već potpisana treba potvrditi svoj potpis**. Ako nije u stanju potpisati oporuku, treba navesti razlog, a može zatražiti da ga druga osoba potpiše. Oporuku tada potpisuju svjedoci i ovlaštena osoba koja na kraju oporuke stavlja datum kada ga je potpisala, bez čega njezin oblik ne bi bio valjan, te **izdaje potvrdu o sastavljanju međunarodne oporuke**.¹⁶⁰

5.4.4. SVJEDOCI OPORUKE

Svjedoci pisane oporuke pred svjedocima i javne oporuke mogu biti punoljetne osobe kojima nije oduzeta poslovna sposobnost i koje znaju i mogu čitati i pisati.¹⁶¹

Svjedoci usmene oporuke mogu biti osobe koje mogu biti svjedoci javne oporuke, ali ne moraju znati niti moći čitati ni pisati.

Oporuku po oporučiteljevu kazivanju u svojstvu ovlaštene osobe ne mogu sastaviti niti mogu biti svjedoci sljedeće osobe: oporučiteljevi potomci, njegova posvojčad i njihovi potomci, njegovi preci i posvojitelji, njegovi srodnici u pobočnoj lozi do zaključno četvrtog stupnja, bračni drugovi svih tih osoba niti oporučiteljev bračni drug.¹⁶²

¹⁵⁸ Čl. 39. ZN

¹⁵⁹ Čl. 153. i 154. ZN

¹⁶⁰ Čl. 155. ZN

¹⁶¹ Čl. 35. ZN

¹⁶² *Ibidem.*

5.4.5. PREDAJA OPORUKE NA ČUVANJE

Oporučitelj može svoju oporuku sam čuvati ili je povjeriti na čuvanje kojoj drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi, sudu, javnom bilježniku ili u inozemstvu konzularnom, odnosno diplomatsko-konzularnom predstavniku Republike Hrvatske.

Sud, javni bilježnik, odnosno konzularno ili diplomatsko-konzularno predstavništvo Republike Hrvatske koje je primilo oporuku na čuvanje o tome će bez odgode poslati obavijest u Hrvatski upisnik oporuka.¹⁶³

5.4.6. HRVATSKI UPISNIK OPORUKA

Hrvatski upisnik oporuka javni je upisnik koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora.¹⁶⁴ Sadrži podatke o sastavljanju, čuvanju i proglašenju oporuke.

O sastavljanju javne oporuke ovlaštena će osoba poslati obavijest u Hrvatski upisnik oporuka. Hoće li privatna oporuka biti evidentirana u Hrvatskom upisniku oporuka, ovisit će o volji oporučitelja, no to ne utječe na njezinu valjanost.

Podaci koji se nalaze u Hrvatskom upisniku oporuka ne mogu se staviti nikome na raspolaganje prije ostaviteljeve smrti, osim oporučitelju ili osobi koju je on za to posebno ovlastio.¹⁶⁵

5.4.7. NASLJEDNIČKA IZJAVA

Nasljedničkom izjavom nasljednik izjavljuje prihvaća li se nasljedstva ili ga se odriče.

Ne postoji zakonska obveza nasljednika na davanje nasljedničke izjave jer se nasljedstvo ionako stječe trenutkom ostaviteljeve smrti. Svaki nasljednik je ovlašten, ali ne i dužan dati nasljedničku izjavu.¹⁶⁶ Ako nasljednik ne da izjavu o odricanju od nasljedstva, smatrat će se da želi biti nasljednikom pa će mu se rješenjem o nasljeđivanju rasporediti pripadajući dio ostavine.

Nasljednička izjava se u pravilu daje pred javnim bilježnikom koji vodi ostavinski postupak, usmeno na zapisnik, ali se može dostaviti i pisana izjava na kojoj potpis, kao i na punomoći za davanje takve izjave, mora biti javno ovjeren.

Dana nasljednička izjava u pravilu je neopoziva i može se pobijati samo zbog mana volje, ako je dana u zabludi, pod prijetnjom, zbog prijevare, a takve će okolnosti pobijatelj morati dokazati u parničnom postupku.

¹⁶³ Čl. 169. ZN

¹⁶⁴ <http://www.hjk.hr/O-Komori/Elektronski-upisnici>

¹⁶⁵ Čl. 68. st. 4. ZN

¹⁶⁶ Čl. 220. st. 1. ZN

5.4.8. ODRICANJE OD NASLJEDSTVA

Nasljednik se može odreći nasljedstva izjavom danom u zapisnik ili javno ovjerenom izjavom, do dovršetka ostavinskog postupka. Ako nasljednik nije dao izjavu o odricanju isključivo u svoje ime, ona će se odnositi i na njegove potomke.¹⁶⁷

Za nasljednika koji se odrekao u svoje ime, smatra se da nikada nije bio nasljednik.

Odricanje od nasljedstva ne može biti djelomično ni pod uvjetom. Nasljednik se može odreći samo cjelokupnog nasljedstva, a ne samo jednog dijela.

Odricanje u korist određenog sunasljednika (osobe koje su u istom zakonskom redu pozvane na nasljeđivanje ili oporučni nasljednici), smatra se izjavom o ustupanju nasljednog dijela.

5.4.9. OSTAVINSKI POSTUPAK

Ostavinski postupak pokreće se po službenoj dužnosti dostavom smrtovnice matičnog ureda nadležnom općinskom sudu prema mjestu prebivališta ostavitelja.

Nakon toga, sud rješenjem povjerava javnom bilježniku provođenje ostavinskog postupka.

Javni bilježnik kao povjerenik suda ovlašten je poduzimati sve radnje u postupku i donositi odluke. U praksi će javni bilježnik, prema podacima iz smrtovnice, pozvati stranke na ostavinsko ročište na kojem će se utvrditi tko su ostaviteljevi nasljednici te koja imovina ulazi u sastav ostavinske imovine, nakon čega će javni bilježnik donijeti rješenje o nasljeđivanju na temelju danih nasljedničkih izjava.

Ostavinski postupak je izvanparnični postupak, u pravilu je nesporan, što znači da će u praksi javni bilježnik provesti postupak i donijeti rješenje o nasljeđivanju. U slučaju da tijekom postupka između nasljednika postanu sporne određene činjenice (npr. valjanost oporuke, veličina nasljednog dijela) javni bilježnik će spis vratiti nadležnom sudu radi upućivanja stranaka u parnicu.

¹⁶⁷ Čl. 130. ZN

Pitanja za provjeru znanja:

1. Što je nasljedno pravo?
2. Objasnite pravne temelje nasljeđivanja.
3. Kada dolazi do zakonskog nasljeđivanja?
4. Objasnite zakonske nasljedne redove.
5. Tko su nužni nasljednici?
6. Što je oporuka?
7. Tko može oporučiti?
8. Kada je oporuka valjana?
9. Nabrojite vrste oporuka.
10. Što je javna, a što privatna oporuka?
11. Tko mora oporučiti u obliku javne oporuke?
12. Objasnite razliku između vlastoručne oporuke i pisane oporuke pred svjedocima.
13. Što je usmena oporuka?
14. Objasnite pojam međunarodne oporuke.
15. Što je nasljednička izjava?
16. Kakva je uloga javnog bilježnika u ostavinskom postupku?

6. OVRHA

Cilj svakog vjerovnika je što efikasnije i što brže ostvarenje potraživanja, bilo da se radi o naplati kakvog novčanog potraživanja, predaji ili isporuci pokretnina, odnosno ostvarenju bilo koje druge tražbine.

U državi u kojoj bi svi dužnici uredno izvršavali svoje obveze postupak prisilnog ostvarenja tražbina bio bi suvišan. Međutim, sigurnost pravnog sustava ne može počivati samo na dobroj volji dužnika. Stoga je nužno i potrebno pravno regulirati postupak u kojem će vjerovnici moći prisilno ostvariti svoje tražbine. Postupak prisilnog ostvarenja tražbina reguliran je ovršnim pravom.

Ovrha je postupak koji provode sudovi i javni bilježnici radi prisilnog namirenja potraživanja prema odredbama Ovršnog zakona.¹⁶⁸ Osnovna je svrha ovršnog postupka namirenje vjerovnikove tražbine.

Tražbina označava pravo na neko davanje, činjenje, nečinjenje ili trpljenje.

Ovrhovoditelj je osoba koja je pokrenula postupak radi ovrhe (ostvarenja) neke tražbine (vjerovnik).

Ovršenik je osoba protiv koje se tražbina ostvaruje (dužnik).

O prijedlogu ovrhovoditelja radi provedbe ovrhe sud ili javni bilježnik odlučit će **rješenjem o ovrsi** kojim će u cijelosti ili djelomično prihvatiti ovršni prijedlog.

6.1. POKRETANJE POSTUPKA

Ovršni postupak pokreće se **prijedlogom ovrhovoditelja**, iznimno i po službenoj dužnosti kada je to posebnim zakonom izričito određeno. Pokretanje i tijek postupka razlikuje se ovisno o tome raspolaže li ovrhovoditelj ovršnom ili vjerodostojnom ispravom.

Prijedlog za ovrhu mora biti razumljiv i sadržavati:

- oznaku suda
- ime i prezime, odnosno naziv stranaka, adrese i njihov osobni identifikacijski broj
- ovršnu, odnosno vjerodostojnu ispravu
- ovršni zahtjev
- potpis podnositelja.¹⁶⁹

Tijekom postupka, ovrhovoditelj može bez pristanka ovršenika, u cijelosti ili djelomično, povući prijedlog za ovrhu. U tom će slučaju sud, odnosno javni bilježnik rješenjem obustaviti ovrhu. Nakon povlačenja prijedloga, ovrhovoditelj može podnijeti novi prijedlog za ovrhu.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Čl. 1. Ovršnog zakona, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/17 (OZ)

¹⁶⁹ Čl. 39. OZ

¹⁷⁰ Čl. 40. OZ

6.2. OVRŠNE I VJERODOSTOJNE ISPRAVE

Ovrha se može odrediti samo na temelju ovršne ili vjerodostojne isprave.

Ovršne isprave su:

- ovršna sudska odluka
- ovršna sudska nagodba
- ovršna odluka arbitražnog suda
- ovršna odluka i nagodba u upravnom postupku
- ovršna javnobilježnička odluka i ovršna javnobilježnička isprava
- nagodba sklopljena u postupku pred sudovima časti pri komorama u Republici Hrvatskoj i nagodba sklopljena u postupku mirenja
- druga isprava koja je zakonom određena kao ovršna isprava.¹⁷¹

Sudskom odlukom smatra se: presuda, rješenje, platni nalog te druge odluke donesene u postupku pred sudom i izbranim sudom, a sudskom nagodbom smatra se nagodba sklopljena u postupku pred tim sudovima.¹⁷²

Odluke donesene u upravnom postupku su rješenje i zaključak koje su donijela tijela državne uprave ili pravna osoba s javnim ovlastima, a upravnom nagodbom smatra se nagodba zaključena u upravnom postupku pred tim tijelom, odnosno pred tom osobom.¹⁷³

Sudska odluka je ovršna ako je postala pravomoćna i ako je prošao rok za dobrovoljno ispunjenje tražbine. Rok za dobrovoljno ispunjenje teče od dana dostave sudske odluke ovršeniku.¹⁷⁴

Da bi ovršna isprava bila podobna za ovrhu u njoj moraju biti naznačeni vjerovnik i dužnik, predmet, vrsta, opseg i vrijeme ispunjenja obveze.¹⁷⁵

Vjerodostojne isprave su:

- račun
- obračun kamata
- mjenica
- ček
- javna isprava
- izvadak iz poslovnih knjiga
- po zakonu ovjerovljena privatna isprava
- isprava koja se po posebnim propisima smatra javnom ispravom.¹⁷⁶

¹⁷¹ Čl. 23. OZ

¹⁷² Čl. 24. st. 1. OZ

¹⁷³ Čl. 24. st. 2. OZ

¹⁷⁴ Čl. 25. st. 1. OZ

¹⁷⁵ Čl. 29. st. 1. OZ

¹⁷⁶ Čl. 31. OZ

Vjerodostojna isprava je podobna za ovrhu ako su u njoj naznačeni vjerovnik i dužnik te predmet, vrsta, opseg i vrijeme ispunjenja novčane obveze.¹⁷⁷

Kada se iz vjerodostojne isprave ne vidi je li i kada je tražbina dospjela, ovrha će se odrediti ako ovrhovoditelj u prijedlogu za ovrhu navede datum dospelosti tražbine te ako je označio dan njezine dospelosti.¹⁷⁸

6.3. PREDMET OVRHE

Predmetom ovrhe može biti sva imovina ovršenika, odnosno ovršenikove stvari i prava na kojima se po zakonu može provesti ovrha. To mogu biti nekretnine, pokretnine, plaća, novac na računima, dionice, poslovni udjeli u trgovačkim društvima, vrijednosni papiri i dr.

Prije pokretanja ovršnog postupka ovrhovoditelj može zatražiti podatke o ovršenikovoju imovini od Ministarstva unutarnjih poslova (o vlasništvu motornog vozila), Središnjeg klirinškog depozitarnog društva (o vrijednosnim papirima), lučke kapetanije (o vlasništvu plovila), katastra i drugih tijela koja vode upisnike o imovini. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje dužan je dati podatke o tome je li neka fizička osoba osiguranik i po kojoj osnovi (radni odnos, samostalna profesionalna djelatnost, obrt ili samostalna djelatnost poljoprivrede) i kod koga, odnosno prima li mirovinu ili koju drugu stalnu naknadu, a poslodavac ili isplatitelj stalnoga novčanog primanja podatak o tome na koji način osobi protiv koje podnositelj zahtjeva namjerava pokrenuti postupak isplaćuje plaću, odnosno drugo stalno novčano primanje.¹⁷⁹

Ovrhovoditelj je u zahtjevu dužan navesti tražbinu radi čijeg će ostvarenja pokrenuti ovršni postupak, kao i snositi troškove pribavljanja podataka.

Ako ovršenik nema imovine na kojoj bi se ovrha mogla provesti, ovrha će se obustaviti.

6.4. SREDSTVA OVRHE

Sredstva ovrhe ovršne su radnje kojima se tražbina prisilno ostvaruje.

Ovrha na novčanoj tražbini provodi se ovršnim radnjama pljenidbe novčanog iznosa određenog rješenjem o ovrshi s ovršenikova računa i prijenosom na ovrhovoditeljev račun.

Ovrha na nekretnini provodi se zabilježbom ovrhe u zemljišnoj knjizi, utvrđenjem vrijednosti nekretnine, prodajom nekretnine i namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom.¹⁸⁰ Prodaju nekretnine provodi Financijska agencija (FINA) elektroničkom javnom dražbom.

¹⁷⁷ Čl. 31. OZ.

¹⁷⁸ *Ibidem.*

¹⁷⁹ Čl. 18. OZ

¹⁸⁰ Čl. 80. OZ

Ovrha na pokretninama provodi se njihovom zapljenom, procjenom, oduzimanjem, otpremanjem, povjeravanjem na čuvanje sudu, ovrhovoditelju ili trećoj osobi, njihovom prodajom i namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom.¹⁸¹

6.5. OGRANIČENJE SREDSTAVA I PREDMETA OVRHE

Ovrha se određuje onim sredstvom i na onim predmetima koje je ovrhovoditelj naveo u ovršnom prijedlogu.

Ovrha se može provesti na jednom ili više predmeta ovrhe, ovisno o ovrhovoditeljevom prijedlogu. Ovrhovoditelj može naknadno predložiti provođenje ovrhe na drugom predmetu ovrhe.

Dakle, ako se pravomoćno rješenje o ovrsi određenim sredstvom ili na određenom predmetu ne može provesti, ovrhovoditelj može radi namirenja iste tražbine predložiti novo sredstvo ili predmet ovrhe. U tom slučaju sud će novim rješenjem odrediti nastavak ovrhe u skladu s ovrhovoditeljevim prijedlogom. Prijedlog za nastavak ovrhe ovrhovoditelj mora podnijeti u roku dva mjeseca od obavijesti suda o nemogućnosti provedbe, jer će sud inače obustaviti ovrhu.¹⁸²

Radi zaštite ovršenika, OZ propisuje niz predmeta koji su izuzeti od ovrhe. Tako na primjer ne mogu biti predmetom ovrhe i ne mogu se plijeniti stvari koje su ovršeniku fizičkoj osobi i osobama koje je on dužan uzdržavati nužne za život (odjeća, obuća, posteljina, posuđe, štednjak, hladnjak i sl.), hrana i ogrjev za potrebe ovršenika i članova njegova kućanstva za šest mjeseci, radna i rasplodna stoka, poljoprivredni strojevi i druga oruđa za rad koji su ovršeniku poljodjelcu nužni za održavanje poljoprivrednog gospodarstva, alat i strojevi ovršenika nužni za obavljanje obrtničke ili trgovačke djelatnosti, predmeti nužni za obavljanje samostalnog zanimanja, invalidska pomagala, odličja, medalje, spomenice, osobne i obiteljske isprave i fotografije te drugi predmeti opisani zakonom.¹⁸³

Ovrha radi naplate novčane tražbine određuje se i provodi u opsegu koji je potreban za namirenje te tražbine.

Ovrha se ne provodi na primanjima, naknadama i iznosima koji su izuzeti zakonom npr. primanja po osnovi zakonskoga uzdržavanja, tjelesnoga oštećenja, socijalne skrbi, privremene nezaposlenosti, dječjega doplatka, stipendije i pomoći učenicima i studentima i drugim zakonom propisanim naknadama.¹⁸⁴ Tim sredstvima ovršenik može slobodno raspolagati.

¹⁸¹ Čl. 136. st. 1. OZ

¹⁸² Čl. 5. st. 3. i 4. OZ

¹⁸³ Čl. 135. OZ

¹⁸⁴ Čl. 172. OZ

Kod ovrhe na plaći ovršenika, također, postoje odredbe o ograničenju ovrhe. Od ovrhe je izuzet iznos u visini dvije trećine prosječne neto plaće u Republici Hrvatskoj. Ako ovršenik prima plaću koja je manja od prosječne neto plaće, od ovrhe je izuzet iznos u visini tri četvrtine plaće ovršenika, ali ne više od dvije trećine prosječne neto plaće u Republici Hrvatskoj.¹⁸⁵

Ovrha ne može biti provedena u odnosu na jedinu nekretninu u kojoj stanuje ovršenik i koja je nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, osim ako je ovršenik prilikom sklapanja pravnog posla dao izjavu da je suglasan da se ovrha može provesti na njegovoj jedinjoj nekretnini i u slučaju kada to pravičnost zahtijeva ako ovršenikova obveza potječe iz izvanugovornog obveznog odnosa kao na primjer zakonska obveza uzdržavanja djeteta.¹⁸⁶

Također, predmet ovrhe ne može biti nekretnina ako glavnica tražbine radi čijeg se namirenja ovrha traži ne prelazi iznos od ~~20.000,00 kuna~~, osim ako je prijedlog podnesen radi prisilnog ostvarenja tražbine radi zakonskoga uzdržavanja ili tražbine radi naknade štete uzrokovane kaznenim djelom. Ako glavnica tražbine prelazi iznos od ~~20.000,00 kuna~~, sud može odbiti prijedlog za ovrhu na nekretnini ako ocijeni da bi prodaja nekretnine narušila pravičnu ravnotežu između interesa ovršenika i interesa ovrhovoditelja.¹⁸⁷

6.6. OVRHA NA TEMELJU VJERODOSTOJNE ISPRAVE

Postupak radi donošenja rješenja o ovrsi na temelju **vjerodostojne isprave** pokreće se podnošenjem **prijedloga za ovrhu** općinskom sudu na čijem području ovršenik ima prebivalište ili sjedište, putem informacijskog sustava, na propisanom obrascu elektroničkim putem u strojno čitljivom obliku.¹⁸⁸

Prijedlog za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave koji podnosi fizička osoba može se, iznimno, fizički dostaviti na propisanom obrascu poslovnoj jedinici FINE koja će ga elektroničkim putem u strojno čitljivom obliku proslijediti općinskom sudu na čijem području ovršenik ima prebivalište ili sjedište, putem informacijskog sustava.

Prijedlozi se automatski povjeravaju u rad javnim bilježnicima kao povjerenicima suda ravnomjerno, po abecednom redu njihovih prezimena, prema pravilima o službenom području i sjedištu javnih bilježnika.

¹⁸⁵ Čl. 173. OZ

¹⁸⁶ Čl. 75. st. 5. i 6.

¹⁸⁷ Čl. 80.b OZ

¹⁸⁸ Čl. 39.a st. 2. OZ

Prijedlog za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave, osim već navedenih dijelova, mora sadržavati i **zahtjev da se naloži ovršeniku da u roku od osam dana, a u mjeničnim i čekovnim sporovima u roku od tri dana**, od dostave rješenja, **namiri tražbinu s odmjerenim troškovima**.

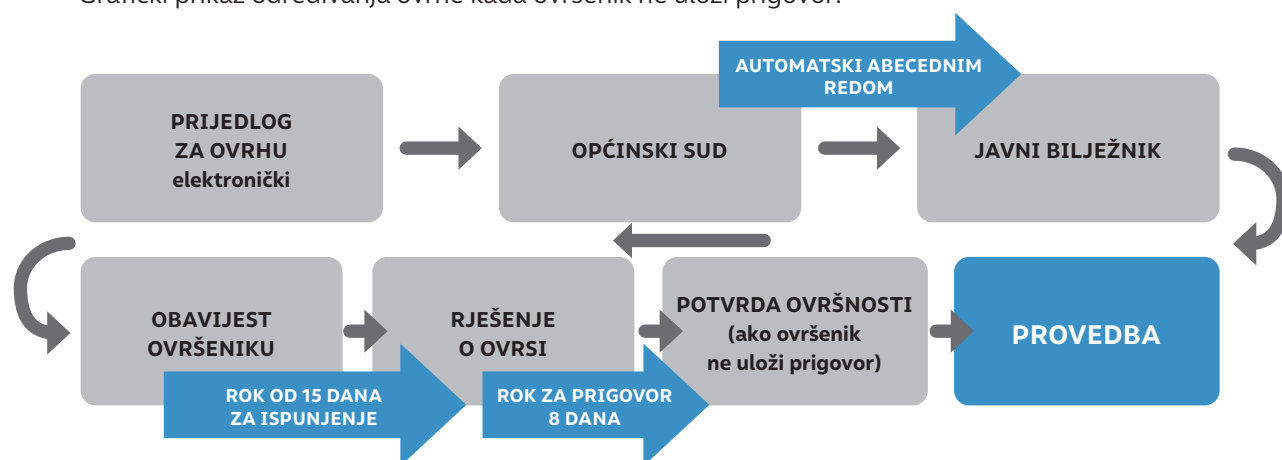
Uz prijedlog za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave mora se opisati tražbina iz vjerodostojne isprave i priložiti vjerodostojna isprava na temelju koje se predlaže ovrha.

Ovrhovoditelj može u prijedlogu predložiti da se ovrha odredi na jednom ili više predmeta ovrhe ili da se ovrha odredi općenito na imovini ovršenika, bez navođenja sredstava i predmeta ovrhe.¹⁸⁹

Ako javni bilježnik ocijeni da je prijedlog za ovrhu dopušten i uredan, poslat će prijedlog za ovrhu ovršeniku te ga obavijestiti da može u roku od 15 dana ispuniti svoju obvezu prema ovrhovoditelju. Ovrhovoditelj može u roku od 15 dana nakon otpreme obavijesti povući prijedlog za ovrhu, a ako to ne učini, javni bilježnik će donijeti rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave i dostaviti ga strankama.¹⁹⁰

Neuredan ili nedopušten prijedlog za ovrhu, javni bilježnik će proslijediti nadležnom sudu radi donošenja odluke.

Grafički prikaz određivanja ovrhe kada ovršenik ne uloži prigovor:

6.7. OVRHA NA TEMELJU OVRŠNE ISPRAVE

Prijedlog za ovrhu na temelju ovršne isprave podnosi se **nadležnom sudu** na propisanom obrascu.

Prijedlog za ovrhu mora sadržavati sve elemente kao i ovršni prijedlog na temelju vjerodostojne isprave, osim zahtjeva da se ovršeniku naloži namirenje tražbine jer je on već sadržan u ovršnoj ispravi.

¹⁸⁹ Čl. 280. OZ

¹⁹⁰ Čl. 281. OZ

6.8. PROVEDBA OVRHE

Rješenje o ovrsi nije podobno za provedbu, odnosno naplatu, odmah po njegovu donošenju. Za provedbu ovrhe potrebno je da rješenje postane pravomoćno i ovršno.

Rješenje o ovrsi postaje pravomoćno i ovršno protekom roka za podnošenje prigovora, odnosno žalbe, ako prigovor ili žalba, nisu podneseni.

Ovrha određena po rješenju o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave provodi se tek kada rješenje o ovrsi postane pravomoćno, a što na zahtjev ovrhovoditelja utvrđuje javni bilježnik, dok se ovrha određena na temelju ovršnih isprava provodi prije pravomoćnosti rješenja o ovrsi, osim ako za pojedine ovršne radnje nije drugačije određeno.

Javni bilježnik koji je donio rješenje o ovrsi na zahtjev će ovrhovoditelja staviti na rješenje potvrdu pravomoćnosti i ovršnosti ako u roku osam dana od isteka roka za prigovor ne primi prigovor.

6.8.1. IZVANSUDSKA OVRHA

Izvansudska ovrha provodi se bez sudjelovanja suda na temelju pravomoćnog i ovršnog rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave radi naplate novčane tražbine po računu, odnosno općenito na imovini ovršenika.

Na temelju pravomoćnog i ovršnog rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave kojim je ovrha **određena na novčanoj tražbini po računu kod banke ili općenito na imovini ovršenika**, ovrhovoditelj može zatražiti ovrhu **izravno** od:

- Financijske agencije koja će izdati nalog banci da iznos za koji je određena ovrha prenese s ovršenikovih računa na ovrhovoditeljev račun (izvansudska ovrha).¹⁹¹

Ako je ovrha određena na stalnom novčanom primanju ili općenito na imovini ovršenika, ovrhovoditelj može zatražiti ovrhu **izravno** od:

- poslodavca ili drugog isplatitelja stalnog novčanog primanja, npr. HZMO koji isplaćuje mirovinu.¹⁹²

Kada je ovrha određena na drugom predmetu ovrhe, a ne novčanoj tražbini po računu kod banke ili općenito na imovini ovršenika, ovrhovoditelj će zatražiti **provedbu ovrhe od nadležnog suda (sudska ovrha)**.

¹⁹¹ Čl. 284. st. 1. OZ

¹⁹² Čl. 284. st. 2. OZ

6.9. IZRAVNA NAPLATA NOVČANE TRAŽBINE

Provedba ovrhe na temelju ovršnih isprava na novčanim sredstvima po računima ovršenika povjerena je putem izravne naplate Financijskoj agenciji.

Ovrhovoditelj može zatražiti **izravnu naplatu novčane tražbine** na temelju ovršne odluke ili nagodbe domaćeg suda, upravnog tijela, obračuna poslodavca o neisplati dospjelog iznosa plaće ili otpremnine, zadužnice, bjanko zadužnice, europskog ovršnog naslova ili platnog naloga, naloga za plaćanje Hrvatske radiotelevizije s potvrdom ovršnosti, prijenosom novčanih sredstava s ovršenikovih računa na ovrhovoditeljev račun.¹⁹³

Izravnu naplatu provodi FINA prema odredbama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima.¹⁹⁴ **Ovrha se provodi prijenosom novčanih sredstava s računa koje ovršenik ima kod banaka na ovrhovoditeljev račun koji je odredio u zahtjevu za izravnu naplatu.**

Sadržaj i oblik zahtjeva za izravnu naplatu propisuje ministar pravosuđa pravilnikom, a uz zahtjev ovrhovoditelj mora priložiti izvornik ili ovjerenu presliku ovršne isprave na temelju koje traži izravnu naplatu.

Preduvjet za izravnu naplatu je postojanje jedne od navedenih ovršnih isprava koja glasi na ispunjenje određene novčane tražbine.

6.10. PRAVNI LIJEKOVI U OVRŠNOM POSTUPKU

Rješenje o ovrsi dostavlja se ovrhovoditelju i ovršeniku. Ono mora sadržavati **pravilnu uputu o pravnom lijeku**. Uputa se sastoji od podataka strankama koji pravni lijek, kome i u kojem roku mogu podnijeti protiv rješenja o ovrsi.

6.10.1. PRAVNI LIJEK PROTIV RJEŠENJA O OVRSI NA TEMELJU VJERODOSTOJNE ISPRAVE

Protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave stranke mogu podnijeti **prigovor**.

Prigovor se podnosi javnom bilježniku koji je donio rješenje u roku **od osam dana** od primitka rješenja, a u mjeničnim i čekovnim sporovima u roku od tri dana. **Prigovor mora biti obrazložen.**¹⁹⁵

¹⁹³ Čl. 209. OZ

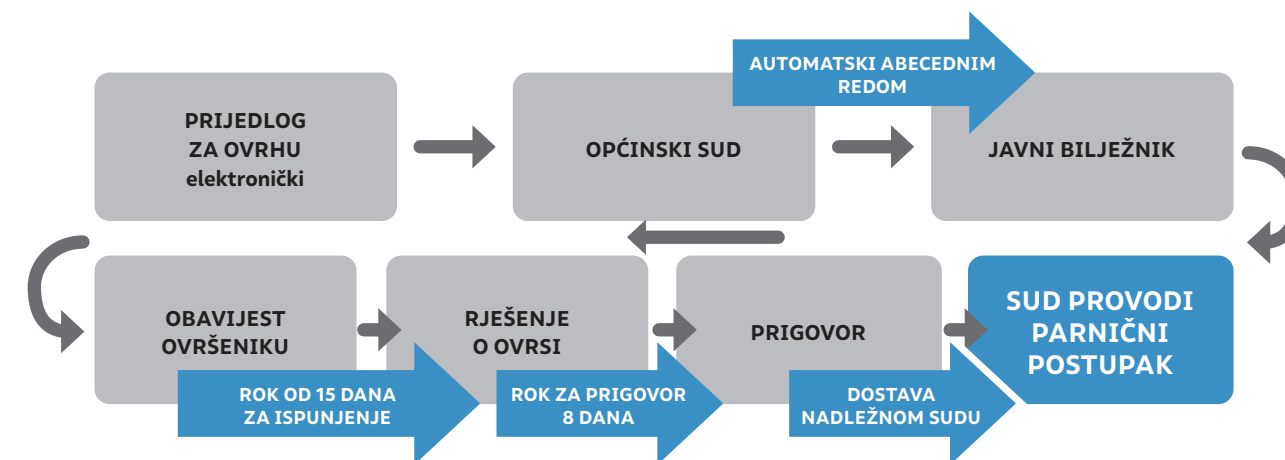
¹⁹⁴ Narodne novine broj 68/18, 02/20, 46/20, 47/20

¹⁹⁵ Čl. 57. i 282. OZ

Javni bilježnik kojem je podnesen prigovor protiv rješenja koje je izdao **prosljedit će spis radi provedbe postupka povodom prigovora nadležnom sudu**. Javni bilježnik ne može ni na koji način odlučivati o zaprimljenom prigovoru. O prigovoru odlučuje sud u parničnom postupku.

Prigovor protiv rješenja o ovrsi odgađa provedbu ovrhe do okončanja postupka povodom prigovora pred sudom (parnični postupak).

Grafički prikaz određivanja ovrhe u slučaju kada ovršenik podnese prigovor protiv rješenja o ovrsi:

6.10.2. PRAVNI LIJEK PROTIV RJEŠENJA O OVRSI NA TEMELJU OVRŠNE ISPRAVE

Pravni lijek protiv rješenja o ovrsi na temelju ovršne isprave je **žalba**. Žalba se izjavljuje **u roku osam dana** od dostave rješenja.¹⁹⁶

Žalba protiv rješenja o ovrsi na temelju ovršne isprave **ne odgađa provedbu ovrhe**, što znači da će se ovrha provesti bez obzira na žalbu.

Žalbu zbog odluke o troškovima postupka mogu podnijeti ovrhovoditelj i ovršenik.

¹⁹⁶ Čl. 50. OZ

6.11. TROŠKOVI POSTUPKA

Troškovi ovršnog postupka sastoje se od troškova u vezi s određivanjem ovrhe i troškova u vezi s provedbom ovrhe.¹⁹⁷

Troškovi u vezi s određivanjem ovrhe su sudske pristojbe kod ovrhe na temelju ovršne isprave, a kod ovrhe na temelju vjerodostojne isprave javnobilježnička nagrada i naknada prema tarifi o nagradama i naknadi troškova javnih bilježnika u ovršnom postupku. Ti troškovi određuju se prema vrijednosti tražbine koja se namiruje.

Troškovi koji se odnose na provedbu ovrhe ovise o vrsti ovrhe koja se provodi (npr. izlazak sudskog ovršitelja radi popisa i pljenidbe ovršenikovih pokretnina).

Troškove postupka prethodno snosi ovrhovoditelj. Ovrhovoditelj je dužan predujmiti troškove postupka u roku koji odredi sud, odnosno dužan je prethodno podmiriti javnobilježničke troškove nastale u vezi s određivanjem ovrhe. Ako ovrhovoditelj prethodno ne predujmi troškove ovršnog postupka, određena ovršna radnja neće se provesti, odnosno ovrha će se obustaviti.¹⁹⁸

Konačno, troškove ovršnog postupka namirit će ovršenik, s tražbinom koja se prisilno ostvaruje.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Što je ovrha?
2. Na temelju čega se određuje ovrha?
3. Nabrojite vjerodostojne i ovršne isprave.
4. Objasnite pojmove predmet ovrhe i sredstvo ovrhe.
5. Tko odlučuje o prijedlogu za ovrhu na temelju vjerodostojne isprave, a tko o prijedlogu za ovrhu na temelju ovršne isprave?
6. Koji je pravni lijek dopušten protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, a koji protiv rješenja o ovrsi na temelju ovršne isprave?
7. Tko snosi troškove ovršnog postupka?

¹⁹⁷ Čl. 14. OZ

¹⁹⁸ *Ibidem.*

7. RADNO PRAVO

Radno pravo posebna je prava grana koja uređuje radne odnose. Važnost ove pravne grane i radnog odnosa kao specifičnog društvenog odnosa nije potrebno dodatno naglašavati uzmemo li u obzir činjenicu da čovjek gotovo dvije trećine životnog vijeka provede radeći.

Ustavom Republike Hrvatske kao hijerarhijski najvišim pravnim aktom, određena su osnovna načela na kojima je utemeljeno radno pravo.¹⁹⁹

Osnovni propis koji uređuje radne odnose je Zakon o radu (ZOR).²⁰⁰ Uz ZOR, radni odnosi regulirani su nizom drugih posebnih propisa kao što su propisi o mirovinskom osiguranju, zdravstvenom osiguranju, zdravstvenoj zaštiti, zaštiti na radu i mnogi drugi.

Osim Ustava i zakona, važno je naglasiti ulogu Kolektivnih ugovora, Pravilnika o radu i na kraju individualnih ugovora o radu, koji također uređuju radne odnose i uvelike utječu na njih.

7.1. SUDIONICI RADNIH ODNOSA

Sudionici radnog odnosa su radnik i poslodavac.

Radnik/ica isključivo je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca. Pod pojmom radnika podrazumijevaju se i zaposlenici, uposlenici, djelatnici, namještenici, službenici i sl.²⁰¹

Poslodavac može biti fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik u radnom odnosu obavlja određene poslove.²⁰²

7.2. PRAVA I OBVEZE SUDIONIKA RADNIH ODNOSA

Temeljne obveze poslodavca u okviru radnog odnosa su sljedeće:

- radniku dati posao
- za obavljene rad isplatiti plaću
- osigurati radniku uvjete za siguran rad
- zaštititi dostojanstvo radnika.²⁰³

¹⁹⁹ Vidi odredbe čl. 49., 54., 55., 57., 59., 60. i 64. USRH

²⁰⁰ Narodne novine broj 93/14, 127/17, 98/19 (ZOR)

²⁰¹ Čl. 4. st. 1. ZOR

²⁰² Čl. 4. st. 2. ZOR

²⁰³ Čl. 7. ZOR

Poslodavac je dužan radniku osigurati uvjete rada koji ne ugrožavaju zdravlje radnika te zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja rada od neželjenog postupanja nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih poslova, suprotnog ZOR-u i posebnim zakonima.

Zabranjena je izravna ili neizravna diskriminacija na području rada i radnih odnosa vezana uz zapošljavanje, napredovanje, profesionalno usmjeravanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje i prekvalifikaciju.

Radnik je obavezan:

- osobno obavljati preuzeti posao prema uputama poslodavca.²⁰⁴

Poslodavac ima pravo pobliže odrediti mjesto i način obavljanja rada, poštujući pri tome prava i dostojanstvo radnika.

7.3. OBILJEŽJA RADNOG ODNOSA

Bitna obilježja koja karakteriziraju radni odnos i čine ga različitim od drugih pravnih odnosa su sljedeća:

- dobrovoljnost - radni odnos nastaje suglasnom izjavom volje poslodavca s jedne i radnika s druge strane
- obveza osobnog obavljanja rada
- podređenost radnika uputama poslodavca
- naplatnost - poslodavac je obavezan isplatiti radniku plaću za obavljene rad.

²⁰⁴ Čl. 7. ZOR

7.4. UVJETI ZA ZASNIVANJE RADNOG ODNOSA

Uvjeti za zasnivanje radnog odnosa mogu biti **opći i posebni**.

ZOR predviđa samo jedan **opći uvjet** kojem moraju udovoljiti svi radnici, a odnosi se na najnižu dob za zaposlenje.

Najniža dob za zaposlenje je 15 godina, pod uvjetom da je osoba završila obvezno osnovno obrazovanje.

Osoba mlađa od 15 godina ili osoba s 15 i starija od 15, a mlađa od 18 godina koja pohađa obvezno osnovno obrazovanje, ne smije se zaposliti.²⁰⁵

Ako zakonski zastupnik ovlasti maloljetnika s 15 godina i starijeg od 15 godina za sklapanje određenog ugovora o radu, osim onog koji pohađa obvezno osnovno obrazovanje, maloljetnik je poslovno sposoban za sklapanje i raskidanje toga ugovora te za poduzimanje svih pravnih radnji u vezi s ispunjenjem prava i obveza iz toga ugovora.²⁰⁶

Maloljetnik se ne smije zaposliti na poslovima koji mogu ugroziti njegovu sigurnost, zdravlje, ćudoređe ili razvoj.²⁰⁷

Za određene poslove zahtijevaju se **posebni uvjeti** koji su izričito propisani zakonom, drugim propisom, kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu. To mogu biti npr. zdravstvena sposobnost, stručna sprema, nekažnjavanje, posebna znanja i vještine i dr. Tako će se npr. od zrakoplovnog osoblja zahtijevati posebna zdravstvena sposobnost, od radnika u zaštitarskim tvrtkama osposobljenost za rukovanje vatrenim oružjem i slično.

Poslodavac i radnik ne mogu ugovorom o radu ugovoriti uvjete rada koji su nepovoljniji od uvjeta određenih zakonom.

Prava radnika zajamčena su zakonom, pa će se u slučaju da je neko pravo radnika drugačije uređeno ugovorom o radu, pravilnikom o radu, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca, kolektivnim ugovorom ili zakonom, primjenjivati najpovoljnije pravo za radnika.

7.4.1. PODACI KOJI SE NE SMIJU TRAŽITI

Prilikom postupka odabira kandidata za radno mjesto (razgovor, testiranje, anketiranje i slično) i sklapanja ugovora o radu, kao i tijekom trajanja radnog odnosa, poslodavac ne smije tražiti od radnika podatke koji nisu u neposrednoj vezi s radnim odnosom²⁰⁸ (npr. pitanja koja se tiču bračnog statusa,

²⁰⁵ Čl. 19. ZOR

²⁰⁶ Čl. 20. ZOR

²⁰⁷ Čl. 21. st. 1. ZOR

²⁰⁸ Čl. 25. ZOR

planiranja obitelji, majčinstva, seksualne orijentacije, vjerske pripadnosti, političkih uvjerenja).

Na nedopuštena pitanja ne mora se odgovoriti.

7.5. UGOVOR O RADU

Radni odnos zasniva se ugovorom o radu. On je dvostrani pravni posao koji predstavlja izraz suglasne volje poslodavca i radnika kojim se zasniva individualni radni odnos i uređuju prava i obveze radnika i poslodavca.

Ugovor o radu može biti sklopljen:

- **na neodređeno vrijeme i**
- **na određeno vrijeme.**

Ugovor o radu na neodređeno vrijeme ne sadrži vremensko trajanje ugovora, odnosno ugovorom nije određen datum njegova prestanka. Takav će ugovor trajati sve dok ga ugovorne strane ne otkāžu, odnosno dok ne prestane na neki od zakonom predviđenih načina. Ako ugovorom o radu nije određeno vrijeme na koje je sklopljen, smatra se da je sklopljen na neodređeno vrijeme.

Ugovor o radu **u pravilu se sklapa na neodređeno vrijeme**, dok ugovor o radu na **određeno vrijeme predstavlja iznimku**.

Za sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme mora postojati opravdan razlog. Prestanak ugovora o radu na određeno vrijeme unaprijed je utvrđen objektivnim razlozima:

- rokom
- izvršenjem određenog posla ili
- nastupanjem određenog događaja.²⁰⁹

U praksi će takav ugovor najčešće sadržavati datum do kojeg će radni odnos trajati. Opravdan razlog za sklapanje ugovora na određeno vrijeme predstavlja npr. zapošljavanje pripravnika na pripravnički staž, zamjena do povratka s rodiljnog dopusta.

Poslodavac ~~ne smije sklopiti s istim radnikom jedan ili više uzastopnih ugovora o radu na određeno vrijeme na temelju kojih se radni odnos zasniva za neprekinuto razdoblje duže od tri godine~~. Prekid kraći od dva mjeseca ne smatra se prekidom razdoblja od tri godine. Izuzetak od ovog pravila predstavlja zamjena privremeno nenazočnog radnika ili neki drugi objektivni razlog dopušten zakonom ili kolektivnim ugovorom.²¹⁰

Ako radnik nastavi raditi kod poslodavca i nakon isteka zakonom propisanog vremena, smatra se da je sklopljen ugovor na neodređeno vrijeme.

²⁰⁹ Čl. 12. ZOR

²¹⁰ Čl. 12. st. 3. i 6. ZOR

7.6. AGENCIJA ZA PRIVREMENO ZAPOŠLJAVANJE

U slučaju potrebe za privremenim obavljanjem poslova kada poslodavac ne želi s radnikom zasnovati radni odnos, može angažirati radnika kojeg ustupa agencija za privremeno zapošljavanje.

Ustupljeni radnik zaposlen je u agenciji za privremeno zapošljavanje radi ustupanja korisnicima na temelju ugovora o radu s agencijom. Radnik i korisnik (poslodavac) ne sklapaju ugovor o radu, već agencija s korisnikom sklapa sporazum o ustupanju radnika.

Ustupljeni radnik ima pravo na plaću koja nije manja od plaće radnika koji kod korisnika radi na istim poslovima te iste uvjete rada kao radnik koji kod korisnika radi na istim poslovima.

7.7. OBLIK UGOVORA O RADU

Ugovor o radu sklapa se u **pisanom obliku**.²¹¹ Propust ugovornih stranaka da sklope ugovor o radu u pisanom obliku, ne utječe na postojanje i valjanost ugovora.

Ako poslodavac i radnik nisu sklopili ugovor o radu u pisanom obliku, obveza poslodavca je izdati radniku **pisanu potvrdu** o sklopljenom ugovoru o radu prije početka rada.

Ako poslodavac prije početka rada ne sklopi s radnikom ugovor o radu u pisanom obliku ili mu ne izda pisanu potvrdu o sklopljenom ugovoru o radu, zakonska je pretpostavka da je s radnikom sklopio ugovor o radu na neodređeno vrijeme.²¹² Ova zakonska pretpostavka ide u korist radniku i povlači prekršajnu odgovornost poslodavca.

Poslodavac je dužan radniku dostaviti primjerak prijave na obvezno mirovinsko i zdravstveno osiguranje u roku od osam dana od isteka roka za prijavu na obvezna osiguranja.²¹³

7.8. SADRŽAJ UGOVORA O RADU

Ugovor o radu kao i potvrda o sklopljenom ugovoru o radu mora sadržavati sljedeće podatke:²¹⁴

- stranke - njihovo prebivalište ili sjedište
- opis poslova - mjesto i vrstu rada
- datume - početka, odnosno završetka rada ako je riječ o ugovoru na
- određeno vrijeme.

²¹¹ U praksi će se najčešće raditi o ispunjavanju gotovih obrazaca ugovora o radu na neodređeno ili na određeno vrijeme. Potpise ugovornih strana nije potrebno javnobilježnički ovjeravati.

²¹² Čl. 14. st. 4. ZOR

²¹³ Čl. 14. st. 4. ZOR

²¹⁴ Čl. 15. ZOR

Ugovor o radu ili potvrda mogu sadržavati i sljedeće podatke ili se u njima može uputiti na odgovarajuće zakone, druge propise, kolektivne ugovore ili pravilnike o radu koji uređuju ta pitanja:

- trajanje godišnjeg odmora
- otkazni rok

- plaću
- trajanju radnog dana/tjedna.

7.9. PROBNI RAD

Pri sklapanju ugovora o radu može se ugovoriti probni rad. Svrha probnog rada je provjera radnikovih sposobnosti u obavljanju poslova za koje je sklopio ugovor o radu.

Probni rad može se ugovoriti samo na početku radnog odnosa, pri sklapanju ugovora o radu i ne smije trajati duže od šest mjeseci. Nezadovoljavanje radnika na probnom radu predstavlja posebno opravdan razlog za otkaz ugovora o radu, a otkazni rok iznosi najmanje ~~sedam dana~~.²¹⁵ Prilikom otkaza zbog nezadovoljavanja radnika na probnom radu, ni poslodavac ni radnik ne moraju objašnjavati razloge nezadovoljstva, a otkaz mogu dati u bilo kojem trenutku trajanja ugovorenog probnog rada.

7.10. UGOVOR O RADU PRIPRAVNIKA

Prispravnik je osoba koja se po prvi puta zapošljava u zanimanju za koje se školovala i osposobljava se za samostalan rad.²¹⁶

Pripravnički staž traje najduže godinu dana, osim u slučajevima kada je zakonom propisan duži staž (npr. pripravnički staž pravika u odvjetničkom uredu ili sudu iznosi 18 mjeseci).²¹⁷

U slučaju nepolaganja stručnog ispita, poslodavac može pripravniku redovito otkazati ugovor o radu.²¹⁸

Poslodavac može osobu koja je završila školovanje primiti na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Stručno osposobljavanje može trajati najduže koliko i pripravnički staž. U praksi se ovakav rad naziva volonterski rad.

Na osobu koja se osposobljava za rad bez zasnivanja radnog odnosa ne primjenjuju se odredbe ZOR-a o sklapanju ugovora o radu, plaći, naknadi plaće i prestanku ugovora o radu, ali se primjenjuju sve druge odredbe o radnim odnosima.²¹⁹

²¹⁵ Čl. 53. ZOR

²¹⁶ Čl. 55. ZOR

²¹⁷ Čl. 57. ZOR

²¹⁸ Čl. 58. ZOR

²¹⁹ Čl. 59. ZOR

7.11. ZAPOŠLJAVANJE STRANACA

~~Državljanin države članice Europskog gospodarskog prostora (EGP) i Švicarske Konfederacije i član njegove obitelji mogu u Republici Hrvatskoj raditi bez dozvole za boravak i rad, odnosno bez potvrde o prijavi rada koje se izdaju sukladno propisu kojim se uređuje boravak državljanina trećih zemalja.~~²²⁰

~~Državljanin treće zemlje (osoba koja nema državljanstvo države članice EGP-a ili Švicarske Konfederacije) u Republici Hrvatskoj može raditi na temelju dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada samo na onim poslovima za koje mu je izdana dozvola za boravak i rad ili potvrda o prijavi rada, i samo kod onog poslodavca s kojim je zasnovao radni odnos.~~

~~Dozvola za boravak i rad izdaje se na temelju godišnje kvote te izvan godišnje kvote u slučajevima predviđenim zakonom. Godišnju kvotu za zapošljavanje državljanina treće zemlje utvrđuje odlukom Vlada Republike Hrvatske najkasnije do 31. listopada tekuće godine za sljedeću godinu. Kvota se utvrđuje u skladu sa stanjem na tržištu rada. Izrađuje je ministarstvo nadležno za rad na temelju mišljenja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore i predstavnika socijalnih partnera.~~²²¹

~~Dozvola za boravak i rad na temelju godišnje kvote odobrit će se državljaninu treće zemlje koji ispunjava uvjete za odobrenje privremenog boravka te uz zahtjev priloži:~~

- ugovor o radu, pisanu potvrdu o sklopljenom ugovoru ili odgovarajući dokaz o radu
- dokaz o stečenoj obrazovnoj kvalifikaciji i osposobljenosti
- dokaz o registraciji trgovačkog društva, podružnice, predstavništva, obrta, udruge ili ustanove u Republici Hrvatskoj.²²²

~~O zahtjevu za izdavanje dozvole za boravak i rad odlučuje rješenjem Ministarstvo unutarnjih poslova putem nadležne policijske uprave, odnosno postaje, prema mjestu boravišta državljanina treće zemlje.~~²²³

~~Sezonski radnik može raditi na temelju dozvole za boravak i rad za sezonski rad do 90 dana ili do šest mjeseci.~~²²⁴

²²⁰ Čl. 6. st. 2. Zakona o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji, Narodne novine broj 66/19, 53/19

²²¹ Čl. 74. Zakona o strancima, Narodne novine broj 130/11, 74/13, 69/17, 46/18, 53/20; u nastavku (ZOS)

²²² Čl. 75. ZOS

²²³ Čl. 79.c. st. 7. ZOS

²²⁴ Čl. 75.a ZOS

7.12. VRIJEME

Radno vrijeme je vrijeme u kojem je radnik obavezan obavljati poslove, odnosno u kojem je spreman (raspoloživ) obavljati poslove prema uputama poslodavca.²²⁵

Vrijeme pripravnosti je vrijeme u kojem je radnik pripravan odazvati se pozivu poslodavca za obavljanje poslova ako se pokaže potreba, pri čemu se radnik ne nalazi na mjestu na kojem se njegovi poslovi obavljaju niti na drugom mjestu koje je odredio poslodavac. Vrijeme pripravnosti ne smatra se radnim vremenom (npr. pripravnost liječnika i drugih zdravstvenih radnika). Za to vrijeme radnik ne prima plaću već mu pripada pravo na naknadu. Visina naknade određuje se ugovorom o radu ili kolektivnim ugovorom.²²⁶

Radno vrijeme može biti:

- **puno** radno vrijeme
- **nepuno** radno vrijeme i
- **skraćeno** radno vrijeme.

Puno radno vrijeme iznosi **40 sati tjedno** i ne može se odrediti u dužem trajanju. ~~Međutim, ne postoji zakonska zabrana da se puno radno vrijeme odredi u kraćem trajanju od 40 sati tjedno.~~²²⁷

Nepuno radno vrijeme svako je radno vrijeme kraće od punog radnog vremena. ZOR ne propisuje ograničenja pri ugovaranju nepunog radnog vremena, osim ograničenja koje se odnosi na ukupno radno vrijeme koje ne može iznositi više od 40 sati tjedno. Nepuno radno vrijeme može iznositi i jedan sat tjedno, a radnik ima mogućnost sklopiti ugovore o radu s više poslodavaca. Stoga mogućnost rada s nepunim radnim vremenom omogućuje jednostavnije zapošljavanje, ovisno jedino o potrebama poslodavca i interesima radnika.²²⁸

Skraćeno radno vrijeme uvodi se na poslovima na kojima, uz primjenu mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, nije moguće zaštititi radnika od štetnih utjecaja. Radno vrijeme skraćuje se razmjerno štetnom utjecaju uvjeta rada na zdravlje i radnu sposobnost radnika, odnosno koliko je potrebno da se otklone štetni utjecaji na radnika. Svrha je skraćivanja radnog vremena zaštita radnika. Radnik koji radi u skraćenom radnom vremenu ne smije na takvim poslovima raditi duže od vremena propisanog posebnim propisom, niti se smije na takvim poslovima zaposliti kod drugog poslodavca. Pri ostvarivanju prava na plaću i drugih prava iz radnog odnosa, skraćeno radno vrijeme izjednačeno je s punim radnim vremenom.²²⁹

²²⁵ Čl. 60. st. 1. ZOR

²²⁶ Čl. 60. st. 2. i 3. ZOR

²²⁷ Čl. 61. ZOR

²²⁸ Čl. 62. ZOR

²²⁹ Čl. 64. ZOR

7.12.1. PREKOVREMENI RAD

Prekovremeni rad je rad duži od punog radnog vremena. Takav rad predstavlja iznimku i dopušten je u sljedećim situacijama kako bi se izbjegla šteta u poslovanju:

- viša sila (potres, poplava)
- izvanredno povećanje opsega poslova (npr. ulov ribe koju je potrebno konzervirati veći od predviđenog)
- drugi slični slučajevi prijekne potrebe.

Radnik je **zahtjev poslodavca dužan raditi duže** od punog, odnosno nepunog radnog vremena.²³⁰

U slučaju prekovremenog rada, **ukupno trajanje rada radnika** ne smije biti duže od **50 sati tjedno**, odnosno prekovremeni rad pojedinog radnika ne može trajati duže od 180 sati godišnje. Iznimno, može se kolektivnim ugovorom ugovoriti trajanje prekovremenog rada do 250 sati godišnje. Prekovremeni je rad maloljetnika zabranjen.

7.12.2. PRERASPODJELA RADNOG VREMENA

Preraspodjela radnog vremena omogućuje ako narav posla to zahtijeva, da se radno vrijeme preraspodijeli tako da se u određenom razdoblju tijekom godine radi duže od punog, odnosno nepunog radnog vremena, a u drugom kraće (npr. u graditeljstvu, poljoprivredi, turizmu).

Preraspodijeljeno radno vrijeme ne smatra se prekovremenim radom. Preraspodijeljeno radno vrijeme tijekom razdoblja u kojem traje duže od punog ili nepunog radnog vremena, uključujući i prekovremeni rad, **ne smije biti duže od 48 sati tjedno**. Ako poslodavac posluje sezonski i pod uvjetom da je isto predviđeno kolektivnim ugovorom te da radnik dostavi poslodavcu pisanu izjavu o pristanku, preraspodijeljeno radno vrijeme može trajati 56, odnosno 60 sati tjedno.²³¹

7.12.3. NOĆNI RAD

Noćni rad je rad između 22 sata uvečer i 6 sati ujutro idućeg dana, a u poljoprivredi između 22 sata i 5 sati ujutro.²³²

Maloljetnicima je u pravilu zabranjen noćni rad.²³³ Noćnim radom maloljetnika u industriji smatra se rad od 19 sati uvečer i 7 sati ujutro, a izvan industrije u od 20 sati uvečer i 6 sati ujutro.

²³⁰ Čl. 65. ZOR

²³¹ Čl. 67. ZOR

²³² Čl. 69. ZOR

²³³ Čl. 70. ZOR

7.13. ODMORI I DOPUSTI

Slobodno vrijeme radnika dijeli se na:

- odmore i dopuste.

7.13.1. ODMORI

ZOR propisuje sljedeće vrste odmora:

- **stanka** - odmor unutar jednog radnog dana
- **dnevni odmor** - odmor unutar dva radna dana
- **tjedni odmor** - odmor nakon određenog broja dana provedenih na radu i
- **godišnji odmor** - odmor nakon određenog broja mjeseci provedenih na radu.

Radnik koji radi najmanje šest sati dnevno, ima svakoga radnog dana pravo na odmor (stanku) od najmanje 30 minuta.²³⁴

Tijekom svakog razdoblja od dvadeset četiri sata, radnik ima pravo na dnevni odmor od najmanje 12 sati neprekidno.²³⁵

Radnik ima pravo na tjedni odmor u neprekidnom trajanju od najmanje 24 sata i koristi ga u pravilu nedjeljom.²³⁶

Godišnji odmor radnika za svaku kalendarsku godinu iznosi četiri tjedna, a godišnji odmor maloljetnika i radnika kojeg nije moguće zaštititi od štetnih utjecaja uvjeta rada iznosi pet tjedana. Godišnji odmor može se kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu, **odrediti u dužem trajanju** od propisanog.²³⁷

Radnik koji se prvi put zaposli ili koji ima prekid između dva radna odnosa duži od osam dana, stječe pravo na godišnji odmor, nakon šest mjeseci neprekidnog radnog odnosa kod toga poslodavca.

Blagdani i neradni dani određeni zakonom, razdoblje privremene nesposobnosti za rad koje je utvrdio ovlašteni liječnik te dani plaćenog dopusta, ne računavaju se u trajanje godišnjeg odmora.²³⁸

Za vrijeme korištenja godišnjeg odmora radnik ima pravo na naknadu najmanje u visini njegove prosječne mjesečne plaće u prethodna tri mjeseca (uračunavajući sva primanja u novcu i naravi koja predstavljaju naknadu za rad).

Pravo na **razmjerni dio godišnjeg odmora** ostvaruje radnik koji:

- ne ostvari šest mjeseci neprekidnog rada,
- radnik koji ima prekid između dva radna odnosa duži od osam dana i
- radnik kojem prestaje radni odnos.

²³⁴ Čl. 73. ZOR

²³⁵ Čl. 74. ZOR

²³⁶ Čl. 75. ZOR

²³⁷ Čl. 77. ZOR

²³⁸ Čl. 79. ZOR

Razmjerni dio godišnjeg odmora utvrđuje se tako da se jedna dvanaestina punog godišnjeg odmora pomnoži sa svakim navršenim mjesecom rada.²³⁹

Ako se godišnji odmor koristi u dijelovima, najmanje dva tjedna bez prekida mora se iskoristiti u kalendarskoj godini za koju se godišnji odmor ostvaruje, a neiskorišteni dio godišnjeg odmora mora se iskoristiti najkasnije do 30. lipnja iduće godine.

7.13.2. DOPUSTI

Pravo na dopuste namijenjeno je potrebama radnika u važnim situacijama, a predstavlja razdoblje radnog odnosa u kojem radnik nema obvezu raditi. Razdoblja plaćenog dopusta smatraju se vremenom provedenim na radu.

Pravo na **plaćeni dopust** radnik može ostvariti zbog:

- osobito važnih potreba - ~~u svezi sa sklapanjem braka, porođajem supruge, težom bolešću ili smrću članova uže obitelji~~ - do 7 radnih dana
- ~~stručnog ili općeg školovanja, osposobljavanja ili usavršavanja~~ - prema kolektivnom ugovoru, sporazumu radničkog vijeća i poslodavca ili pravilniku
- dobrovoljnog darivanja krvi - 1 dan

 Poslodavac može radniku na njegov zahtjev **odobriti neplaćeni dopust**. Za vrijeme neplaćenoga dopusta prava i obveze iz radnog odnosa miruju.²⁴¹

ZOR ne propisuje slučajeve i uvjete pod kojim poslodavac može odobriti pravo na neplaćeni dopust (npr. radi izgradnje ili adaptacije stambenog prostora). Poslodavac ima ovlaštenje odlučiti o odobravanju neplaćenog dopusta, jer on ne predstavlja isključivo radnikovo pravo.

²³⁹ Čl. 78. ZOR

²⁴⁰ Čl. 86. ZOR

²⁴¹ Čl. 87. ZOR

7.14. PLAĆE

Plaća je vrijednost rada izražena u novčanom iznosu. Plaća predstavlja bitnu odredbu ugovora o radu. Poslodavac je dužan radniku obračunati i isplatiti plaću.

Plaća može biti određena:

- posebnim propisom
- kolektivnim ugovorom
- pravilnikom o radu
- ugovorom o radu.²⁴²

Ako plaća nije određena, poslodavac je dužan radniku isplatiti **primjerenu plaću**. Primjerenom plaćom smatra se plaća koja se redovito isplaćuje za jednaki rad, a ako takvu plaću nije moguće utvrditi, plaću će odrediti sud prema okolnostima slučaja.²⁴³

Poslodavac je dužan isplatiti jednaku plaću radnici i radniku za jednak rad i rad jednake vrijednosti.²⁴⁴

Plaća se isplaćuje u novcu nakon obavljenog rada. Poslodavac je dužan isplatiti radniku plaću za prethodni mjesec najkasnije do petnaestog dana u idućem mjesecu.²⁴⁵

Minimalna plaća je najniži mjesečni iznos bruto plaće koji radniku pripada za rad u punom radnom vremenu. ZOR ne određuje i ne definira minimalnu plaću, već je ona određena posebnim propisom Zakonom o minimalnoj plaći.²⁴⁶ Visina minimalne plaće utvrđuje se jednom godišnje za sljedeću kalendarsku godinu, a utvrđuje je uredbom Vlada Republike Hrvatske.²⁴⁷

Radniku pripada pravo na **povećanu plaću** za:

- otežane uvjete rada
- prekovremeni i noćni rad
- za rad nedjeljom, blagdanom ili drugim neradnim danom²⁴⁸

Radnik ima pravo na **naknadu plaće** za razdoblja u kojima ne radi zbog opravdanih razloga određenih zakonom, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu (npr. za vrijeme godišnjeg odmora, bolovanja, suspenzije).²⁴⁹

Poslodavac koji na dan dospelosti ne isplati plaću, naknadu plaće ili otpremninu, ili ih ne isplati u cijelosti, dužan je do kraja mjeseca u kojem je dospjela isplata plaće, naknada plaće ili otpremnine, radniku dostaviti obračun iznosa koje je bio dužan isplatiti. Dostava obračuna je **obveza poslodavca**, u suprotnom, poslodavac odgovara za prekršaj, a može mu se izreći i upravna mjera nadležnog inspektorata. Obračun predstavlja ovršnu ispravu.²⁵⁰

²⁴² Čl. 90. st. 1. ZOR

²⁴³ Čl. 91. st. 3. i 4. ZOR

²⁴⁴ Čl. 91. ZOR

²⁴⁵ Čl. 92. ZOR

²⁴⁶ Narodne novine broj 118/17

²⁴⁷ Minimalna plaća za razdoblje od 1. siječnja 2020. do 31. prosinca 2020. iznosi 4.062,51 kn bruto.

²⁴⁸ Čl. 94. ZOR

²⁴⁹ Čl. 95. ZOR

²⁵⁰ Čl. 93. ZOR

7.15. PRESTANAK UGOVORA O RADU

Ugovor o radu može prestati:

- 1) smrću radnika
- 2) smrću poslodavca fizičke osobe ili prestankom obrta po sili zakona
- 3) istekom vremena na koje je sklopljen ugovor o radu na određeno vrijeme
- 4) kada radnik navrš 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, osim ako se poslodavac i radnik drukčije ne dogovore
- 5) sporazumom radnika i poslodavca
- 6) dostavom pravomoćnog rješenja o priznanju prava na invalidsku mirovinu zbog potpunog gubitka radne sposobnosti
- 7) otkazom
- 8) odlukom nadležnog suda.²⁵¹

Radnik je fizička osoba koja je dužna osobno obavljati preuzeti posao, stoga je logično da smrću radnika prestaje radni odnos.

Poseban razlog prestanka radnog odnosa po sili zakona predstavlja smrt poslodavca fizičke osobe ili prestanak obrta po sili zakona, odnosno brisanje trgovca pojedinca iz registra. Svi drugi razlozi prestanka obrta kada obrt prestaje po zahtjevu obrtnika, predstavljaju razlog za poslovno uvjetovani otkaz, što obvezuje poslodavca na poštivanje otkaznog roka i isplatu otpremnine.

Prestanak trgovačkog društva odlukom članova društva (likvidacija), nije razlog za prestanak ugovora o radu po sili zakona. Likvidacija predstavlja opravdan razlog za poslovno uvjetovani otkaz koji isto tako obvezuje poslodavca na poštivanje otkaznog roka i isplatu otpremnine.

Ugovor o radu na određeno vrijeme prestat će nastupom kalendarski određenog dana prestanka ili izvršenjem određenog posla (dovršenjem gradnje objekta), odnosno nastupanjem određenog događaja (povrat odsutne radnice s rodiljnog). Na prestanak ugovora o radu na određeno vrijeme ne utječu okolnosti zbog kojih radni odnos inače ne može prestati kao što su primjerice privremena spriječenost radnika za rad, trudnoća, privremena nesposobnost zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti.

Radni odnos će prestati kada radnik navrš 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža. Radni odnos prestaje u tom trenutku po sili zakona pri čemu poslodavac ne donosi odluku o prestanku. Oba uvjeta moraju biti ispunjena kumulativno. Nastavak radnog odnosa moguć je uz suglasnost volja obje ugovorne strane.

Radni odnos može prestati sporazumom radnika i poslodavca. Sporazum mora obavezno biti u pisanom obliku. Kod sporazumnog prestanka radnog odnosa ne primjenjuju se pravila o otkaznim rokovima, otpremnini i savjetovanju radničkog vijeća.

²⁵¹ Čl. 112. ZOR

7.15.1. OTKAZ UGOVORA O RADU

Ugovor o radu mogu jednostrano otkazati obje ugovorne strane, radnik i poslodavac.

S obzirom na vrstu, **otkaz** može biti:

- **redoviti otkaz**
- **izvanredni otkaz**
- **otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora.**

7.15.1.1. Redoviti otkaz

Radnik može otkazati ugovor o radu uz propisani ili ugovoreni otkazni rok, ne navodeći razlog.

Poslodavac može otkazati ugovor o radu redovitim otkazom ako za to ima opravdan razlog, uz propisani ili ugovoreni otkazni rok.

Redoviti otkaz može biti:

- **poslovno uvjetovani otkaz** - ako prestane potreba za obavljanjem određenog posla zbog gospodarskih razloga (npr. smanjenje opsega posla, poteškoće u poslovanju tvrtke, poslovanje s gubitkom), tehnoloških (npr. smanjenje broja radnih mjesta uslijed informatizacije ili automatizacije radnog procesa) ili organizacijskih razloga (npr. ukidanje radnih mjesta uslijed reorganizacije poslovanja);
- **osobno uvjetovani otkaz** - ako radnik ne može uredno izvršavati svoje obveze iz radnog odnosa zbog određenih trajnih osobina ili sposobnosti (npr. djelomičan gubitak radne sposobnosti);
- **otkaz uvjetovan skrivljenim ponašanjem radnika** - ako radnik krši obveze iz radnog odnosa (npr. izostajanje s posla ili učestalo kašnjenje bez opravdanog razloga, obavljanje privatnih poslova za vrijeme radnog vremena, nesavjesno obavljanje posla, nepostupanje prema uputama poslodavca);
- **otkaz zbog nezadovoljavanja na probnom radu** - ako radnik nije zadovoljio na probnom radu.²⁵²

Kod redovitog poslovno ili osobno uvjetovanog otkaza poslodavac koji zapošljava 20 i više radnika mora voditi računa o socijalnim kriterijima: trajanju radnog odnosa, starosti radnika (dob) i obvezama uzdržavanja koje terete radnika (broj uzdržavanih članova obitelji).

Poslodavac kod poslovno uvjetovanog otkaza ima **zabranu zapošljavanja drugog radnika** na istim poslovima **šest mjeseci** od dana dostave radniku odluke o otkazu ugovora o radu. Ako unutar šest mjeseci nastane potreba zapošljavanja radnika na istim poslovima, poslodavac je dužan ponuditi sklapanje ugovora o radu radniku kojem je otkazao ugovor iz poslovno uvjetovanih razloga.

²⁵² Čl. 115. ZOR

Do otkaza uvjetovanog skrivljenim ponašanjem radnika dolazi zbog radnikova kršenja obveza iz radnog odnosa (npr. raniji odlazak s posla bez opravdanog razloga).

7.15.1.2. Izvanredni otkaz

Radnik i poslodavac mogu izvanredno otkazati ugovor o radu sklopljen na neodređeno ili određeno vrijeme zbog:

- osobito teške povrede obveze iz radnog odnosa ili
- neke druge osobito važne činjenice.²⁵³

Izvanredni otkaz dopušten je samo u navedenim izvanrednim slučajevima kada nastavak radnog odnosa nije moguć (npr. uporaba alkohola ili droge na radnom mjestu, napad na nadređenog djelatnika, neisplata plaće, poslodavčeva zlostavljanja radnika).

Ugovor o radu prestaje danom izvanrednog otkaza, **bez obveze poštivanja** propisanog ili ugovorenog **otkaznog roka**.

Ugovor o radu može se izvanredno otkazati samo **u roku od 15 dana od dana saznanja za činjenicu** na kojoj se izvanredni otkaz temelji.

7.15.1.3. Postupak prije redovitog ili izvanrednog otkazivanja uvjetovanog ponašanjem radnika

Kod redovitog i izvanrednog otkaza uvjetovanog ponašanjem radnika, poslodavac mora prije donošenja odluke o otkazu **omogućiti radniku iznošenje obrane**, osim ako postoje okolnosti zbog kojih to nije opravdano očekivati od poslodavca (npr. kod otkaza zbog fizičkog napada radnika na poslodavca).²⁵⁴

Prije redovitog otkazivanja uvjetovanog ponašanjem radnika (npr. učestalo kašnjenje na posao), poslodavac je dužan radnika pisano upozoriti na obvezu iz radnog odnosa i ukazati mu na mogućnost otkaza u slučaju nastavka povrede te obveze, osim ako postoje okolnosti zbog kojih to nije opravdano očekivati od poslodavca.²⁵⁵

7.15.1.4. Otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora

Poslodavac koji želi izmijeniti uvjete ugovora o radu (npr. promijeniti opis poslova, visinu plaće, mjesto rada), može otkazati postojeći ugovor o radu s istodobnom ponudom izmijenjenog ugovora. Ponuda u naravi predstavlja prijedlog radniku za sklapanje novog ugovora s izmijenjenim uvjetima.

Poslodavac je dužan ostaviti radniku rok za prihvatanje ponuđenog ugovora koji ne smije biti kraći od osam dana. Radnik ima pravo prihvatiti ponudu, ali mu usprkos prihvatu ponude pripada pravo osporavanja dopuštenosti otkaza u sudskom postupku.²⁵⁶

²⁵³ Čl. 116. ZOR

²⁵⁴ Čl. 119. st. 2. ZOR

²⁵⁵ Čl. 119. st. 1. ZOR

²⁵⁶ Čl. 123. ZOR

Ako radnik ne prihvati ponudu, otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora će u naravi predstavljati redoviti otkaz ugovora o radu. Poslodavac je dužan dokazati postojanje zakonom predviđenog opravdanog razloga za redoviti otkaz ugovora o radu.

7.15.1.5. Neopravdani razlozi za otkaz i nezakonit otkaz

Neopravdani razlozi za otkaz su:

- privremena nenazočnost na radu zbog bolesti ili ozljede
- podnošenje žalbe ili tužbe, odnosno sudjelovanje u postupku protiv poslodavca
- obraćanje radnika zbog opravdane sumnje na korupciju ili podnošenje prijave o toj sumnji.²⁵⁷

Nezakonit otkaz je ništetan, a radnik ima pravo povratka na poslove koje je prije obavljao te pravo na naknadu plaće i naknadu štete.

7.15.1.6. Otkazni rok

Otkazni rok počinje teći danom dostave otkaza ugovora o radu. Za vrijeme otkaznog roka radnik ima pravo uz naknadu plaće biti odsutan s rada najmanje četiri sata tjedno radi traženja novog zaposlenja.

Dužina trajanja otkaznog roka ovisna je o vremenu trajanja radnog odnosa kod poslodavca. Najmanje trajanje otkaznog roka iznosi dva tjedna ako je radnik kod istog poslodavca proveo neprekidno manje od jedne godine, do najviše tri mjeseca ako je radnik kod istog poslodavca proveo neprekidno 20 godina.²⁵⁸

Kod redovitog otkaza uvjetovanog skrivljenim ponašanjem radnika, utvrđeni se otkazni rok skraćuje za polovicu vremena. Ako radnik otkazuje ugovor o radu, moguće je odrediti kraće otkazne rokove.

7.16. OTPREMNINA

Radnik kojem poslodavac otkazuje ugovor o radu ima pravo na otpremninu uz uvjet da je kod istog poslodavca proveo najmanje dvije godine neprekidnog rada. Otpremnina ne može iznositi manje od jedne trećine prosječne mjesečne plaće ~~za svaku navršenu godinu rada kod poslodavca~~, odnosno maksimalno šest prosječnih mjesečnih plaća, a moguće je ugovoriti i više.²⁵⁹

Visina otpremnine ovisi o dužini prethodnog rada kod poslodavca koji isplaćuje otpremninu.

Radnik kojem je ugovor o radu otkazan zbog razloga uvjetovanih ponašanjem radnika, nema pravo na otpremninu.

²⁵⁷ Čl. 117. ZOR

²⁵⁸ Čl. 122. ZOR

²⁵⁹ Čl. 126. ZOR

7.17. SUDSKA ZAŠTITA PRAVA IZ RADNOG ODNOSA

Radnik koji smatra da mu je povrijeđeno neko pravo iz radnog odnosa može u roku od **15 dana** od dostave odluke kojom je to pravo povrijeđeno, odnosno saznanja za povredu prava, zahtijevati od poslodavca ostvarenje tog prava.²⁶⁰

Ako poslodavac u roku 15 dana od dostave zahtjeva radnika ne udovolji tom zahtjevu, radnik može **u daljnjem roku od 15 dana** zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava tužbom pred nadležnim sudom.²⁶¹

Zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom radnik ne može zahtijevati ako prethodno nije zatražio zaštitu od poslodavca, osim zahtjeva za naknadu štete ili drugog novčanog potraživanja iz radnog odnosa.²⁶²

Grafički prikaz sudske zaštite prava iz radnog odnosa:

7.18. SUDJELOVANJE RADNIKA U ODLUČIVANJU

Radnici zaposleni kod poslodavca koji zapošljava najmanje 20 radnika (osim radnika zaposlenih u tijelima državne uprave) imaju pravo sudjelovati u odlučivanju o njihovim gospodarskim i socijalnim pravima i interesima. Sudjelovanje radnika predstavlja mogućnost i pravo radnika, a ne i obvezu.

Zakon predviđa sljedeće načine sudjelovanja:

- **radničko vijeće** – zastupa radnike kod poslodavca u zaštiti i promicanju njihovih prava i interesa, broj članova utvrđuje se prema broju radnika zaposlenih kod poslodavca;²⁶³

²⁶⁰ Čl. 133. st. 1. ZOR

²⁶¹ Čl. 133. st. 2. ZOR

²⁶² Čl. 133. st. 3. ZOR

²⁶³ Čl. 140. - 160. ZOR

Prije donošenja odluke važne za položaj radnika, poslodavac se mora savjetovati s radničkim vijećem o namjeravanoj odluci te mora radničkom vijeću dostaviti podatke važne za donošenje odluke i sagledavanje njezina utjecaja na položaj radnika.²⁶⁴ Važnim odlukama smatraju se primjerice odluka o razvoju i politici zapošljavanja i otkazu. Poslodavac kod kojeg je osnovano radničko vijeće ne može radniku otkazati ugovor o radu bez prethodnog savjetovanja s radničkim vijećem.

- **skupovi radnika** – održavaju se dva puta godišnje radi obavješćivanja i rasprave o stanju i razvoju poslodavca i radu radničkog vijeća;²⁶⁵
- **predstavnik radnika u organu poslodavca** – u organu poslodavca koji nadzire vođenje poslova jedan član mora biti predstavnik radnika, a imenuje ga i opoziva radničko vijeće.²⁶⁶

7.19. PRAVILNICI O RADU I EVIDENCIJA O ZAPOSLENIM RADNICIMA

7.19.1. PRAVILNIK O RADU

Poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset radnika dužan je donijeti i objaviti pravilnik o radu. Pravilnikom o radu uređuju se:

- plaće
- organizacija rada
- postupak i mjere za zaštitu dostojanstva radnika
- mjere zaštite od diskriminacije
- druga pitanja važna za radnike zaposlene kod toga poslodavca.²⁶⁷

7.19.2. EVIDENCIJA O RADNICIMA ZAPOSLENIM KOD POSLODAVCA

Poslodavac je dužan voditi evidenciju o radnicima koji su kod njega zaposleni. Evidencija mora sadržavati podatke o radnicima i o radnom vremenu. Sadržaj i način vođenja evidencije propisuje pravilnikom ministar nadležan za rad.²⁶⁸

²⁶⁴ Čl. 151. st. 1. ZOR

²⁶⁵ Čl. 163. ZOR

²⁶⁶ Čl. 164. ZOR

²⁶⁷ Čl. 26. ZOR

²⁶⁸ Čl. 5. ZOR

7.20. KOLEKTIVNI UGOVOR

Kolektivni ugovor sporazum je između jednog ili više poslodavaca s jedne strane, te radnika odnosno njihovih sindikata ili udruga s druge strane, kojim se uređuju pitanja koja se odnose na sadržaj i prestanak radnih odnosa, pitanja socijalnog osiguranja te druga prava iz radnog odnosa i u vezi s radnim odnosom.²⁶⁹

7.21. SINDIKATI I UDRUGE POSLODAVACA

Radnici imaju pravo po svojem slobodnom izboru utemeljiti sindikat te se u njega učlaniti, uz uvjete propisane statutom ili pravilima toga sindikata.²⁷⁰

Poslodavci imaju pravo, po svom slobodnom izboru, utemeljiti udrugu poslodavaca te se u nju učlaniti uz uvjete propisane statutom ili pravilima te udruge.²⁷¹

Radnik, odnosno poslodavac, slobodno odlučuje o svojem pristupanju udruzi ili istupanju iz udruge. Nitko ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj zbog članstva u udruzi, odnosno sudjelovanja ili nesudjelovanja u djelatnosti udruge.

7.22. ZAŠTITA RADNIKA

ZOR sadrži posebne odredbe o zaštiti života, zdravlja i privatnosti radnika, zaštiti dostojanstva radnika, zaštiti trudnica, roditelja i posvojitelja, zaštiti radnika koji su privremeno ili trajno nesposobni za rad, te niz drugih odredaba kojima se štite prava radnika.

7.23. ODNOS UGOVORA O RADU I UGOVORA O DJELU

Karakteristika ugovora o radu je činjenica da radnik obavlja posao prema uputama poslodavca u određenom radnom vremenu, sredstvima poslodavca. Kod ugovora o djelu izvođač radi samostalno i neovisno o uputama naručitelja, pri čemu mu naručitelj ne određuje mjesto i vrijeme rada, niti mu osigurava sredstva rada. Izvršitelj može izvršenje posla povjeriti i nekom drugom.

Kod ugovora o radu, osoban rad radnika nezaobilazan je element, neovisan o njegovim učincima, važan je sam proces rada, dok je kod ugovora o djelu bitan element isključivo rezultat rada.

²⁶⁹ Čl. 192. ZOR

²⁷⁰ Čl. 165. st. 1. ZOR

²⁷¹ Čl. 165. st. 2. ZOR

Pojednostavljeno govoreći, bitno je odgovoriti na pitanje tko ima kontrolu nad mjestom i dinamikom rada? Ako je to poslodavac, sklopljen je ugovor o radu. Uzimajući u obzir opisane karakteristike, u situacijama u kojima se radi o poslovima koji se rade prema uputama poslodavca i sredstvima poslodavca, ne može se sklopiti ugovor o djelu.

Poslodavci se u praksi nerijetko odlučuju na sklapanje ugovora o djelu, usprkos postojanju bitnih elemenata karakterističnih za ugovor o radu, pogotovo u slučajevima kada im radnik nije potreban u punom radnom vremenu (npr. povremeni rad zbog organizacije nekog događaja). Najčešća namjera poslodavca je izbjegavanje prisilnih odredaba radnog prava koja štite radnike. Takvo postupanje nije u skladu sa zakonskim odredbama, tim više što sam ZOR sadrži odredbu prema kojoj se svi takvi ugovori koji imaju obilježja radnog odnosa smatraju ugovorom o radu.

7.24. MENADŽERSKI UGOVOR

Menadžerski ugovor vrsta je ugovora kojom se reguliraju međusobna prava i obveze društva i menadžera za vrijeme trajanja menadžerske funkcije vođenja poslova društva. Međutim, pod tim pojmom u praksi se često, osim ugovora člana uprave o vođenju poslova i zastupanju trgovačkog društva, susreću i ugovori rukovodećeg osoblja (viši i srednji menadžment). Iako ZOR ne sadrži odredbe koje definiraju ovu vrstu ugovora, oni se često pojavljuju u praksi.

ZOR propisuje mogućnost da fizička osoba koja je prema propisu o trgovačkim društvima, kao član uprave ili izvršni direktor, pojedinačno i samostalno ili zajedno i skupno, ovlaštena voditi poslove poslodavca, može kao radnik u radnom odnosu obavljati određene poslove za poslodavca.²⁷²

Iz ove odredbe proizlazi da navedene osobe svoj radni odnos trebaju definirati ugovorom o radu, dok svoj status koji se odnosi na vođenje poslova društva i upravljanje društvom, mogu regulirati drugom vrstom ugovora koji je u praksi poznat kao menadžerski ugovor. Pri tome treba uzeti u obzir da obavljanje funkcije člana uprave, direktora trgovačkog društva sadrži određene specifičnosti, a sama funkcija je vremenski ograničena u odnosu na druge poslove koje takva osoba može obavljati za poslodavca. Dakle, na prava i obveze iz radnog odnosa primjenjivat će se odredbe ugovora o radu, dok će se međusobna prava i obveze za vrijeme obavljanja funkcije člana uprave regulirati menadžerskim ugovorom.

U praksi se često događa da menadžerski ugovor ujedno predstavlja i ugovor o radu. U slučaju postojanja takvog jedinstvenog ugovora, potrebno je njime precizno definirati sve elemente koji se odnose na radni odnos (radno vrijeme, odmore, dopuste, plaću i sl.). Važno je naglasiti da takav ugovor može prestati jedino na temelju odredaba ZOR-a.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Koje su temeljne obveze i prava sudionika radnog odnosa?
2. Koji su uvjeti za zasnivanje radnog odnosa?
3. Objasnite sadržaj i oblik ugovora o radu.
4. Objasnite razlike ugovora o radu na neodređeno i određeno vrijeme.
5. Koja je svrha probnog rada, kada se može ugovoriti i koliko može trajati?
6. Što je radno vrijeme i koje su vrste?
7. Što je prekovremeni rad?
8. Koje vrste odmora propisuje ZOR?
9. Kada se ostvaruje pravo na plaćeni dopust, a kako na neplaćeni?
10. Kako se određuje plaća?
11. Što je minimalna plaća i kako se određuje njezin iznos?
12. Navedite načine prestanka ugovora o radu.
13. Obrazložite razloge i načine redovitog otkazivanja ugovora o radu.
14. Objasnite otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora.
15. Objasnite postupak izvanrednog otkazivanja ugovora o radu.
16. Objasnite postupak zaštite prava iz radnog odnosa.
17. Koji su mogući načini sudjelovanja radnika u odlučivanju?
18. Što se uređuje pravilnikom o radu?
19. Što je kolektivni ugovor i tko ga sklapa?
20. Koja je razlika između ugovora o radu i ugovora o djelu?
21. Što je menadžerski ugovor?

²⁷² Čl. 4. st. 3. ZOR

8. UPRAVNO PRAVO

Pravnim pravilima upravnog prava obuhvaćen je velik broj životnih područja i aktivnosti od vođenja matičnih knjiga i drugih evidencija, preko policijskih i inspekcijskih poslova, komunalnih poslova, vodoprivrednih, građevinskih poslova do poslova zdravstva, socijalne skrbi, školstva, kulture i mnogih drugih područja. To su primjerice poslovi izdavanja osobnih isprava (putovnica, domovnica, rodnih listova, osobnih iskaznica, vozačkih dozvola zdravstvenih iskaznica), poslovi inspekcijskog nadzora poslovanja trgovačkih društava, izdavanja građevinskih dozvola, upisa u obrazovne institucije i niz drugih.

Upravno pravo je pravna grana koja uređuje postupanje javnopravnih tijela u ostvarivanju prava i obveza fizičkih i pravnih osoba u upravnim stvarima.

Upravna stvar je svaka stvar u kojoj javnopravno tijelo u upravnom postupku donosi rješenja o pravima, obvezama ili pravnim interesima fizičke ili pravne osobe ili drugih stranaka neposredno primjenjujući zakone, druge propise i opće akte kojima se uređuje odgovarajuće upravno područje.²⁷³

8.1. UPRAVNI POSTUPAK

Upravni postupak je skup pravnih pravila po kojima postupaju javnopravna tijela kada rješavaju o pravima, obvezama i pravnim interesima građana i drugih subjekata u upravnim stvarima. Reguliran je odredbama Zakona o općem upravnom postupku (ZUP).²⁷⁴

Upravni postupak može biti opći i poseban. Opći upravni postupci regulirani su ZUP-om, a posebni upravni postupci provode se kada je pojedino upravno područje regulirano posebnim propisima, primjerice porezni postupak, carinski postupak i dr.

Upravne postupke vode javnopravna tijela. Javnopravna tijela su:

- tijela državne uprave
- tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i
- pravne osobe s javnim ovlastima²⁷⁵

Na državnoj razini tijela državne uprave su ministarstva i državne upravne organizacije, a na lokalnoj i regionalnoj razini županijski i gradski uredi. Pravne osobe s javnim ovlastima su ustanove i druge pravne osobe koje imaju ovlasti u okviru svoje nadležnosti rješavati o pojedinim pravima i obvezama građana kao što su primjerice ustanove u području odgoja, obrazovanja, športa i sl.

²⁷³ Čl. 2. Zakona o općem upravnom postupku, Narodne novine broj 47/17 (ZUP)

²⁷⁴ Čl. 1. ZUP

²⁷⁵ Vidi *supra* 2.4.1.

8.1.1. NAČELA UPRAVNOG POSTUPKA

Načelima upravnog postupka propisane su osnove postupanja upravnih tijela u upravnom postupku, koja su ujedno i neophodna za razumijevanje tijeka postupka. Osnovna načela su:

- načelo zakonitosti
- načelo razmjernosti u zaštiti prava stranaka i javnog interesa
- načelo pomoći stranci
- načelo utvrđivanja materijalne istine
- načelo samostalnosti i slobodne ocjene dokaza
- načelo učinkovitosti i ekonomičnosti
- načelo pristupa podacima i zaštite podataka
- načelo prava stranke na pravni lijek
- načelo zaštite stečenih prava stranaka i
- načelo službene uporabe jezika i pisma.²⁷⁶

Načelo zakonitosti znači da javnopravno tijelo rješava upravnu stvar na temelju zakona i drugih propisa te općih akata donesenih na temelju zakona.

Načelo razmjernosti u zaštiti prava stranaka i javnog interesa znači da se pravo stranke može ograničiti postupanjem javnopravnih tijela samo kada je to propisano zakonom te ako je takvo postupanje nužno za postizanje zakonom utvrđene svrhe i razmjerno cilju koji treba postići.

Prema načelu pomoći stranci službena će osoba upozoriti stranku da ima osnovu za ostvarenje nekog prava, kao i na posljedice njezinih radnji ili propuštanja, te da njezino neznanje i neupućenost ne budu na štetu prava koja joj po zakonu pripada.

U skladu s načelom utvrđivanja materijalne istine, u postupku treba utvrditi sve činjenice i okolnosti koje su bitne za zakonito i pravilno rješavanje upravne stvari.

Načelo samostalnosti i slobodne ocjene dokaza znači da službena osoba samostalno utvrđuje činjenice i okolnosti u postupku, a koje će činjenice uzeti za dokazane utvrđuje svojom slobodnom ocjenom svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno.

Načelo učinkovitosti i ekonomičnosti znači da se u upravnom postupku postupa što je moguće jednostavnije, uz što manje troškova, ali tako da se utvrde sve činjenice i okolnosti bitne za rješavanje upravne stvari.

Prema načelu pristupa podacima i zaštite podataka javnopravna tijela dužna su strankama omogućiti pristup potrebnim podacima, propisanim obrascima, internetskoj stranici javnopravnog tijela i pružiti im druge obavijesti, savjete i stručnu pomoć te zaštititi osobne i tajne podatke sukladno propisima koji reguliraju to područje.

²⁷⁶ Čl. 5. – 14. ZUP

Načelo prava stranke na pravni lijek znači pravo stranke na žalbu protiv prvostupanjske odluke.

Načelom zaštite stečenih prava stranaka osigurava se da se pravomoćna odluka kojom je stranka stekla određena prava ili kojom su stranci određene neke obveze, može poništiti, ukinuti ili izmijeniti samo u slučajevima koji su propisani zakonom.

Načelo službene uporabe jezika i pisma znači da se postupak vodi na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu. Postupak se može voditi i na drugom jeziku i pismu ako je i taj jezik u službenoj uporabi pri javnopravnom tijelu prema posebnim propisima.

8.2. STRANKE U UPRAVNOM POSTUPKU

Stranka u upravnom postupku je fizička ili pravna osoba na zahtjev koje je pokrenut postupak, protiv koje se vodi postupak ili koja radi zaštite svojih prava ili pravnih interesa ima pravo sudjelovati u postupku.²⁷⁷

Dakle, stranka u upravnom postupku može biti:

- aktivna – ona koja je pokrenula postupak
- pasivna – ona protiv koje se vodi postupak i
- zainteresirana – ona koja sudjeluje u postupku radi zaštite svojih prava.

Radnje u postupku mogu poduzimati postupovno sposobne stranke.²⁷⁸ Postupovna sposobnost znači da stranka može samostalno poduzimati radnje u upravnom postupku.

Postupovno sposobnu stranku može zastupati opunomoćenik, primjerice odvjetnik ili druga potpuno poslovno sposobna osoba, osim one koja se bavi nadriparstvom.²⁷⁹

Stranku koja nema postupovnu sposobnost ili joj je ta sposobnost ograničena, zastupa zakonski zastupnik.²⁸⁰

U upravnom postupku stranci se mora omogućiti izjašnjavanje o svim činjenicama, okolnostima i pravnim pitanjima važnim za rješavanje upravne stvari. Bez prethodnog izjašnjavanja stranke postupak se može provesti samo ako se usvaja zahtjev stranke ili ako odluka u postupku nema negativan učinak na pravne interese stranke ili kada je tako propisano zakonom.²⁸¹

²⁷⁷ Čl. 4. ZUP

²⁷⁸ Čl. 31. ZUP

²⁷⁹ Čl. 36. ZUP

²⁸⁰ Čl. 33. ZUP

²⁸¹ Čl. 30. ZUP

8.3. SLUŽBENA OSOBA U UPRAVNOM POSTUPKU

U javnopravnim tijelima službena osoba koja vodi postupak ili rješava o upravnim stvarima mora imati odgovarajuću stručnu spremu, potrebno radno iskustvo i položen državni stručni ispit.²⁸² Vrsta stručne sprema i duljina potrebnog radnog iskustva koje službena osoba mora imati određuje se aktima javnopravnog tijela.

Ako u javnopravnom tijelu nema osobe ovlaštene za rješavanje o upravnoj stvari, rješenje donosi čelnik tijela. Primjerice, ako u nekoj ustanovi, bolnici ili visokoškolskoj instituciji nitko od službenika ne ispunjava uvjete za donošenje rješenja u upravnim stvarima, ravnatelj ili dekan imaju ovlast donositi rješenja kao čelnici ustanove.

Nepriistranost u postupanju službene osobe u upravnim stvarima osigurava se institutom izuzeća. Službena osoba kod koje postoje određeni razlozi koji dovode ili bi mogli dovesti u sumnju njezinu nepriistranost pri vođenju postupka, izuzet će se od postupanja u toj upravnoj stvari.

8.4. TIJEK UPRAVNOG POSTUPKA

8.4.1. POKRETANJE UPRAVNOG POSTUPKA

Upravni postupak može se pokrenuti:

- na zahtjev stranke
- po službenoj dužnosti.²⁸³

Kada se postupak pokreće na zahtjev stranke, postupak se smatra pokrenutim u trenutku predaje urednog zahtjeva stranke javnopravnom tijelu.

Zahtjev za pokretanje postupka stranka može neposredno podnijeti javnopravnom tijelu u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik, a takav se zahtjev može poslati poštom ili dostaviti elektroničkim putem.²⁸⁴

Kada se postupak pokreće po službenoj dužnosti, postupak se smatra pokrenutim kada službena osoba u javnopravnom tijelu poduzme bilo koju radnju radi vođenja postupka po službenoj dužnosti.

Javnopravno tijelo može objavom pokrenuti postupak kada su stranke nepoznate ili je takav način pokretanja postupka propisan zakonom. Strankama se mora odrediti rok od najmanje 30 dana za odazivanje na objavu.²⁸⁵

²⁸² Čl. 23. ZUP

²⁸³ Čl. 40. ZUP

²⁸⁴ Čl. 41. ZUP

²⁸⁵ Čl. 43. ZUP

8.4.2. POSTUPAK RJEŠAVANJA UPRAVNE STVARI

Službena osoba utvrđuje sve činjenice i okolnosti bitne za rješavanje o upravnoj stvari. Dužna je po službenoj dužnosti pribaviti podatke o činjenicama o kojima javnopravno tijelo kod kojeg se vodi postupak, odnosno drugo javnopravno tijelo ili sud vodi službenu evidenciju.²⁸⁶

Stranka je dužna iznijeti točno, istinito i određeno činjenično stanje na kojem temelji svoj zahtjev. Kada se ne radi o općepoznatim činjenicama, stranka je dužna za svoje navode ponuditi dokaze i po mogućnosti ih podnijeti. Ako stranka tako ne postupi, službena će je osoba zaključkom pozvati da to učini u primjerenom roku.²⁸⁷

Dokazi mogu biti isprave, svjedoci, vještaci, očevid i izjava stranke.

Dokazivanje se može izvoditi **javnim ili privatnim ispravama**. Isprava može biti i u elektroničkom obliku. Javnim ispravama smatraju se isprave koje su izdali nadležni sudovi ili javnopravna tijela u granicama svoje nadležnosti i u propisanom obliku. Javne isprave dokazuju ono što se njima utvrđuje ili potvrđuje.²⁸⁸

Svjedok može biti svaka osoba za koju se smatra da ima saznanja o određenim činjenicama i koja svoja saznanja može priopćiti.²⁸⁹

Kada je za utvrđivanje ili ocjenu određene činjenice koja je bitna za rješavanje upravne stvari potrebno posebno stručno znanje kojim službena osoba ne raspolaže, dokaz se može izvesti **vještačenjem**. Službena osoba određuje vještačenje po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke. Za vještaka će se zaključkom odrediti osoba koja je odgovarajuće struke, a ovlaštena je za davanje mišljenja o pitanjima odgovarajuće struke ili osoba registrirana za vještačenje.²⁹⁰

Očevid se provodi kada je za utvrđivanje neke činjenice ili za razjašnjenje bitnih okolnosti potrebno neposredno opažanje službene osobe.²⁹¹

Ako za utvrđivanje određenih činjenica ne postoje drugi dokazi, za utvrđivanje takvih činjenica može se kao dokazno sredstvo uzeti i **izjava stranke**.²⁹²

Kada stranka nije u ostavljenom roku dostavila zatražene dokaze, a postupak je pokrenut na zahtjev stranke, službena će osoba ocijeniti koliko je to važno za rješavanje upravne stvari. Ako se bez tih dokaza ne može udovoljiti zahtjevu stranke, zahtjev će se rješenjem odbiti.²⁹³

Kada stranka nije u ostavljenom roku dostavila zatražene dokaze, a postupak je pokrenut po službenoj dužnosti ili na zahtjev protivne stranke, službena osoba nastavit će postupak te riješiti upravnu stvar.

²⁸⁶ Čl. 47. st. 1. i 2. ZUP

²⁸⁷ Čl. 47. st. 3. ZUP

²⁸⁸ Čl. 60. ZUP

²⁸⁹ Čl. 63. ZUP

²⁹⁰ Čl. 65. ZUP

²⁹¹ Čl. 68. ZUP

²⁹² Čl. 70. ZUP

²⁹³ Čl. 47. st. 4. ZUP

Upravnu stvar moguće je riješiti na dva načina:

- neposredno i
- ispitnim postupkom.

Prilikom neposrednog rješavanja upravne stvari javnopravno tijelo koje vodi postupak ne poduzima posebne dokazne radnje radi utvrđivanja činjeničnog stanja jer je u trenutku pokretanja postupka iznijeto činjenično stanje u cijelosti potkrijepljeno dokazima ili se može utvrditi na temelju općepoznatih činjenica ili podataka kojima raspolažu javnopravna tijela, pa se upravna stvar može riješiti odmah, neposredno.²⁹⁴

Službena osoba provest će ispitni postupak kada smatra da je radi utvrđivanja činjenica i okolnosti koje su bitne za razjašnjenje pravog stanja stvari to potrebno ili kada u postupku sudjeluju dvije stranke ili više njih s protivnim interesima, kao i zbog omogućavanja strankama ostvarenja i zaštite njihovih prava i pravnih interesa. Službena osoba odredit će izvođenje dokaza ako utvrdi da je to potrebno radi razjašnjenja stvari.²⁹⁵

8.4.2.1. Podnesci

Podnescima se smatraju zahtjevi, prijedlozi, ispunjeni obrasci, prijave, molbe, žalbe, predstavke, prigovori, obavijesti, priopćenja i sl., kojima se stranke obraćaju javnopravnom tijelu.²⁹⁶

Podnesak mora biti razumljiv i sadržavati sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito:

- naziv javnopravnog tijela kojem se upućuje
- naznaku upravne stvari na koju se odnosi
- osobno ime (ime i prezime)
- osobe ovlaštene za zastupanje ako je stranka ima
- adresu
- potpis.²⁹⁷

Stranka može predati podnesak na sljedeće načine:

- neposredno u pisanom obliku
- poslati poštom
- dostaviti u obliku elektroničke isprave izrađene sukladno zakonu
- usmeno izjaviti u zapisnik.²⁹⁸

²⁹⁴ Čl. 49. i 50. ZUP

²⁹⁵ Čl. 51. ZUP

²⁹⁶ Čl. 71. st. 1. ZUP

²⁹⁷ Čl. 71. st. 2 i 5. ZUP

²⁹⁸ Čl. 71. st. 3. ZUP

8.4.2.2. Rokovi

Za poduzimanje pojedinih radnji u postupku određuju se rokovi. Kada rok nije propisan, službena osoba odredit će odgovarajući rok za obavljanje radnje u postupku. Rok koji je odredila službena osoba, kao i rok za koji je propisana mogućnost produživanja, može se iz opravdanih razloga produžiti.²⁹⁹

Rokovi se računaju na dane, mjesece i godine.

Kada je rok određen na dane, dan kada je dostavljeno pismo od kojeg počinje teći rok, odnosno dan u koji pada događaj od kojega se računa trajanje roka, ne uračunava se u rok, već se početak roka računa od prvoga sljedećeg dana.

Rok određen na mjesece, odnosno na godine, istječe onog dana, mjeseca ili godine koji po svom broju odgovara danu kada je pismo dostavljeno, odnosno danu u koji pada događaj od kojega se računa trajanje roka. Ako toga dana nema u mjesecu u kojem rok istječe, rok istječe posljednjeg dana toga mjeseca. Istjecanje roka može se označiti i određenim datumom.³⁰⁰

Nedjelje, blagdani i neradni dani ne utječu na početak i na tijek roka, već se ubrajaju u rok. Kada posljednji dan roka pada u subotu, nedjelju, na blagdan ili u drugi dan kada javnopravno tijelo ne radi, rok istječe prvoga sljedećeg radnog dana.³⁰¹

8.4.2.3. Obavješćivanje

Stranke i druge osobe koje dokažu pravni interes maju pravo biti obaviještene o tijeku postupka i razgledati spise.³⁰²

Službena osoba može stranku i druge sudionike u postupku obavijestiti o tijeku i radnjama u postupanju usmeno, elektroničkim putem, neposrednim uručanjem pismena ili slanjem pismena poštom ili na drugi prikladan način. Obavješćivanje elektroničkim putem smatra se obavljenim u trenutku kada je zabilježeno na poslužitelju za primanje takvih poruka.³⁰³

Stranka i drugi sudionici u postupku obavješćuju se osobno, osim kada stranka ima osobu ovlaštenu za zastupanje ili opunomoćenika za primanje obavijesti.

8.4.3. RJEŠAVANJE UPRAVNE STVARI

O upravnoj stvari odlučuje se rješenjem. Rješenje se donosi u **pisanom obliku**. Rješenje se može izdati na propisanom obrascu.

²⁹⁹ Čl. 79. ZUP

³⁰⁰ Čl. 80. ZUP

³⁰¹ Čl. 81. ZUP

³⁰² Čl. 84. ZUP

³⁰³ Čl. 83. ZUP

Iznimno, rješenje se može donijeti i u usmenom obliku kada je potrebno poduzeti hitne mjere radi osiguranja javnog reda i sigurnosti, radi otklanjanja neposredne opasnosti za život i zdravlje ljudi ili imovinu veće vrijednosti.

Rješenje u usmenom obliku dostavlja se stranci i u pisanom obliku, kada je to propisano zakonom, ili ako stranka to zahtijeva ili ako za to postoje drugi opravdani razlozi. Rješenje u pisanom obliku dostavlja se bez odgode, a najkasnije u roku od osam dana od dana donošenja usmenog rješenja. Službena osoba dužna je upozoriti stranku da ima pravo tražiti pisani otpripravak usmenog rješenja.

Službena osoba dužna je **u slučajevima neposrednog rješavanja** na zahtjev stranke **rješenje donijeti i dostaviti ga stranci bez odgode, a najkasnije u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva.**

Službena osoba dužna je u slučajevima **vođenja ispitnog postupka na zahtjev stranke rješenje donijeti i dostaviti ga stranci najkasnije u roku od 60 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva.**

Ako službena osoba u propisanom roku **ne donese rješenje i dostavi ga stranci, stranka ima pravo izjaviti žalbu, odnosno pokrenuti upravni spor.**

8.4.4. PRAVNI LIJEK

Pravni lijek protiv prvostupanjskog rješenja donesenog u upravnom postupku je žalba. Stranka može izjaviti žalbu i kada rješenje nije doneseno u zakonom propisanom roku zbog tzv. šutnje uprave.³⁰⁴

Žalba se izjavljuje u roku od 15 dana od dana dostave rješenja, ako nije propisan duži rok.³⁰⁵

Žalba se predaje prvostupanjskom tijelu na način propisan za predaju podnesaka. Ako je žalba predana drugostupanjskom tijelu, ono će je bez odgode proslijediti prvostupanjskom tijelu. Žalba koja je u roku predana drugostupanjskom tijelu smatra se pravodobnom. Kada stranka izjavljuje žalbu zbog nedonošenja rješenja u propisanom roku, žalba se može predati izravno i drugostupanjskom tijelu.³⁰⁶

U žalbi stranka treba navesti:

- rješenje koje pobija
- naziv javnopravnog tijela koje je rješenje donijelo i
- zbog čega je nezadovoljna rješenjem.³⁰⁷

Kada se u žalbi iznose nove činjenice i novi dokazi, stranka je dužna obrazložiti zašto te činjenice i dokaze nije iznijela tijekom prvostupanjskog postupka.³⁰⁸

³⁰⁴ Čl. 105. ZUP

³⁰⁵ Čl. 109. ZUP

³⁰⁶ Čl. 110. ZUP

³⁰⁷ Čl. 108. st. 1. ZUP

³⁰⁸ Čl. 108. st. 2. ZUP

O žalbi odlučuje drugostupanjsko tijelo koje ispituje zakonitost rješenja koje se pobija i ocjenjuje svrhovitost pobijanog rješenja u granicama zahtjeva iz žalbe, ali pri tome nije vezano žalbenim razlozima.³⁰⁹

Drugostupanjsko tijelo može žalbu odbiti, rješenje poništiti u cijelosti ili djelomično ili ga izmijeniti. Poništavanjem se poništavaju sve pravne posljedice koje je rješenje proizvelo.

Drugostupanjsko tijelo rješenje o žalbi mora donijeti i dostaviti stranci putem prvostupanjskog tijela što je prije moguće, a najkasnije u roku od 60 dana od dana predaje uredne žalbe ako zakonom nije propisan kraći rok.³¹⁰

Protiv drugostupanjskog rješenja može se pokrenuti **upravni spor.**

8.4.5. IZVRŠENJE

Prvostupanjsko rješenje postaje izvršno istekom roka za žalbu ako žalba nije izjavljena, dostavom rješenja stranci ako žalba nije dopuštena, dostavom rješenja stranci ako žalba nema odgodni učinak, dostavom stranci rješenja kojim se žalba odbacuje ili odbija, danom odricanja stranke od prava na žalbu te dostavom stranci rješenja o obustavi postupka u povodu žalbe.³¹¹

Drugostupanjsko rješenje kojim se rješava upravna stvar postaje izvršno dostavom stranci.³¹²

Kada je u rješenju određeno da se radnja koja je predmet izvršenja može izvršiti u ostavljenom roku, rješenje postaje izvršno istekom toga roka³¹³.

Rješenje doneseno u upravnom postupku izvršava se nakon što postane izvršno. Izvršenje se provodi protiv osobe koja je obvezna ispuniti obvezu (izvršenik), odnosno njegovih pravnih sljednika.

Izvršenje se provodi po službenoj dužnosti kada to nalaže javni interes. Izvršenje koje je u interesu stranke provodi se na prijedlog stranke (predlagatelj izvršenja). Može se provesti i na temelju nagodbe stranaka.³¹⁴

Po isteku **roka od pet godina** od dana kada je rješenje postalo izvršno, **rješenje se ne može izvršiti**, ako zakonom nije drukčije propisano.³¹⁵

Izvršenje novčanih obveza provodi se u skladu s propisima koji se primjenjuju na sudsko izvršenje na temelju zahtjeva javnopravnog tijela koje je donijelo rješenje ili stranke kojoj je izvršenje u interesu.³¹⁶

Izvršenje nenovčanih obveza provodi javnopravno tijelo koje je o stvari riješilo u prvom stupnju.³¹⁷

³⁰⁹ Čl. 115. ZUP

³¹⁰ Čl. 121. ZUP

³¹¹ Čl. 133. st. 2. ZUP

³¹² Čl. 133. st. 3. ZUP

³¹³ Čl. 133. st. 4. ZUP

³¹⁴ Čl. 135. st. 1. i 2. ZUP

³¹⁵ Čl. 135. st. 3. ZUP

³¹⁶ Čl. 137. ZUP

³¹⁷ Čl. 138. ZUP

8.5. UPRAVNI UGOVOR

Javnopravno tijelo i stranka sklopit će upravni ugovor o izvršenju prava i obveza utvrđenih u rješenju kojim je riješena upravna stvar, ako je zakonom propisano sklapanje takvog ugovora. Upravni ugovor sklapa se u pisanom obliku.

Dakle, službena osoba može sklopiti upravni ugovor sa strankom tek nakon što je donijela rješenje, a predmet toga ugovora može biti samo izvršenje toga rješenja.

Upravni ugovor ne smije biti protivan izreci rješenja, prinudnim propisima, javnom interesu niti smije biti sklopljen na štetu trećih osoba.

Upravni ugovor koji ima pravni učinak na prava trećih osoba pravno je valjan samo uz pisani pristanak tih osoba.³¹⁸

8.6. ZAŠTITA OD POSTUPANJA JAVNOPRAVNIH TIJELA I POSTUPANJA PRUŽATELJA JAVNIH USLUGA

Javnopravno tijelo dužno je obavijestiti zainteresiranu osobu na njezin zahtjev o uvjetima, načinu i postupku ostvarivanja ili zaštite njezinog prava ili pravnog interesa u određenoj upravnoj stvari.

Na zahtjev zainteresirane osobe javnopravno tijelo mora u roku od 15 dana od podnošenja zahtjeva izdati obavijest u pisanom obliku. Ako javnopravno tijelo odbije izdati obavijest u pisanom obliku, zainteresirana osoba u roku od osam dana ima pravo izjaviti prigovor. Ako javnopravno tijelo u propisanom roku ne izda obavijest, zainteresirana osoba ima također pravo izjaviti prigovor.³¹⁹

8.7. ZAŠTITA OD POSTUPANJA PRUŽATELJA JAVNIH USLUGA

Pod postupanjem pružatelja javnih usluga smatra se poduzimanje ili propuštanje radnji pružatelja koje nisu predmet rješavanja u upravnom postupku, a imaju učinak na prava, obveze ili pravne interese fizičkih i pravnih osoba.³²⁰

³¹⁸ Čl. 150. ZUP

³¹⁹ Čl. 155. ZUP

³²⁰ Javne usluge su distribucija električne energije, distribucija prirodnog plina, distribucija toplinske energije, elektroničke komunikacijske usluge, javna vodoopskrba i javna odvodnja, opskrba plinom u javnoj usluzi, obavljanje dimnjačarskih poslova, opskrba električnom energijom u univerzalnoj usluzi, poštanske usluge, prijevoz putnika u javnom prometu, prikupljanje miješanog i biorazgradivog komunalnog otpada.

Ako korisnik javnih usluga smatra da su postupanjem pružatelja javnih usluga povrijeđena njegova prava ili pravni interesi, može izjaviti i prigovor radi zaštite svojih prava, odnosno pravnih interesa tijelu nadležnom za provedbu nadzora nad obavljanjem tih javnih usluga.

Prigovor se može izjaviti sve dok radnja ili propuštanje radnje pružatelja javnih usluga traje.³²¹

Nadležno javnopravno tijelo dužno je ispitati navode korisnika javnih usluga te poduzeti mjere iz svoje nadležnosti po pravu nadzora.

Nadležno tijelo dužno je bez odgode, a najkasnije u roku od 30 dana od dana izjavljivanja prigovora, obavijestiti korisnika usluga u pisanom obliku o mjerama koje je u povodu prigovora poduzelo. Ako korisnik usluga nije zadovoljan poduzetim mjerama ili u propisanom roku nije obaviješten o poduzetim mjerama, može pokrenuti upravni spor.³²²

8.8. IZDAVANJE POTVRDA

Javnopravna tijela izdaju potvrde. Potvrdama se smatraju uvjerenja, izvadci i druge javne isprave o činjenicama o kojima javnopravna tijela vode službenu evidenciju.

Potvrde o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija izdaju se u skladu s podacima iz službene evidencije. Takve su potvrde javne isprave. Službenom se evidencijom smatra evidencija koja je ustanovljena na temelju propisa, odnosno općeg akta pravne osobe koja ima javne ovlasti.

Potvrde o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija izdaju se stranci na njezin zahtjev, **u pravilu istoga dana kada je stranka zatražila izdavanje potvrde, a najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva** za izdavanje, ako propisom kojim je ustanovljena službena evidencija nije drukčije propisano. Potvrda se može izdati i u elektroničkom obliku. Ako javnopravno tijelo ne izda potvrdu ili ne donese i dostavi stranci rješenje o odbijanju zahtjeva, stranka može izjaviti žalbu.³²³

Javnopravna tijela izdaju potvrde o činjenicama o kojima ne vode službenu evidenciju ako je to zakonom propisano. Takve potvrde izdaju se stranci u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.³²⁴

³²¹ Čl. 157. ZUP

³²² Čl. 158. ZUP

³²³ Čl. 159. ZUP

³²⁴ Čl. 160. ZUP

8.9. TROŠKOVI POSTUPKA

Javnopravno tijelo snosi redovite troškove postupka, osim troškova upravnih pristojbi ili drugih troškova koje stranke plaćaju po posebnim propisima.

U postupcima pokrenutim na zahtjev stranke ili u upravnim stvarima u kojima sudjeluju dvije stranke ili više njih s protivnim interesima, troškove postupka snosi stranka na zahtjev koje je postupak pokrenut ili protiv koje se vodio postupak koji je za nju nepovoljno okončan, ako nije drukčije propisano.

Kada je postupak pokrenut na zahtjev stranke, a sa sigurnošću se može predvidjeti da će u ispitnom postupku izazvati posebne izdatke, službena osoba može zaključkom naložiti stranci da unaprijed položi potreban novčani iznos za pokriće tih troškova. Ako stranka ne položi taj iznos u određenom roku, službena osoba može odustati od izvođenja dokaza ili obustaviti postupak, osim ako produženje postupka zahtijeva javni interes.

O troškovima postupka odlučuje se rješenjem o upravnoj stvari. Iznimno, ako u trenutku donošenja rješenja o upravnoj stvari nisu poznati svi troškovi postupka, o troškovima postupka donijet će se dopunsko rješenje.

Kada je postupak koji je pokrenut po službenoj dužnosti okončan povoljno za stranku, troškove postupka snosi javnopravno tijelo koje je postupak pokrenulo, ako nije drukčije propisano.

Kada je postupak okončan nagodbom, svaka stranka snosi svoje troškove, osim ako nagodbom nije drukčije određeno.³²⁵

8.10. UPRAVNI SPOR

Upravni spor mogu pokrenuti fizičke i pravne osobe koje smatraju da im je pojedinačnom odlukom ili postupanjem, odnosno propuštanjem, javnopravnog tijela povrijeđeno kakvo pravo, obveza ili pravni interes.

Upravni spor pokreće se tužbom koja se podnosi u roku od 30 dana od dostave osporene pojedinačne odluke ili odluke o prigovoru na osporeno postupanje.³²⁶

Upravne sporove rješavaju upravni sudovi i Visoki upravni sud Republike Hrvatske.³²⁷

Stranke u sporu su tužitelj, tuženik i zainteresirana osoba.

Tužitelj je fizička ili pravna osoba koja smatra da su joj prava i pravni interesi povrijeđeni pojedinačnom odlukom, postupanjem javnopravnog tijela, odnosno propuštanjem donošenja pojedinačne odluke ili postupanja javnopravnog tijela u zakonom propisanom roku ili sklapanjem, raskidom ili izvršavanjem upravnog ugovora.³²⁸

Tuženik je javnopravno tijelo koje je donijelo ili propustilo donijeti pojedinačnu odluku, postupilo ili propustilo postupiti, odnosno koje je stranka upravnog ugovora.³²⁹

Zainteresirana osoba je svaka osoba kojoj bi poništavanje, izmjena ili donošenje pojedinačne odluke, postupanje ili propuštanje postupanja javnopravnog tijela, odnosno sklapanje, raskid ili izvršavanje upravnog ugovora povrijedilo njezino pravo ili pravni interes.³³⁰

Sudovi u upravnom sporu donose presude i rješenja.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Kako se zove temeljni zakon iz područja upravnog prava?
2. Navedi tri načela upravnog postupka i objasni ih.
3. Tko ima ovlasti pokrenuti upravni postupak?
4. Tko donosi rješenje u upravnom postupku?
5. Što je upravni ugovor?
6. Što su pravni lijekovi?
7. Navedi vrste pravnih lijekova.
8. Tko snosi troškove upravnog postupka?
9. Objasni postupak dostave rješenja. Koje su mogućnosti?
10. Pojasni pojam elektroničke dostave.
11. Može li se molbu uputiti elektroničkim putem?
12. Napišite zamolbu javnopravnom tijelu.
13. U kojem je roku javnopravno tijelo dužno odgovoriti na zamolbu?
14. Tko ima ovlasti potpisati rješenje u javnoj ustanovi?
15. Kakve mogućnosti ima stranka nakon donošenja drugostupanjskog rješenja?
16. Tko može biti zastupnik stranke u upravnom postupku?
17. Kada rješenje postaje izvršno?
18. Što su potvrde i tko ih izdaje?

³²⁵ Čl. 161. ZUP

³²⁶ Čl. 24. Zakona o upravnim sporovima, Narodne novine broj 20/10, 143/12, 152/14, 94/16, 29/17 (ZUS)

³²⁷ O nadležnosti vidi *supra* 2.6.

³²⁸ Čl. 17. ZUS

³²⁹ Čl. 18. ZUS

³³⁰ Čl. 19. ZUS

9. KAZNENO PRAVO U GOSPODARSTVU

Kazneno pravo je pravna grana koja obuhvaća pravne norme u kojima su opisana kaznena djela i kazne za počinitelje kaznenih djela, te postupak utvrđivanja kaznene odgovornosti.

Definiciju kaznenog djela, sustav kaznenih djela i njihovu sistematizaciju te sankcije koje se mogu izreći počiniteljima propisuje Kazneni zakon (KZ).³³¹ Tijek kaznenog postupka prema počiniteljima kaznenih djela, od postupanja policije kada postoji osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo do sudskog postupka te postupka po pravnim lijekovima protiv presude donesene u kaznenom postupku, reguliran je odredbama Zakona o kaznenom postupku (ZKP).³³²

Pojednostavljeno govoreći, **kazneno djelo** možemo definirati kao ponašanje čovjeka kojim se povređuju naročito vrijedna pravna dobra, odnosno vrijednosti bez kojih društvo ne bi moglo opstati ili bi bila ugrožena njegova sigurnost.

U odnosu na kazneno pravo, **prekršajno pravo** obuhvaća pravne norme u kojima su s obzirom na težinu povrede zaštićenog dobra, opisana lakša djela - prekršaji i kazne za počinitelje prekršaja, te postupak utvrđivanja prekršajne odgovornosti.

9.1. NAČELA KAZNENOG PRAVA

Svrha je kaznenog postupka utvrditi je li počinjeno kazneno djelo i tko je počinitelj. U tu svrhu zakonom se utvrđuju pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna i druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom.³³³

ZKP, između ostalih, propisuje još jedno vrlo važno načelo poznato kao "pretpostavka nevinosti" prema kojem je svatko nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja.³³⁴

KZ, također, propisuje nekoliko načela:

- **načelo zakonitosti** prema kojem nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna ili druga kaznenopravna sankcija koja nije bila određena zakonom;³³⁵

³³¹ Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 (KZ)

³³² Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13 (ZKP), 13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/10 (ZKP)

³³³ Čl. 1. ZKP

³³⁴ Čl. 3. st. 1. ZKP

³³⁵ Čl. 2. KZ

- **načelo primjene blažeg zakona** prema kojem će se na počinitelja primijeniti najblaži zakon, ako je zakon prije donošenja pravomoćne presude mijenjan, jednom ili više puta;³³⁶
- **načelo krivnje** nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno kazneno djelo;³³⁷
- **načelo oduzimanja imovinske koristi** nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom.³³⁸

9.2. KAZNENI POSTUPAK

Svaka osoba koja ima saznanja o počinjenju kaznenog djela i počinitelju, dužna je podnijeti kaznenu prijavu. **Kaznena prijava podnosi se policiji ili državnom odvjetništvu pisano, usmeno ili na drugi način.** Moguće ju je podnijeti anonimno. U praksi se kaznena djela najčešće prijavljuju policiji koja prijavu prosljeđuje nadležnom državnom odvjetništvu.

Kaznenu prijavu Državnom odvjetništvu mogu podnijeti:

- policija
- građani
- oštećenici
- Državni inspektorat, Državni ured za reviziju, Porezna uprava.

Je li neka osoba (fizička osoba, odgovorna osoba u pravnoj osobi ili pravna osoba) počinila kazneno djelo utvrđuju policija i Državno odvjetništvo.

Počinjenje kaznenog djela utvrđuje policija:

- sama izvidima (nakon čega Državnom odvjetništvu dostavlja kaznenu prijavu) ili
- po nalogu Državnog odvjetništva.

Osnovna funkcija Državnog odvjetništva kao posebnog državnog tijela postupanje je protiv počinitelja kaznenih djela koje obuhvaća poduzimanje potrebnih mjera radi otkrivanja kaznenih djela, zahtijevanje provođenja istrage, podizanje i zastupanje optužnice i podnošenje žalbi protiv nepravomoćnih sudskih odluka i izvanrednih pravnih lijekova protiv pravomoćnih sudskih odluka.

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK), kao posebno Državno odvjetništvo u sastavu državnoodvjetničke organizacije, nadležan je za udruživanje u zločinačku organizaciju, organizirana kaznena djela (više osoba udruženo) ili za službene osobe koje su počinile kazneno djelo zloporabe ovlasti.

Kazneni postupak se provodi na zahtjev ovlaštenog tužitelja. Za kaznena djela za koja se postupak pokreće po službenoj dužnosti, ovlaštenu tužitelj je državni odvjetnik, a za kaznena djela za koja se

kazneni postupak pokreće po privatnoj tužbi (npr. uvreda, kleveta), ovlaštenu tužitelj je privatni tužitelj.³³⁹ Privatni tužitelj je osoba koja je podnijela privatnu tužbu radi progona kaznenih djela za koja se progona po privatnoj tužbi.

Pojednostavljeno možemo kazneni postupak opisati kroz tri stadija:

1. istragu
2. suđenje
3. žalbeni postupak.

9.2.1. ISTRAGA

Državno odvjetništvo ovlašteno je utvrđivati je li počinjeno kazneno djelo i poduzimati potrebne radnje radi otkrivanja kaznenih djela i pronalaženja počinitelja i to:

- putem policije - nalaže policiji provođenje konkretnih stvari (obavijesni razgovori s građanima, pribavljanje predmeta, prepoznavanje, očevid);
- sami državni odvjetnici - ispitivanjem osoba, prikupljanjem podataka od drugih tijela (stanje na računu od banke - putem suca istrage, pretraga računala - nalogom suca istrage, financijsko-knjigovodstveno vještačenje - nalogom vještaku).

Osoba protiv koje je podnesena kaznena prijava ili se u odnosu na nju provode izvidi je **osumnjičenik**, a osoba protiv koje je doneseno rješenje o provođenju istrage, odnosno protiv koje se vodi kazneni postupak je **okrivljenik**.

Prilikom ispitivanja neke osobe u svojstvu okrivljenika, ispitivanje se snima, a obrana, odnosno iskaz, se ne bilježi u obliku zapisnika, već audio-video snimka ispitivanja služi kao dokaz u postupku. Takvo snimanje mogu obavljati i policija i Državno odvjetništvo.

Državno odvjetništvo može Poreznoj upravi naložiti provođenje poreznog nadzora nad trgovačkim društvom. Isto tako može od Ministarstva financija, Državnog ureda za reviziju, banaka i sl. zatražiti kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe, obavljanje nadzora i dostavu podataka, privremeno oduzimanje novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom postupku.

Nakon dovršetka istrage, kaznena prijava se:

- **odbacuje** ako se utvrdi da nije bilo kaznenog djela, da nema krivnje, da je nastupila zastara
- ili se **podigne optužnica sudu**, ako rezultati provedene istrage na nedvojben način ukazuju da je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje se tereti.

Ako je kaznena prijava odbačena, oštećenik može u roku od osam dana nastaviti kazneni progon kao ovlaštenu tužitelj, što znači da može sam podići optužnicu. Tada u postupku pred sudom ne nastupa državni odvjetnik, već sam oštećenik kao tužitelj.

Oštećenik je osoba čije je osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom.

³³⁶ Čl. 3. KZ

³³⁷ Čl. 4. KZ

³³⁸ Čl. 5. KZ

³³⁹ Čl. 2. ZKP

9.2.2. SUĐENJE

Nakon podizanja optužnice, pred sudom se provodi rasprava gdje interese podnositelja kaznene prijave zastupa državni odvjetnik, a sam konkretni oštećenik može ravnopravno sudjelovati u postupku i predlagati činjenice i dokaze, ponajprije one koje se odnose na imovinskopravni zahtjev.

Imovinskopravni zahtjev predstavlja zahtjev za naknadu štete počinjene kaznenim djelom. Sud odlučuje o imovinskopravnom zahtjevu na zahtjev ovlaštenih osoba, u pravilu oštećenika, u kaznenom postupku, pod uvjetom da se zbog toga ne odugovlači kazneni postupak. U praksi najčešće kazneni sud upućuje oštećenika da taj zahtjev ostvari u građanskoj parnici.

Rasprava je središnji dio postupka koji završava donošenjem presude. Na raspravu se poziva tužitelj i oštećenik te njihovi zakonski zastupnici i opunomoćnici, optuženik i njegov branitelj, a po potrebi i tumač.³⁴⁰ Ako netko od sudionika ne pristupi raspravi, sud može odlučiti da se rasprava odgodi.

Rasprava započinje čitanjem optužnice.³⁴¹ Nakon što se pročita optužnica, započinje dokazni postupak. Dokazivanje obuhvaća sve činjenice za koje sud i stranke smatraju da su važne za pravilno presuđenje.³⁴² Stranke imaju pravo predlagati svjedoke i vještake te izvoditi dokaze.³⁴³

Svjedoci se ispituju pojedinačno i bez ostalih svjedoka. Svjedok će biti pozvan da iznese sve što mu je o predmetu poznato, a mogu mu biti postavljena pitanja radi razjašnjenja i dopune.³⁴⁴ Pitanja mu može postavljati sudac, državni odvjetnik, okrivljenik i branitelj pri čemu svjedok nije obavezan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili bliskog srodnika kaznenom progonu, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti.³⁴⁵ Pri ispitivanju svjedoka nije dopušteno služiti se obmanom niti postavljati takva pitanja u kojima je već sadržano kako bi trebalo odgovoriti.³⁴⁶ Sudac može zabraniti postavljanje pojedinih pitanja.

Rasprava je u pravilu javna,³⁴⁷ osim u određenim slučajevima kada se javnost može isključiti za cijelu raspravu ili njezin dio kao što je primjerice zaštita osobe mlađe od osamnaest godina, žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i kaznenog djela trgovanja ljudima.³⁴⁸

Dužnost je predsjednika vijeća brinuti se o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda. On može odmah nakon otvaranja zasjedanja upozoriti osobe koje prisustvuju raspravi da se pristojno ponašaju i ne ometaju rad suda.³⁴⁹

³⁴⁰ Čl. 383. ZKP

³⁴¹ Čl. 415. ZKP

³⁴² Čl. 418. ZKP

³⁴³ Čl. 419. ZKP

³⁴⁴ Čl. 289. ZKP

³⁴⁵ Čl. 286. ZKP

³⁴⁶ Čl. 289. st. 3. ZKP

³⁴⁷ Čl. 387. ZKP

³⁴⁸ Čl. 388. ZKP

³⁴⁹ Čl. 395. st. 1. ZKP

U sudnici se, osim za potrebe suda, ne smiju obavljati fotografska, filmska, televizijska i druga snimanja tehničkim uređajima. Iznimno, kada je to značajno zbog javnog interesa, predsjednik višeg suda može odobriti filmsko ili televizijsko, a predsjednik suda fotografsko snimanje.³⁵⁰

Rasprava završava završnim govorom stranaka. Nakon provedene rasprave donosi se presuda. Presuda može biti osuđujuća i njom se okrivljenik proglašava krivim, oslobađajuća kojom ga se oslobađa optužbe ili odbijajuća primjerice kada državni odvjetnik odustane od progona ili ako se kazneni progon ne može poduzeti zbog zastare te u drugim zakonom propisanim slučajevima.

Postupak protiv počinitelja kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora do 12 godina provodi općinski sud, a za kaznena djela za koje je propisana kazna zatvora preko 12 godina, nadležan je Županijski sud (ali i za neka posebno propisana kaznena djela).³⁵¹ Sudovi u pravilu sude u vijećima, a sastav vijeća ovisi o visini propisane kazne.

9.2.3. ŽALBENI POSTUPAK

Protiv prvostupanjske presude žalbu mogu podnijeti okrivljenik, državni odvjetnik, branitelj i oštećenik. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od dana dostave prijepisa presude.

U korist okrivljenika žalbu mogu podnijeti i njegov bračni, odnosno izvanbračni drug, srodnik u ravnoj lozi, zakonski zastupnik, posvojitelj, posvojenik, brat, sestra i hranitelj.³⁵²

Presuda se može pobijati zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka, povrede kaznenog zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, odluke o sankcijama te sudske opomene, uvjetne osude, djelomične uvjetne osude, zamjene radom za opće dobro na slobodi, posebnih obveza, zaštitnog nadzora, sigurnosne mjere, oduzimanja imovinske koristi, oduzimanja predmeta, troškova kaznenog postupka, imovinskopravnog zahtjeva te objavljivanja presude.³⁵³

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostupanjsku presudu u dovoljnom broju primjeraka za sud te za protivnu stranku i branitelja radi davanja odgovora. Nepravodobnu i nedopuštenu žalbu odbacit će rješenjem predsjednik vijeća prvostupanjskog suda.³⁵⁴

³⁵⁰ Čl. 395. st. 3. ZKP

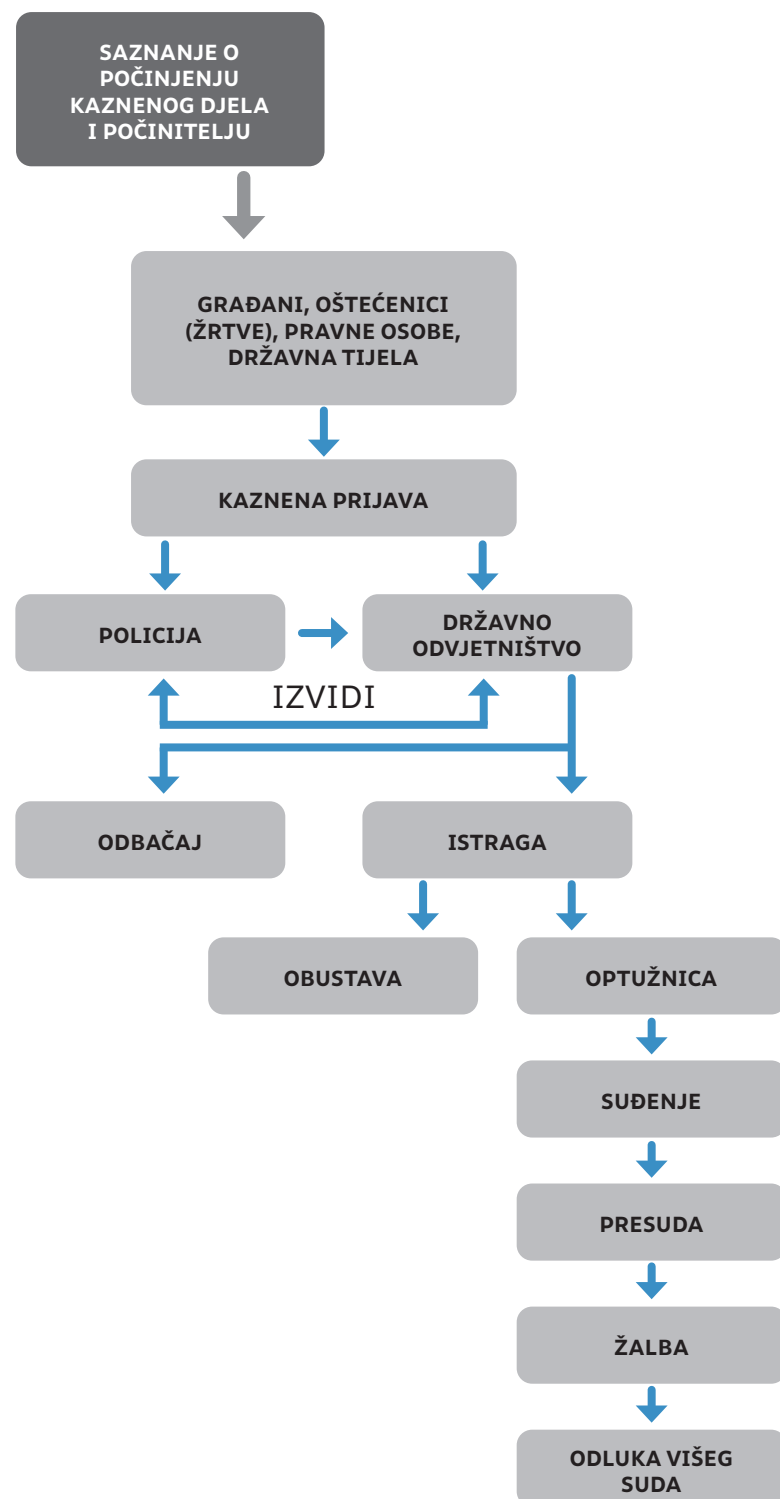
³⁵¹ Čl. 19.a i 19.c ZKP

³⁵² Čl. 464. ZKP

³⁵³ Čl. 467. ZKP

³⁵⁴ Čl. 472. ZKP

Pojednostavljeni grafički prikaz kaznenog postupka:

9.3. KAZNENOPRAVNE SANKCIJE

Svrha kažnjavanja je izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak, utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.

Kaznenopravne sankcije obuhvaćaju sve mjere koje se mogu u kaznenom postupku izreći počiniteljima kaznenog djela, a možemo ih podijeliti na kazne i sigurnosne mjere.

Kazne mogu biti:

- **zatvorske kazne:**
 - zatvor
 - dugotrajni zatvor
- **novčane kazne.**

Kazna zatvora ne može biti kraća od tri mjeseca niti dulja od dvadeset godina. Kazna dugotrajnog zatvora ne može biti kraća od dvadeset i jedne niti dulja od četrdeset godina.

Novčana kazna izriče se u dnevnim iznosima i ne može biti manja od trideset niti veća od tristo šezdeset dnevnih iznosa. U presudi se naznačuje broj i visina dnevnih iznosa te njihov umnožak. Može se izreći kao glavna i kao sporedna kazna, dok se zatvor i dugotrajni zatvor mogu izreći samo kao glavne kazne.³⁵⁵

Međutim, sud može u određenim okolnostima izrečene kazne modificirati **radom za opće dobro i uvjetnom osudom ili uvjetnim otpustom**.

Rad za opće dobro izriče sud kao zamjenu za izrečenu kaznu zatvora u trajanju do jedne godine ili zamjenu za novčanu kaznu do tristo šezdeset dnevnih iznosa. Kada sud novčanu kaznu zamjenjuje radom za opće dobro, zamijenit će jedan dnevni iznos s dva sata rada, a kada kaznu zatvora zamjenjuje radom za opće dobro, zamijenit će jedan dan zatvora s dva sata rada.³⁵⁶

Uvjetnom osudom određuje se da se kazna na koju je počinitelj osuđen neće izvršiti ako počinitelj u vremenu provjeravanja ne počini novo kazneno djelo i ispuni određene mu obveze. Vrijeme provjeravanja ne može biti kraće od jedne niti dulje od pet godina.³⁵⁷

Sud može **uvjetno otpustiti osuđenika s izdržavanja kazne zatvora** ako je izdržao najmanje jednu polovinu kazne na koju je osuđen, ali ne manje od tri mjeseca, ako se osnovano očekuje da neće počiniti kazneno djelo te ako na to pristaje.³⁵⁸ Puštanjem na uvjetni otpust za osuđenika počinje vrijeme provjeravanja koje odgovara neizdržanom dijelu kazne zatvora.³⁵⁹

³⁵⁵ Čl. 42. KZ

³⁵⁶ Čl. 55. KZ

³⁵⁷ Čl. 56. KZ

³⁵⁸ Čl. 59. KZ

³⁵⁹ Čl. 60. KZ

Radi otklanjanja okolnosti koje omogućavaju ili potencijalno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela **sud počinitelju može izreći neku od sigurnosnih mjera**.

Sigurnosne mjere su: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne.

Sankcijama se ne smatraju oduzimanje imovinske koristi, objavljivanje presude i pravne posljedice osude.

Pri izboru vrste i mjere kazne sud će, polazeći od stupnja krivnje i svrhe kažnjavanja, ocijeniti sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (olakotne i otegotne okolnosti), a osobito jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljene učinke kaznenog djela, prijašnji počiniteljev život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu.³⁶⁰

9.4. KAZNENA DJELA PROTIV GOSPODARSTVA

KZ u **glavi XXIV**. propisuje **kaznena djela protiv gospodarstva**. Iako ne postoji zakonska definicija gospodarskog kriminaliteta, može se reći da se radi o kaznenim djelima počinjenim u okviru obavljanja gospodarskih djelatnosti, te u vezi s upravljačkim, nadzornim i izvršnim funkcijama u gospodarskim subjektima.

Tzv. kaznena djela gospodarskog kriminaliteta nalaze se u:

- Kaznenom zakonu i
- Zakonu o trgovačkim društvima.³⁶¹

Počinitelji kaznenih djela protiv gospodarstva mogu biti **odgovorne osobe u pravnoj osobi i pravne osobe**.

Odgovorna osoba je fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je izričito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe ili državnih tijela.³⁶² To mogu biti primjerice osnivač, član uprave, odnosno izvršni direktor ili predsjednik/član nadzornog, odnosno upravnog odbora, likvidator, prokurist, osoba ovlaštena za potpisivanje poslovne dokumentacije.

³⁶⁰ Čl. 47. KZ

³⁶¹ Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19 (ZTD)

³⁶² Čl. 87. KZ

Pravna osoba (trgovačko društvo, zadruga, ustanova, odnosno druga pravna osoba koja obavlja gospodarsku ili drugu djelatnost) odgovarat će za kazneno djelo odgovorne osobe ako se njime povređuje neka dužnost pravne osobe ili je njime pravna osoba ostvarila ili trebala ostvariti protupravnu imovinsku korist za sebe ili drugoga.³⁶³

Kazne koje se mogu izreći odgovornim osobama su **novčana kazna i kazna zatvora**.

Kazne za kazneno djelo pravne osobe su: **novčana kazna** (u visini prema težini kaznenog djela) i **ukidanje pravne osobe, uz mogućnost izricanja sigurnosnih mjera te oduzimanje imovinske koristi**.³⁶⁴

Radi pojednostavljenog prikaza kaznena djela protiv gospodarstva možemo podijeliti u tri skupine:

- kaznena djela vezana uz gospodarsko poslovanje
- kaznena djela vezana uz stečaj i
- kaznena djela vezana uz poreze i carinu.

9.4.1. KAZNENA DJELA VEZANA UZ GOSPODARSKO POSLOVANJE

1) Zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju (čl. 246. KZ)

Počinitelj ovog kaznenog djela onaj je tko u gospodarskom poslovanju povrijedi dužnost zaštite tuđih imovinskih interesa koja se temelje na zakonu, odluci upravne ili sudbene vlasti, pravnom poslu ili odnosu povjerenja, i tako pribavi sebi ili drugoj osobi protupravnu imovinsku korist te time ili na drugi način onome o čijim se imovinskim interesima dužan brinuti prouzroči štetu.³⁶⁵

2) Prijevara u gospodarskom poslovanju (čl. 247. KZ)

Počinitelj je onaj tko u gospodarskom poslovanju s ciljem da pravnoj osobi koju zastupa ili drugoj pravnoj osobi pribavi protupravnu imovinsku korist, dovede nekoga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da na štetu svoje ili tuđe imovine, nešto učini ili ne učini.³⁶⁶

³⁶³ Čl. 3. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine broj: 151/03, 110/07, 45/11, 143/12

³⁶⁴ Čl. 8. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela

³⁶⁵ Primjeri:

- šef je računovodstva trgovačkog društva, protivno statutu društva i ugovoru o radu, u nakani da sebi pribavi veliku nepripadajuću imovinsku korist, bez ikakve pravne osnove sa žiroračuna društva prebacivao novac na svoje tekuće račune te iz gotovinske blagajne uzimao novac;
- osumnjičeni su kao članovi nadzornog odbora društva, po prethodnom dogovoru i zajednički, s predsjednikom nadzornog odbora, u nakani da većinskom dioničaru društva pribave znatnu nepripadnu imovinsku korist nezakonito isplatili predujam dividende, znajući da na temelju ostvarenih rezultata društva nema uvjeta za isplatu dividende.

³⁶⁶ Primjer:

Kupnja robe od druge pravne osobe za vrijeme blokade računa ili na temelju krivotvorene dokumentacije o mogućnosti plaćanja - BON1 ili na temelju krivotvorenih sredstava osiguranja plaćanja - akceptni nalozi/čekovi, koja nije plaćena prodavatelju. Dakle, počinitelj lažnim činjenicama u pogledu mogućnosti plaćanja naručene robe, navodi prodavatelja robe da mu isporuči naručenu robu, a potom je ne plati.

3) Povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga (čl. 248. KZ)

Ovo kazneno djelo čini onaj tko:

- ne vodi trgovačke ili poslovne knjige
- tko ih nepregledno vodi pa je otežana preglednost poslovanja ili imovnog stanja
- ili ih ne čuva u zakonskim rokovima, odnosno uništi, ošteti, prikrije ili na drugi način učini neuporabljivim, a dužan ih je voditi po raznim propisima, npr. zakonima o računovodstvu, o porezu na dodanu vrijednost i sl., kao npr. dnevnik, glavna knjiga, knjiga ulaznih i izlaznih računa.

4) Primanje/davanje mita u gospodarskom poslovanju (čl. 252. i 253. KZ)

Počinitelj je osoba koja u gospodarskom poslovanju zahtijeva ili primi mito ili prihvati ponudu ili obećanje mita za sebe ili za drugoga da prilikom sklapanja ili izvršenja posla ili pružanja usluge pogoduje drugome tako da prouzroči štetu onome koga zastupa ili za koga radi ili tko posreduje pri takvom podmićivanju, odnosno onaj tko zahtijeva ili primi mito ili prihvati ponudu ili obećanje mita za sebe ili za drugoga kao protuuslugu za sklapanje ili izvršenje posla ili pružanje usluge.

Počinitelj kaznenog djela davanja mita je onaj tko u gospodarskom poslovanju drugome ponudi, obeća ili da mito da njemu ili drugome pogoduje prilikom sklapanja ili izvršenja posla ili pružanja usluge ili kao protuuslugu za sklapanje ili izvršenje posla i time prouzroči štetu onome koga zastupa ili za koga radi ili tko posreduje pri takvom podmićivanju.³⁶⁷

5) Zloupotrebavanje u postupku javne nabave (čl. 254. KZ)

Kazneno djelo čini onaj tko u postupku javne nabave stavi ponudu utemeljenu na zabranjenom dogovoru između gospodarskih subjekata koji ima za cilj da naručitelj prihvati određenu ponudu.

6) Zavaravajuće oglašivanje (čl. 255. KZ)

Počinitelj je onaj tko u ponudi robe ili usluga upućenoj širem krugu osoba navede neistinite ili nepotpune podatke koji su bitni za sklapanje ugovora i mogu razumnog potrošača dovesti u zabludu.

7) Subvencijska prijevarena (čl. 258. KZ)

Subvencijsku prijevaru čini onaj tko za sebe ili drugoga:

- ostvari državnu potporu na temelju netočnih ili nepotpunih podataka
- propusti obavijestiti davatelja potpore o promjenama važnim za donošenje odluke ili
- koristi državnu potporu suprotno njenoj namjeni.

³⁶⁷ Primjer:

Trgovačko društvo AB d.d. raspisalo je natječaj za izvođenje građevinskih radova na koji je trgovačko društvo X dostavilo ponudu u visini od 1.000.000 kuna. Nakon što je ponuda trgovačkog društva X odabrana kao najpovoljnija, prvoosumnjičeni, predsjednik uprave trgovačkog društva AB koje je raspisalo natječaj, zatražio je od drugoosumnjičenog, predsjednika uprave trgovačkog društva X, da mu kao uvjet za sklapanje posla isplati iznos od 3 % od vrijednosti ugovora, na što je drugoosumnjičeni pristao nakon čega je zaključen ugovor o izvođenju građevinskih radova, za čije sklapanje je drugoosumnjičeni prvoosumnjičenom isplatio dogovoreni iznos od 30.000 kuna.

8) Zloupotrebavanje povlaštenih informacija (čl. 259. KZ)

Počinitelj je osoba koja raspoložujući povlaštenom informacijom:

1. za vlastiti ili tuđi račun neposredno ili posredno stekne ili otuđi financijski instrument na koji se ta informacija odnosi;
2. neovlašteno otkrije, priopći, preda ili na drugi način učini dostupnom povlaštenu informaciju drugoj osobi;
3. preporuči drugoj osobi ili je navede da stekne ili otuđi financijski instrument na koji se ta informacija odnosi.³⁶⁸

9) Neovlaštena uporaba tuđe tvrtke (čl. 261. KZ)

Kazneno djelo čini onaj tko neovlašteno uporabi tuđu tvrtku ili u nju unese obilježja koja stvaraju zabunu glede predmeta poslovanja trgovačkog društva, identiteta ili povezanosti s drugim društvom i tako pribavi imovinsku korist ili prouzroči štetu.³⁶⁹

10) Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne (čl. 262. KZ)

Počinitelj je onaj tko neovlašteno drugome priopći, preda ili na drugi način učini pristupačnim podatke koji su poslovna tajna, kao i onaj tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda neovlaštenoj osobi.

11) Pranje novca (čl. 265. KZ)

Počinitelj je osoba koja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom uloži, preuzme, pretvori, prenese ili zamijeni radi prikrivanja njezinog nezakonitog podrijetla. Međutim, počinitelj je i onaj tko prikriva pravu prirodu, podrijetlo, mjesto, raspolaganje, prenošenje te postojanje prava, odnosno vlasništva na imovinskoj koristi ostvarenoj kaznenim djelom ili onaj tko imovinsku korist koju je drugi ostvario kaznenim djelom, pribavlja, posjeduje ili koristi.

³⁶⁸ Primjer:

Nakon što je A kao član nadzornog odbora trgovačkog društva d.d. dobio materijale koje je pripremila uprava navedenog društva za sjednicu nadzornog odbora, i iz kojih je bilo vidljivo da su u poslovanju društva nastale promjene koje će umanjiti dobit i vrijednost dionica toga društva za oko 20 %, u nakani da, prije iznošenja ovih informacija u javnost, prodajom dionica društva, koje je imao u vlasništvu, stekne značajnu imovinsku dobit, dao nalog investicijskom društvu da odmah proda 1.000 dionica d.d. u njegovom vlasništvu za 1.000.000 kuna, što je, neposredno prije javne objave materijala za sjednicu nadzornog odbora investicijsko društvo i učinilo, čime je na razlici između cijene po kojoj je prodao dionice i vrijednosti navedenih dionica nakon javne objave materijala pribavio protupravnu dobit od 300.000 kuna.

³⁶⁹ Primjer:

Osumnjičeni su na prodajnom mjestu u ulici A, zajednički i dogovorno radi ostvarivanja nepripadne imovinske koristi, prodali 100 sunčanih naočala s oznakom Ray Ban, znajući da se na navedenim predmetima nalaze znakovi istovjetni žigovima za tu robnu marku, a da ti predmeti nisu oni za koje je žig registriran, te da se takvim žigom dovode kupci u zabludu u pogledu postojanja veze između korištenog znaka i žiga čime su se nepripadno okoristili za iznos od 70.000 kuna.

KZ opisuje još neka kaznena djela čiji su počinitelji često osobe odgovorne za vođenje poslova trgovačkih društava u **glavi XXVIII., kaznena djela protiv službene dužnosti**. Najčešća djela koja se vežu uz gospodarsko poslovanje su zlouporaba položaja ili ovlasti i nezakonito pogodovanje.

12) Zlouporaba položaja ili ovlasti (čl. 291. KZ)

Ovo kazneno djelo čini službena ili odgovorna osoba koja iskoristi svoj položaj ili ovlast, prekorači granice svoje ovlasti ili ne obavi dužnost, pa time sebi ili drugoj osobi pribavi korist ili drugome prouzroči štetu.

Počinitelji su najčešće članovi uprave dioničkih društava i direktori društava s ograničenom odgovornošću, međutim, mogu se kao počinitelji pojaviti i članovi nadzornog odbora.³⁷⁰

13) Nezakonito pogodovanje (čl. 292. KZ)

Službena ili odgovorna osoba koja na temelju sporazuma pogoduje jednom od gospodarskih subjekata prilagođavanjem uvjeta javne nabave ili sklopi ugovor s ponuditeljem čija je ponuda u suprotnosti s uvjetima iz dokumentacije za nadmetanje, čini kazneno djelo nezakonitog pogodovanja.

Osim opisanih kaznenih djela **postoje i pojedina kaznena djela iz drugih glava KZ-a za koja može odgovarati i odgovorna osoba pravne osobe**. To su primjerice sljedeća kaznena djela: povreda prava na rad, neisplata plaće, zlostavljanje na radu, povreda prava iz socijalnog osiguranja, protuzakonito zapošljavanje, protupravna eksploatacija rudnog blaga, protupravna gradnja, krivotvorenje vrijednosnih papira, krivotvorenje poslovne isprave.

³⁷⁰ Primjeri:

- član uprave d.d. ili d.o.o. koji se u vođenju poslova ne drži ograničenja koja su mu u postavljena u okviru propisa, statuta, odluka nadzornog odbora i glavne skupštine te poslovnika o radu uprave;
- član uprave d.o.o. koji ne postupa sukladno ograničenjima ovlasti zastupanja;
- prokurist koji bez posebne ovlasti otuđuje ili opterećuje nekretnine trgovačkog društva;
- slučajevi predviđeni Zakonom o bankama kada banka sklopi poslove koje uopće ne smije sklopiti ili to može učiniti samo uz suglasnost HNB-a;
- član nadzornog odbora koji propusti upozoriti na štetne radnje člana uprave.

9.4.2. KAZNENA DJELA VEZANA UZ STEČAJ

1) Prouzročenje stečaja (čl. 249. KZ)

Kazneno djelo čini onaj:

- tko u gospodarskom poslovanju sljedećim radnjama izazove prezaduženost ili nesposobnost za plaćanje ili u stanju prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje koja prijete ili je nastupila:

1. prividno ili besplatno prenese imovinu na trgovačko društvo koje je osnovao sam ili s drugim, ili na drugi način cijelu ili dio imovine koja bi činila stečajnu masu prividno proda, optereti bez odgovarajuće protučinidbe, besplatno ustupi, ošteti, uništi ili učini neupotrebljivom;
2. zaključi fiktivni ugovor ili prizna nepostojeću tražbinu,
3. ne vodi trgovačke ili poslovne knjige koje je dužan voditi ili ih prikrije, uništi, ošteti, preinači ili ih tako vodi ili izradi završni račun da se ne može utvrditi ili je znatno otežano utvrđivanje njegova imovinskog stanja;
4. u suprotnosti s urednim i savjesnim gospodarenjem umanja imovinu koja bi činila stečajnu masu ili prikrije imovinsko stanje.³⁷¹

2) Pogodovanje vjerovnika (čl. 250. KZ)

Kazneno djelo čini onaj tko znajući da je on ili osoba koju zastupa postala nesposobna za plaćanje, ispuni ili osigura tražbinu vjerovnika koji nema pravo na ispunjenje ili osiguranje na takav način ili u to vrijeme.³⁷²

Kazneno djelo čini se na primjer namirenjem vjerovnika mimo redoslijeda naplate, isplatom duga ili stavljanjem na drugi način kojeg vjerovnika u povoljniji položaj glede naplate njegove tražbine, što je prouzročilo oštećenje najmanje jednog od počiniteljevih vjerovnika.

3) Primanje i davanje mita u postupku stečaja (čl. 251. KZ)

Počinitelji ovog kaznenog djela mogu biti stečajni upravitelj, vjerovnik ili član odbora vjerovnika. Kazneno djelo počinjeno je **zahtijevanjem ili primanjem mita ili prihvatom ponude ili obećanja mita za sebe ili drugoga** da bi glasovao na određeni način ili propustio glasovanje ili na drugi način postupio radi oštećenja barem jednog vjerovnika u stečajnom postupku.

³⁷¹ Primjer:

Direktor trgovačkog društva A. d.o.o. je, znajući da je društvo prestalo podmirivati svoje novčane obveze i da je žiroračun društva u višemjesečnoj neprekidnoj blokadi te da zbog toga prijete mogućnost otvaranja stečajnog postupka, protivno gospodarskim interesima društva, s trgovačkim društvom B. d.o.o. sklopio ugovor o prodaji nekretnine označene po cijeni manjoj od tržišne, znajući da je njezina tržišna vrijednost znatno veća, te je time umanjio stečajnu masu društva i ošteti stečajne vjerovnike.

³⁷² Primjer:

Direktor trgovačkog društva d.o.o. iako je bio svjestan neprekidne blokade žiroračuna društva, znajući da prioritet naplate imaju vjerovnici prema očevidniku o redoslijedu plaćanja FINE, vršio plaćanja vjerovnicima društava čija potraživanja nisu dospjela na naplatu i to potraživanja trgovačkog društva A. d.o.o. cesijama, te kompenzacijama potraživanja trgovačkog društva B. d.o.o., i to u vrijeme kada je trgovačko društvo imala ukupno dospjelih nepodmirenih dugovanja prema drugim društvima.

Djelo čini i **onaj tko ponudi, obeća ili da mito** vjerovniku, članu odbora vjerovnika ili stečajnom upravitelju radi glasovanja, propuštanja glasovanja ili kakvog postupanja radi oštećenja barem jednog vjerovnika.

9.4.3. KAZNENA DJELA VEZANA UZ POREZE I CARINE

1) Utaja poreza ili carine (čl. 256. KZ)

Kazneno djelo čini onaj tko s ciljem da on ili druga osoba **potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza** ili carine **daje netočne ili nepotpune podatke** o dohocima, predmetima ili drugim činjenicama koje su od utjecaja na utvrđivanje iznosa porezne ili carinske obveze **ili** tko s istim ciljem, u slučaju obvezne prijave, **ne prijavi** prihod, predmet ili druge činjenice koje su od utjecaja na utvrđivanje porezne ili carinske obveze, pa **zbog toga dođe do smanjenja ili neutvrđenja porezne ili carinske obveze u iznosu koji prelazi dvadeset tisuća kuna.**

2) Izbjegavanje carinskog nadzora (čl. 257. KZ)

Kazneno djelo čini onaj tko izbjegavajući mjere carinskog nadzora prenese preko granice robu čija su proizvodnja ili promet ograničeni ili zabranjeni ako time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna.

9.4.4. KAZNENA DJELA IZ ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA

Zakonom o trgovačkom društvima kao izvankaznenim zakonom opisana su sljedeća kaznena djela.

1) Davanje netočnih podataka (čl. 624. ZTD)

Kazneno djelo opisano u ovom članku predstavlja davanje netočnih podataka radi upisa u sudski registar, u izvješću o osnivanju ili o reviziji osnivanja ili radi objave. Npr. slučaj kada osnivač ili član nadzornog odbora da netočne podatke u izvješću o osnivanju ili reviziji osnivanja, član uprave koji da netočne podatke radi upisa povećanja temeljnog kapitala u sudski registar ili prešuti važne okolnosti.

2) Netočno prikazivanje imovinskog stanja (čl. 625. ZTD)

Ovo kazneno djelo čini član uprave, odnosno izvršni direktor, član nadzornog, odnosno upravnog odbora ili likvidator koji u prikazima ili pregledima o imovinskom stanju, u izlaganjima ili obavještenjima koja daje u skupštini društva **netočno prikaže ili prikrije prilike društva** uključujući i odnose s povezanim društvima, ili **da netočne podatke ili netočno prikaže ili prikrije prilike društva** u razjašnjenjima ili obavještenjima koje daje revizorima društva.

3) Povreda dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje (čl. 626. ZTD)

Ovim člankom propisana je kaznena odgovornost člana uprave, odnosno izvršnog direktora u

slučaju nesazivanja skupštine društva i neizvješćivanja da u društvu postoje gubici u visini polovine temeljnog kapitala društva.

Isto tako propisuje se odgovornost člana uprave društva za propust što nije u roku od 21 dana podnio prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, računajući od dana nastupanja insolventnosti ili prezaduženosti društva. Dakle, propisuje se kaznena odgovornost svjesnog propuštanja obveze otvaranja stečajnog postupka zbog nesposobnosti za plaćanje trgovačkog društva.

Djelo se čini s izravnom namjerom (svjestan okolnosti - nesposobnosti za plaćanje i dužnosti otvaranja stečajnog postupka), a počinitelj može biti član društva koji vodi poslove javnog trgovačkog ili komanditnog društva, član uprave, odnosno izvršni direktor dioničkog društva, član uprave društva s ograničenom odgovornošću, likvidator dioničkog društva, odnosno društva s ograničenom odgovornošću, član uprave ili likvidator gospodarskog interesnog udruženja.

4) Povreda dužnosti da se da izvješće (čl. 628. ZTD)

Počinitelj ovog kaznenog djela je **revizor ili pomoćnik revizora** koji daje netočno izvješće o reviziji ili u njemu prešuti važne okolnosti.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Koji sve zakoni reguliraju kaznena djela i kazneni postupak?
2. Postoji li kaznena odgovornost pravnih osoba?
3. Opišite kaznenopravne sankcije.
4. Koje se kaznenopravne sankcije mogu izreći pravnim osobama?
5. Navedite i opišite tri kaznena djela vezana uz gospodarsko poslovanje.
6. Navedite i opišite tri kaznena djela vezana uz stečaj.
7. Navedite i opišite kaznena djela vezana uz poreze i carine.
8. Koja kaznena djela poznajete iz Zakona o trgovačkim društvima?

10. PRAVNI SUSTAV EUROPSKE UNIJE

Europsku uniju mogli bismo definirati kao oblik nadnacionalne gospodarske i političke suradnje 27 europskih država koje su se slobodno udružile radi učvršćenja mira, promicanja demokratskih vrijednosti, blagostanja i dobrobiti svojih naroda te gospodarskog i socijalnog napretka. Europska unija danas obuhvaća većinu europskih država ujedinjenih pod motom "Ujedinjeni u raznolikosti".

Viziju osnutka Europske unije prvi put je 9. svibnja 1950. predstavio Robert Schuman, tadašnji francuski ministar vanjskih poslova, predstavljajući ideju o novom obliku političke suradnje u Europi koja bi osigurala gospodarsku suradnju među državama članicama i trajno osigurala mir. Ideje su poznate pod nazivom Schumanova deklaracija, a 9. svibanj proglašen je Danom Europe.³⁷³

Danas u Europskoj uniji živi oko 446 milijuna ljudi što čini približno 6 % svjetskog stanovništva,³⁷⁴ na više od 4.000.000 km². Unija ima 27 **država članica**: Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Danska, Irska, Grčka, Portugal, Španjolska, Austrija, Finska, Švedska, Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija, Bugarska, Rumunjska i Hrvatska.

10.1. NASTANAK I RAZVOJ EUROPSKE UNIJE

Europska unija počinje se stvarati nakon Drugog svjetskog rata. Utemeljena je Pariškim ugovorom iz 1951., kojim je osnovana Europska zajednica za ugljen i čelik (EZUČ), a 1957. potpisana su dva nova ugovora poznata kao Rimski ugovori.

Potpisnice Pariškog ugovora bile su ustvari prve države članice, Njemačka, Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg i Nizozemska. Ugovorom je uspostavljeno zajedničko tržište ugljena i čelika. Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo pozvano da sudjeluje u Zajednici, ali je to odbilo.

Navedene države potpisale su 1957. Rimske ugovore kojima je osnovana Europska zajednica za atomsku energiju (EUROATOM), radi unapređenja i razvoja atomske industrije te Europska ekonomska zajednica (EEZ), radi uspostave zajedničkog tržišta i ukidanja carina između država potpisnica.

Navedeni ugovori, Pariški i Rimski, nazivaju se Osnivačkim ugovorima, iako su kasnije nekoliko puta mijenjani.

³⁷³ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr

³⁷⁴ https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/hr/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html

Ugovor o EEZ-u izmijenjen je 1986. Jedinstvenim europskim aktom kojim su određene nove nadležnosti EEZ-a i stvoreni temelji za uspostavu jedinstvenog tržišta.

Europske zajednice stvorene Pariškim i Rimskim ugovorima (EEZ, EZUČ, EUROATOM) prerasle su u Europsku uniju 1993., stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji (UEU) koji je potpisan u Maastrichtu 1992. Ovim ugovorom stvoren je novi entitet, Europska unija, a gospodarska suradnja država članica proširuje se i na političku suradnju. EU ima svoje državljane, svaka osoba koja ima državljanstvo države članice istodobno je i državljanin Unije. Europska unija utemeljena je na dopunjenim politikama i oblicima suradnje kroz zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku te suradnju u područjima pravosuđa i unutarnjih poslova. Zajednički ciljevi su uspostava ekonomske i monetarne unije te jedinstvene valute.

Ugovorom iz Amsterdama koji je stupio je na snagu 1999. nadopunjen je Maastrichtski ugovor, ojačana je uloga Europskog parlamenta te su između ostalog uvedene značajne promjene u pogledu slobode kretanja ljudi i roba. Ukinuta je kontrola prilikom ulaska u državu za osobe koje putuju iz jedne države članice u drugu, odnosno uveden je režim prvotno uveden Schengenskim sporazumom prema kojem se ne obavlja provjera na unutarnjim granicama država potpisnica.

Sljedeća izmjena i dopuna osnivačkih ugovora uslijedila je Ugovorom iz Nice koji je potpisan 2001., a stupio na snagu 2003. Njegova je svrha bila reforma institucija Unije radi pripreme za daljnje proširenje.

Danas se postojanje Europske unije temelji na osnivačkim ugovorima nastalim stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice. To su Ugovor o Europskoj uniji (UEU)³⁷⁵ i Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU).³⁷⁶ Oba su ugovora potpisana u Lisabonu 13. prosinca 2007., a stupili su na snagu 1. prosinca 2009. te imaju jednak pravni značaj.

10.1.1. PROŠIRENJA EUROPSKE UNIJE

Prve države potpisnice osnivačkih ugovora bile su Belgija, Njemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Nizozemska, a zatim je uslijedilo nekoliko valova proširenja.

Do prvog proširenja došlo je 1973. kada se Uniji pridružuju tri nove države, Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo, a 1981. deseta država članica postaje Grčka. 1986. Uniji se pridružuju dvije nove članice, Španjolska i Portugal, a još jedno proširenje uslijedilo je 1995. ulaskom Austrije, Švedske i Finske. Najveće proširenje dogodilo se 2004. kada je Uniji pristupilo čak deset država, uz Cipar i Maltu, pridruženo je osam istočnoeuropskih država, Slovenija, Češka, Slovačka, Mađarska, Estonija, Litva, Latvija i Poljska. 2007. Uniji pristupaju Bugarska i Rumunjska.

Republika Hrvatska postala je punopravna članica EU-a 1. srpnja 2013., sa svim pravima i obvezama koje iz tog članstva proizlaze.

³⁷⁵ Službeni list EU-a, C 202 od 07. 06. 2016.; u nastavku: UEU

³⁷⁶ Službeni list EU-a, C 202 od 07. 06. 2016.; u nastavku: UFEU

10.2. CILJEVI I VRIJEDNOSTI EUROPSKE UNIJE

Unija se zasniva na vrijednostima zajedničkim svim državama članicama:

- poštivanju ljudskog dostojanstva
- slobodi
- demokraciji
- jednakosti
- vladavini prava
- poštivanju ljudskih prava i
- poštivanju prava manjina.³⁷⁷

Posebnu vrijednost Europske unije predstavljaju nacionalni identiteti država članica.

Ciljevi Europske unije navedeni su u članku 3. UEU-a:

„Cilj je Unije promicanje mira, njezinih vrijednosti i dobrobiti njezinih naroda.

Unija svojim građanima nudi područje slobode, sigurnosti i pravde bez unutarnjih granica, na kojem je osigurano slobodno kretanje osoba s odgovarajućim mjerama u pogledu nadzora vanjskih granica, azila, useljavanja te sprečavanja i suzbijanja kriminala.

Unija uspostavlja unutarnje tržište. Ona radi na održivom razvoju Europe koji se temelji na uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena, visoko konkurentnom socijalnom tržišnom gospodarstvu, radi pune zaposlenosti i društvenog napretka, te visokoj razini zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša. Ona promiče znanstveni i tehnološki napredak.

Ona suzbija društvenu isključenost i diskriminaciju, promiče socijalnu pravdu i zaštitu, ravnopravnost žena i muškaraca, međugeneracijsku solidarnost i zaštitu prava djeteta.

Ona promiče ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju te solidarnost među državama članicama.

Ona poštuje svoju bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost te osigurava očuvanje i unapređenje kulturnog nasljeđa Europe.

Unija uspostavlja ekonomsku i monetarnu uniju čija je valuta euro.

U svojim odnosima s ostatkom svijeta, Unija podržava i promiče svoje vrijednosti i interese i doprinosi zaštiti svojih građana. Ona doprinosi miru, sigurnosti, održivom razvoju Zemlje, solidarnosti i uzajamnom poštovanju među narodima, slobodnoj i poštenoj trgovini, iskorjenjivanju siromaštva i zaštiti ljudskih prava, osobito prava djeteta, te strogom poštovanju i razvoju međunarodnog prava, uključujući poštovanje načela Povelje Ujedinjenih naroda.

Unija svoje ciljeve ostvaruje odgovarajućim sredstvima, primjerenima nadležnostima koje su joj dodijeljene Ugovorima.“

³⁷⁷ Čl. 2. UEU

10.3. OVLAŠTI EUROPSKE UNIJE

Ovlašti Europske unije ograničene su trima regulatornim načelima:

- načelo dodijeljenih ovlašt
- načelo proporcionalnosti
- načelo supsidijarnosti.

Prema načelu dodijeljenih ovlašt Europska unija djeluje samo u granicama nadležnosti koje su joj dodijelile države članice. Ovlašti koje nisu dodijeljene Uniji, zadržavaju države članice.³⁷⁸

Na temelju načela supsidijarnosti, u područjima koja nisu u njezinoj isključivoj nadležnosti, Unija djeluje samo ako i u mjeri u kojoj ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, nego se zbog opsega ili učinka predloženog djelovanja oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije.³⁷⁹ Drugim riječima, načelo supsidijarnosti opće je načelo prema kojem Unija ne poduzima radnje, izuzev u područjima svoje isključive ovlašt, osim ako one nisu djelotvornije od radnji poduzetih na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Namjena je načela supsidijarnosti osigurati učinkovito donošenje odluka na razini što bližoj građanima. Primjena ovoga načela osigurava i neprekidnu provjeru provedbe aktivnosti na razini Unije i njezine opravdanosti u odnosu na mogućnost njezine provedbe na nacionalnoj ili regionalnoj razini.

Načelo proporcionalnosti određuje da aktivnosti Unije ne smiju prelaziti ono što je potrebno za ostvarenje ciljeva Ugovora.³⁸⁰ Ovo načelo ograničava institucije Unije pri donošenju njihovih akata.

Ovlašti Unije dijele se na isključive, podijeljene i komplementarne.

Isključive ovlašt Europske unije taksativno su navedene:

- carinska unija
- utvrđivanju pravila o tržišnom natjecanju potrebnih za funkcioniranje unutarnjeg tržišta
- monetarna politika za države članice čija je valuta euro
- očuvanje morskih bioloških resursa u okviru zajedničke ribarstvene politike
- zajednička trgovinska politika i
- sklapanje međunarodnog sporazuma kada je njegovo sklapanje predviđeno zakonodavnim aktom Unije ili ako je takav sporazum potreban kako bi Uniji omogućio izvršavanje njezine unutarnje nadležnosti ili u mjeri u kojoj bi njegovo sklapanje moglo utjecati na zajednička pravila ili izmijeniti njihov opseg.³⁸¹

³⁷⁸ Čl. 5. st. 2. UEU

³⁷⁹ Čl. 5. st. 3. UEU

³⁸⁰ Čl. 5. st. 4. UEU

³⁸¹ Čl. 3. UFEU

U podijeljene ovlašt ubrajaju se sljedeća područja:

- unutarnje tržište
- socijalna politika za aspekte definirane ugovorom
- ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija
- poljoprivreda i ribarstvo, uključujući očuvanje morskih bioloških resursa
- okoliš
- zaštita potrošača
- transport
- transeuropske mreže
- energija
- područje slobode, sigurnosti i pravde
- zajednička sigurnosna pitanja u stvarima javnog zdravlja za aspekte definirane ugovorom.³⁸²

Komplementarne ovlašt Europske unije u kojima Unija ima ovlašt podržavati, koordinirati i dopunjavati aktivnosti država članica su sljedeće:

- zaštita i poboljšanje ljudskog zdravlja
- industrija
- kultura
- turizam
- obrazovanje, strukovno obrazovanje, mladi i sport
- civilna zaštita
- administrativna suradnja.³⁸³

10.4. INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Unija ima institucionalni okvir koji teži promicanju njezinih vrijednosti, ostvarivanju njezinih ciljeva, služi njezinim interesima, kao i interesima njezinih građana i država članica te koji osigurava konzistentnost, učinkovitost i kontinuitet njezinih politika i aktivnosti.³⁸⁴

Unutar tog okvira djeluju sljedeće institucije:

- Europski parlament
- Europsko vijeće
- Vijeće Europske unije (Vijeće ministara)
- Europska komisija
- Sud Europske unije
- Europska središnja banka
- Revizorski sud.

³⁸² Čl. 4. UFEU

³⁸³ Čl. 6. UFEU

³⁸⁴ Čl. 13. UEU

Svaka institucija djeluje u granicama ovlasti koje su joj dodijeljene u ugovorima i u skladu s njima određenim postupcima, uvjetima i ciljevima. Institucije međusobno održavaju lojalnu suradnju.

10.4.1. EUROPSKI PARLAMENT

Europski parlament predstavničko je tijelo građana država članica Europske unije.³⁸⁵ Članovi Europskog parlamenta biraju se na razdoblje od pet godina slobodnim i tajnim glasovanjem na općim neposrednim izborima. Broj zastupnika ne smije biti veći od 750, ne računajući predsjednika. Broj zastupničkih mjesta raspodijeljen je na temelju broja stanovnika pojedine države članice s time da je minimalni prag šest zastupnika, a nijednoj državi članici ne dodjeljuje se više od devedeset šest mjesta.

Europski parlament obavlja tri skupine zadaća:

- **zakonodavne ovlasti;** na temelju prijedloga Europske komisije, s Vijećem ministara, donosi propise, odluke o međunarodnim sporazumima i proširenjima, preispituje program rada Europske komisije;
- **proračunske ovlasti koje dijeli s Vijećem ministara;** može prihvatiti ili odbaciti proračun, kontrolira Komisiju pri izvršavanju proračuna;
- **politički nadzor i savjetovanje;** nadzire rad drugih institucija Europske unije, naročito Europske komisije, bira predsjednika Komisije, može izglasati povjerenje ili nepovjerenje Komisiji.³⁸⁶

10.4.2. EUROPSKO VIJEĆE

Europsko vijeće je tijelo sastavljeno od čelnika država ili vlada svih zemalja članica, predsjednika Europskog vijeća i predsjednika Europske komisije. Predsjednika Europskog vijeća bira samo Vijeće na mandat od dvije i pol godine, uz mogućnost jednog reizbora. Predsjednik, između ostalih dužnosti, predstavlja Uniju u međunarodnim odnosima.

Glavna zadaća Europskog vijeća je utvrđivanje općih političkih smjernica i prioriteta te davanje poticaja za razvoj Unije. Europsko vijeće sastaje se u pravilu četiri puta godišnje na poziv svojeg predsjednika. Na sastancima Europskog vijeća **čelnici zemalja Unije** sastaju se radi određivanja **političkog programa** Unije. Ono predstavlja **najvišu razinu** političke suradnje između zemalja članica. Vijeće nema zakonodavne ovlasti. Odluke Europskog vijeća donose se konsenzusom, osim ako ugovorima nije drukčije predviđeno.³⁸⁷

³⁸⁵ Čl. 20. st. 2.b UFEU jamči aktivno i pasivno biračko pravo za Europski parlament svim građanima Unije

³⁸⁶ Čl. 14. UEU, čl. 223. - 234. UFEU

³⁸⁷ Čl. 15. UEU, čl. 235. i 236. UFEU

10.4.3. VIJEĆE EUROPSKE UNIJE

Vijeće Europske unije koje se još naziva Vijeće ministara, uz Europski parlament, glavno je regulatorno tijelo Europske unije.

Vijeće s Europskim parlamentom izvršava zakonodavne i proračunske funkcije. Ono obavlja funkcije utvrđivanja politika i koordinacije. Sastoji se od po jednog predstavnika svake države članice na ministarskoj razini, koji smije preuzimati obveze u ime vlade dotične države članice i glasovati. Vijeće zasjeda u različitim sastavima s obzirom na područje politike o kojem se raspravlja. Svaka država članica šalje ministra nadležnog za odgovarajuće područje politike jer Vijeće nema stalnih članova.

Dužnost predsjedanja sastavima Vijeća, osim kada je riječ o sastavu Vijeća za vanjske poslove koje ima stalnog predsjedavajućeg visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, obnašaju predstavnici država članica u Vijeću na temelju ravnopravne rotacije nakon šestomjesečnog predsjedavanja.

Vijeće Europske unije, s Europskim parlamentom, sudjeluje u zakonodavnom postupku, donošenju proračuna, razvija vanjsku i sigurnosnu politiku te koordinira politiku država članica zbog čega ministri imaju ovlaštenja obvezati svoje vlade da djeluju u skladu s dogovorima sa sjednica.³⁸⁸

10.4.4. EUROPSKA KOMISIJA

Europska komisija izvršno je tijelo Unije zaduženo za izradu prijedloga zakona i provedu odluka Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije te izvršenje proračuna. Ona promiče opći interes i u tu svrhu poduzima odgovarajuće inicijative. U svom postupanju u potpunosti je neovisna, politički nije odgovorna državama članicama.

Komisiju čini 27 povjerenika, po jedan iz svake države članice. Mandat im traje pet godina i može se obnoviti. Članovi Komisije biraju se na temelju njihove opće sposobnosti i europskog opredjeljenja, iz redova osoba čija je neovisnost neupitna. Biraju se u složenom postupku na temelju suglasnosti Europskog parlamenta o sastavu Komisije nakon čega povjerenike imenuje Europsko vijeće. Predsjednika Komisije bira Europski parlament na prijedlog Europskog vijeća. Komisija je kolektivno odgovorna Europskom parlamentu koji joj može izglasati nepovjerenje. U slučaju izglasavanja nepovjerenja, članovi Komisije kolektivno, kao tijelo, podnose ostavku.

Ovlasti i zadaće Europske komisije su:

- **predlaganje propisa;**
- **provedba propisa i nadzor nad provedbom;** Komisija donosi provedbene propise i nadzire primjenu prava Unije, pokreće postupke protiv država članica pred Europskim sudom radi povrede prava, često se naziva „čuvaricom Ugovora“;
- **vanjsko-političke zadaće;** vanjsko predstavljanje Unije, planiranje programa Unije radi ostvarivanja međuinstitucionalnih sporazuma.³⁸⁹

³⁸⁸ Čl. 16. UEU, čl. 237. - 243. UFEU

³⁸⁹ Čl. 17. UEU, čl. 244. - 250. UFEU

10.4.5. SUD EUROPSKE UNIJE

Sud Europske unije čine dva suda i to Sud i Opći sud. Glavna zadaća im je osigurati poštovanje prava pri tumačenju i primjeni ugovora. Radi toga države članice osiguravaju pravne lijekove dostatne za osiguranje učinkovite pravne zaštite u područjima obuhvaćenima pravom Unije.

Suci i nezavisni odvjetnici Suda te suci Općeg suda biraju se iz redova osoba čija je neovisnost neupitna i koje ispunjavaju uvjete koji se u njihovim zemljama zahtijevaju za obavljanje najviših sudačkih dužnosti ili koji su priznati pravni stručnjaci. Imenuju ih vlade država članica zajedničkom suglasnošću na razdoblje od šest godina. Suci i nezavisni odvjetnici kojima je istekla dužnost mogu biti ponovno imenovani. Suci iz vlastitih redova biraju predsjednika Suda na razdoblje od tri godine, koji može biti ponovno izabran.

Sud se sastoji od po jednog suca iz svake države članice i jedanaest nezavisnih odvjetnika. Broj sudaca Općeg suda određuje se Statutom Suda Europske unije. Sastoji se od dva suca po državi članici.

Nezavisni odvjetnici pomažu Sudu u radu, dok Opći sud u pravilu nema nezavisne odvjetnike. Dužnost im je, djelujući posve nepristrano i neovisno, iznijeti pravno mišljenje u dodijeljenim predmetima.

Sud Europske unije, u skladu s ugovorima:

- donosi odluke u postupcima koje pokreću države članice, institucije ili fizičke ili pravne osobe;
- odlučuje o prethodnim pitanjima, na zahtjev sudova država članica, o tumačenju prava Unije ili valjanosti akata koje su usvojile institucije;
- donosi odluke u ostalim slučajevima predviđenima ugovorima.³⁹⁰

10.4.6. EUROPSKA SREDIŠNJA BANKA

Europska središnja banka (ESB) određuje i provodi gospodarsku i monetarnu politiku Unije. Njezini osnovni ciljevi su održavanje stabilnosti cijena i poticanje gospodarskog rasta.

Radi toga Središnja banka upravlja novčanom valutom euro, nadzire kretanje cijena, jamči sigurnost i stabilnost europskog bankarskog sustava, određuje kamatne stope za dodjelu zajmova komercijalnim bankama, upravlja deviznim pričuvama, izdaje odobrenja za izradu novčanica, osigurava nadzor nacionalnih tijela nad financijskim tržištem i institucijama te surađuje s nacionalnim središnjim bankama država članica.³⁹¹

³⁹⁰ Čl. 19. UEU, čl. 251. - 281. UFEU

³⁹¹ Čl. 282. - 284. UFEU

10.4.7. REVIZORSKI SUD

Revizorski sud tijelo je zaduženo za reviziju svih prihoda i rashoda Unije. Također, provjerava i račune svih prihoda i rashoda svih tijela, ureda ili agencija koje osniva Unija.

Revizorski sud se sastoji od po jednog državljanina iz svake države članice. Članove Revizorskog suda imenuje Vijeće Europske unije na mandat od šest godina uz mogućnost ponovnog izbora. Članovi među sobom biraju predsjednika na razdoblje od tri godine.

Radi osiguranja učinkovitosti u provođenju kontrole i ispitivanju zakonitosti i pravilnosti prihoda i rashoda te ispravnosti financijskog upravljanja, Sud mora biti neovisan o tijelima u kojima provodi reviziju. U provođenju revizije ispituje jesu li financijska sredstva ispravno upotrijebljena i prikazana, a može provjeriti prihode i rashode svake osobe ili organizacije koja upravlja financijskim sredstvima Unije, uključujući i Europsku komisiju koja je odgovorna za izvršenje proračuna.

Revizija se provodi na temelju evidencije, a može se provoditi prema potrebi u institucijama Unije, bilo kojem tijelu koje upravlja приходima ili rashodima u ime Unije i u državama članicama, uključujući prostorije svih fizičkih ili pravnih osoba koje primaju isplate iz proračuna. U državama članicama revizija se provodi u suradnji s nacionalnim revizijskim tijelima.

Revizorski sud sastavlja godišnje izvješće koje podnosi Europskom parlamentu i Vijeću Europske unije, čime pridonosi poboljšanju upravljanja proračunom Unije i zaštiti financijskih interesa njezinih građana.³⁹²

10.5. PRAVO EUROPSKE UNIJE

Europska unija ima pravnu osobnost³⁹³ te kao takva ima vlastiti pravni poredak koji je odvojen od međunarodnog prava.

Sklapanjem osnivačkih ugovora države članice su Uniji dodijelile nadležnosti za postizanje zajedničkih ciljeva ograničavanjem vlastite autonomije.³⁹⁴ Tako je institucijama Unije omogućeno da neovisno o državama članicama u okviru danih ovlasti donose pravna pravila koje države članice moraju poštovati i primjenjivati.

Općenita obveza država članica o poštovanju pravnog poretka Unije proizlazi iz odredbe čl. 4. st. 3. UEU-a:

„Na temelju načela lojalne suradnje i uz puno uzajamno poštovanje, Unija i države članice međusobno si pomažu pri obavljanju zadaća koje proizlaze iz ugovorâ.

³⁹² Čl. 285. - 287. UFEU

³⁹³ Čl. 47. UEU

³⁹⁴ Republika Hrvatska, na temelju članka 139. i 140. Ustava, institucijama Europske unije povjerava ovlasti koje su potrebne za ostvarivanje prava i ispunjavanje obveza preuzetih na temelju članstva; čl. 141.a st. 2. USRH

Države članice poduzimaju sve odgovarajuće mjere, opće ili posebne, kako bi osigurale ispunjavanje obveza koje proizlaze iz ugovorâ ili akata institucija Unije.

Države članice olakšavaju ostvarivanje zadaća Unije i suzdržavaju se od svake mjere koja bi mogla ugroziti postizanje ciljeva Unije.“

Pravni poredak Unije, kao autonomni poredak, razlikuje se od pravnih poredaka država članica. Prema tome, kriterij valjanosti pravnog poretka Unije može se prosuđivati samo prema njegovim vlastitim kriterijima, a ne prema kriterijima pravnih poredaka zemalja članica.

Pravo Unije ima izravan učinak što znači da može biti izravno izvršivo na sudovima država članica. Ono je nadređeno nacionalnom pravu država članica što znači da se zakoni država članica smatraju neprimjenjivima kada su u proturječju s pravom Unije.

Skup svih pravnih normi Europske unije u bilo kojem obliku, uključujući osnivačke ugovore, međunarodne ugovore koje sklapaju institucije Unije, cjelokupno zakonodavstvo, praksu Europskog suda i opća pravna načela, naziva se **pravnom stečevinom Europske unije** (*franc. **acquis communautaire***).

Pravo Unije dostupno je na svim službenim jezicima u elektroničkom obliku u EUR-lex bazi.³⁹⁵

10.5.1. IZVORI PRAVA EUROPSKE UNIJE

Pravne izvore općenito možemo podijeliti na primarne i sekundarne. Primarno pravo uključuje osnivačke ugovore kojima je utvrđen pravni okvir Unije. Sekundarno pravo sastoji se od pravnih pravila nastalih aktivnošću institucija Unije u okviru ovlasti dodijeljenih osnivačkim ugovorima.

10.5.1.1. Primarni pravni izvori

Primarni izvori nastaju izravnim prihvaćanjem država članica. Uključuju osnivačke ugovore:

- prvobitne ugovore o osnivanju - Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju
- sve izmjene i dopune - Jedinostveni europski akt, Ugovor iz Maastrichta, Ugovor iz Amsterdama, Ugovor iz Nice, Ugovor iz Lisabona
- Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Europske unije
- sve priloge i protokole koji su pridodani navedenim ugovorima
- sve ugovore o pristupanju novih država članica
- Povelju o temeljnim pravima Europske unije
- opća načela prava.

Navedenim ugovorima određuje se podjela vlasti između Unije i država članica i utvrđuju ovlasti institucija Unije i postupak donošenja odluka koje spadaju u sekundarne izvore prava.

³⁹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

10.5.1.2. Sekundarni pravni izvori

Sekundarno pravo nastaje na temelju odredaba i ovlasti koje proizlaze iz osnivačkih ugovora. To su pravna pravila koja nastaju i stupaju na snagu radi izvršavanja nadležnosti Unije, prema postupku koji je propisan osnivačkim ugovorima.

Sekundarnim pravnim izvorima pripadaju:

- uredbe
- direktive
- odluke
- preporuke
- mišljenja i
- sudska praksa Suda Europske unije.

Uredbe imaju opću primjenu. Obvezujuće su u cijelosti i izravno se primjenjuju u svim državama članicama odmah po stupanju na snagu. Uredbama se osigurava jedinstvena primjena prava u svim državama članicama zbog njihove izravne primjene. One se ne prenose u nacionalna zakonodavstva, a zamjenjuju nacionalne zakone koji nisu u skladu s temeljnim odredbama koje one sadrže.³⁹⁶

Direktive su obvezujuće, u pogledu rezultata koji je potrebno postići, za svaku državu članicu kojoj su upućene, a odabir oblika i metoda postizanja tog rezultata prepušten je nacionalnim tijelima. Zakonodavno tijelo svake države dužno je implementirati direktive u nacionalno zakonodavstvo u skladu s ciljevima utvrđenim u direktivi. Direktivom se zadaje određeni cilj, a državama ostavlja sloboda da same odluče kako ga postići. Državama članicama ostavlja se mogućnost da određenu stvar riješe na različiti način. Time se omogućuje uvažavanje posebnosti njihovih nacionalnih poredaka i približavanje u mjeri potrebnoj za postizanje rezultata.

Osnovna razlika između uredbi i direktiva je u njihovoj primjeni. Uredbama se u potpunosti normiraju određeni pravni odnosi radi uređivanja na potpuno jednak način u svim državama. Članice ne prenose uredbe u nacionalno zakonodavstvo jer se one primjenjuju izravno, što u potpunosti dovodi do ujednačavanja prava.

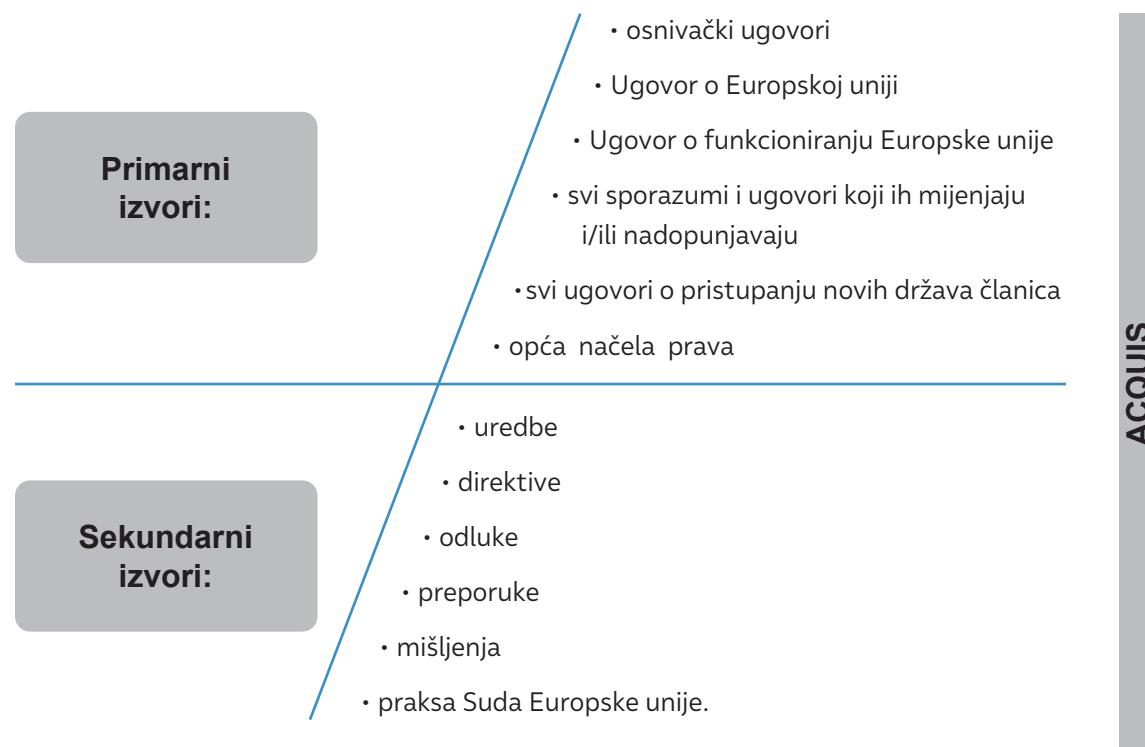
Odluke su u cijelosti obvezujuće, a ako je u odluci određeno kome je upućena, obvezujuća je samo za navedene adresate.

Preporuke i mišljenja nemaju obvezujuću snagu.

Sudska praksa obuhvaća pravna shvaćanja, pravila i načela utvrđena na temelju sudskih presuda. Pri donošenju odluka sudovi tumače pravo i time stvaraju sudsku praksu.

³⁹⁶ Primjerice stupanjem na snagu Opće uredbe o zaštiti podataka, SL EU L119 prestao je važiti Zakon o zaštiti osobnih podataka, Narodne novine broj 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12

Pojednostavljeni grafički prikaz izvora prava Europske unije:

Pitanja za provjeru znanja:

1. Kratko objasnite nastanak i razvoj Europske unije.
2. Koja su tri regulatorna načela Europske unije?
3. Nabrojite institucije Europske unije i objasnite ulogu i nadležnost svake od njih.
4. Objasnite pojam pravna stečevina Europske unije.
5. Koji su primarni, a koji sekundarni izvori prava Europske unije?
6. Koja je osnovna razlika između uredbi i direktiva?
7. Koja je pravna snaga odluka, preporuka i mišljenja?

LITERATURA

Perić, B., Država i pravni sustav, Informator, 6. izd., 2009.

Vedriš M., Klarić P., Građansko pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009.

Smerdel, B., Ustavno uređenje europske Hrvatske, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013.

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine broj 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14.

Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine broj 99/99, 29/02, 49/02.

Zakon o Vladi Republike Hrvatske, Narodne novine broj 150/11, 119/14, 93/16, 116/18.

Zakon o sustavu državne uprave, Narodne novine broj 66/19.

Zakon o sudovima, Narodne novine broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19.

Zakon o parničnom postupku, Narodne novine broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14.

Zakon o mirenju, Narodne novine broj 18/11.

Zakon o arbitraži, Narodne novine broj 88/01.

Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine broj 67/18.

Zakon o odvjetništvu, Narodne novine broj 9/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11.

Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine broj 143/13, 98/19

Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine broj 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16.

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

Obiteljski zakon, Narodne novine broj 103/15, 98/19.

Zakon o državnoj izmjeri i katastru nekretnina, Narodne novine broj 112/18.

Zakon o zemljišnim knjigama, Narodne novine broj 63/19.

Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine broj 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

Ovršni zakon, Narodne novine broj 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17.

Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Narodne novine broj 68/18, 02/20, 46/20, 47/20.

Zakon o radu, Narodne novine broj 93/14, 127/17, 98/19.

Zakon o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji, Narodne novine broj 66/19, 53/20.

Zakon o strancima, Narodne novine broj 130/11, 74/13, 69/17, 46/18, 53/20.

Zakon o minimalnoj plaći, Narodne novine broj 118/18.

Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine broj 47/09.

Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine broj 20/10, 143/12, 152/14, 94/16, 29/17.

Poslovnik Hrvatskog sabora, Narodne novine broj 81/13, 113/16, 69/17, 29/18, 53/20.